

1983/84:70

Onsdagen den 1 februari fm.

Kl. 10.00

1 § Justerades protokollet för den 24 januari.

2 § Föredrogs och hänvisades
Proposition
1983/84:106 till skatteutskottet

3 § Allmänpolitisk debatt

Anf. 1 ULF ADELSON (m):

Herr talman! En frihetsdebatt sveper över Sverige. Vanliga människor känner att alltför mycket av det som borde vara deras enskilda angelägenheter har blivit politiska beslut. De är trötta på reglerandet, på kontrollerandet, på byråkratin och de stora kollektiva lösningarna.

Vi måste ta den här oron på allvar. Kollektiva lösningar och politiska regleringar må ha aldrig så ädla motiv. Men summan av allt fler politiskt styrda beslut blir att den enskildes frihet sitter allt trängre.

Allt fler av oss känner hur vår integritet träds för när. Våra namn ersätts med nummer, vi avkrävs besked om hur mycket vi betalat till målaren, snickaren och mäklaren. Det måste vara något fel när människor får en klump i magen så fort de får ett brunt fönsterkuvert från någon myndighet.

Men denna politik hotar också fantasi, nyskapande och personligt ansvar. Ju större del av det personliga ansvaret som övertas av myndigheter och politiker, desto mer likgiltiga blir vi människor för varandra.

Häromdagen stämde även Ingvar Carlsson in i kritiken mot tron på de kollektiva lösningarnas välsignelse i alla sammanhang. I regeringskretsen är det – talande nog – framtidsministern som fått ansvaret för den socialdemokratiska nyorienteringen. Och det är säkert ett bra val. Ingvar Carlsson är en skicklig politiker, som inte förfaller till demagogiska platttheter och personangrepp.

Men vad hjälper Ingvar Carlssons ord, när regeringen fortsätter att sätta sin lit till de kollektiva lösningar som alltid varit socialdemokratins signum. Låt mig som en bakgrund till den aktuella frihetsdebatten belysa sex viktiga frågor som alla starkt berör vanliga människor.

Inom bostadspolitiken fortsätter regeringen att motarbeta människors önskan att få äga sin bostad – vare sig det är en lägenhet eller ett småhus. Regeringen bereder marken för hembudsklausuler, skärpta reavinstregler, avdragsbegränsning, prisregleringar och andra bestämmelser – allt ägnat att begränsa och försvåra den fria äganderätten och friheten.

Kulturminister Bengt Göransson ger klart besked. Han vill inte ha reklam i radio och TV. Han vill ha kvar monopolet i etern. En stark folkopinion vill ha reklam och slopa monopolet. Mångfalden och rätten att fritt etablera sig borde vara lika självklar i etern som i pressen. Men socialdemokratin står orubbad i sin tro på monopolet – friheten får sitta emellan.

Två dagar efter Ingvar Carlssons senaste stora frihetstal ger socialminister Andersson besked. Enskilda daghem får inget statsstöd, speciellt inte om de är lönsamma. Alternativ och valfrihet, konkurrens och frihet, får ge vika.

Inom skolans område är det socialdemokratiska motståndet mot individualisering – personlig undervisning – lika hårdnackat som någonsin. Enskilda skolor missgynnas, och alla lösningar som strider mot strömlinjeformen betraktas med misstro. Friheten för föräldrar att välja skola för sina barn gäller inte i Sverige.

Samtidigt som Ingvar Carlsson självkritiskt diskuterar kollektivismens fel, fortsätter det socialdemokratiska partiet att värva medlemmar genom kollektivanslutning. Och Per-Olof Edin far land och rike runt och söker medarbetare till den största samhällsförändringen i kollektivistisk riktning någonsin: fackföreningsfonderna. Man skulle kunna ge många fler exempel. Nästan var dag vi har plenum här i kammaren beslutar den socialistiska majoriteten om någon ny etableringsregel som innebär mindre frihet.

Det är bra med socialdemokratisk självkritik i tal. Men orden måste följas av handling. Så sker inte, och det är kanske inte så förvånansvärt. Från det socialdemokratiska partiprogrammets krav att "hela den ekonomiska verksamheten måste samordnas till en planmässig hushållning" är det ett mycket långt steg till en kamporganisation för den enskilda människans frihet.

På alla dessa områden, och på många andra, vill vi moderater i stället värna och vidga den enskildes sfär. Vi vill släppa loss enskilda människors idéer och skapande. Men vi måste också återge människorna det personliga ansvaret, både för sig själv och för sin nästa.

Det innebär färre regleringar – i stället för fler; mindre politisering – i stället för mer; lägre skatter – inte högre; mer valfrihet – inte mindre. Och det innebär att den ekonomiska friheten skall tryggas – inte ständigt begränsas av byråkrati, regleringar, fonder och högre skatter.

Herr talman! Visst finns det i dag ljuspunkter för den svenska ekonomin. Dessa skall varken förringas eller förstöras. Exporten har ökat, och efterfrågan ökar på de stora exportmarknaderna, särskilt i Ronald Reagans USA. Framgångarna på exportmarknaden har lett till en ökad industriproduktion och därmed till en förbättrad bytesbalans.

Men vi har inte fått försäljningsökningen till skänks. Vi har betalat ett högt pris, i form av två stora devalveringar på sammanlagt 26 %.

Priset för dessa devalveringar kan vi bl. a. se i de försvarsförhandlingar som nu pågår. Det är devalveringarnas och dollaruppgångens effekter som nu gör det nödvändigt att diskutera tillskott till vårt försvar. Vi moderater hoppas att de pågående samtalen skall leda till en bred nationell överenskommelse om att slå vakt om den försvarskraft som riksdagen beslutade om 1982. Alla torde vara överens om att detta sannerligen icke är tiden att försvaga vår värnkraft.

Herr talman! En annan konsekvens av devalveringarna är att inflationen ökar. Vi ligger nu i den absoluta toppen i industriländernas inflationsliga. Den prisfördel som devalveringarna givit oss riskerar att snabbt ätas upp – och då är vi tillbaka i utgångsläget, men med viktiga skillnader: vi har en högre inflationstakt än omvärlden, ett försämrat förtroende för den svenska kronan och för den delen också en högre statsskuld till utlandet.

Ljuspunkterna i ekonomin är naturligtvis glädjande, och i regeringskansliet är det ingen hejd på optimismen. Budgetförslaget är förödande konsekvent i ett avseende, nämligen sin förmåga att tolka varje tecken till det bästa.

Jämfört med prognosen från regeringens eget konjunkturinstitut justeras snart sagt varenda faktor upp: BNP, investeringarna, exporten, den privata konsumtionen. Det mesta förutspås av regeringen bli bättre än vad konjunkturinstitutet tror. Regeringens optimism är minst lika stor om man jämför med andra prognoser, exempelvis Industriförbundets.

Men vad är skälet till denna glädjeprognos? Besitter regeringen någon kunskap och visdom som andra bedömare saknar? Eller är det bara så att regeringen hoppas så mycket mer och hårdare? "Regeringen ber till Gud", för att citera Aftonbladets kommentar till förra årets budget.

Med exportuppgången, den internationella konjunkturuppgången och de optimistiska prognoserna som bräcklig grund proklamerar den svenska regeringen nu att "vändpunkten" är nådd.

Det är en farlig politik.

Det finns ett oupplösligt samband mellan vad vi politiker säger och vad vi gör. Skall politiken lägga en bra grund för framtiden, räcker det inte att vi får mandat i valen. Politiker måste också få mandat i människornas medvetande. Om inte vi politiker ger en riktig beskrivning av läget, kan vi aldrig vinna förståelse för den nödvändiga kuren. Det krismedvetande som flera år av varningar och allvarligt tal har skapat riskerar att gå förlorat när regeringen proklamerar "faran över".

Eller också, vilket är lika allvarligt eller kanske ännu värre, övergå till krismedvetandet i krislättja. De många miljarderna i statsskuld, budgetunderskott och offentliga utgiftsökningar blir svindlande men anonyma och ogripbara summor, som de vanliga människorna inte längre orkar reagera för.

Problemen i Sveriges ekonomi finns kvar, även om läget inte förvärras lika snabbt som tidigare. Exportframgångar och högkonjunktur är förgängliga ting, om de inte används till bestående förbättringar. Får man vind i seglen, skall den utnyttjas till att lägga kursen rätt – inte till att envist styra mot

grynnorna i lä. Men i budgetförslaget lämnas i stort sett alla Sveriges grundläggande ekonomiska problem obehandlade.

Den fria världens högsta skattetryck och största offentliga sektor lämnas orubbade.

Statens och kommunernas utgifter fortsätter att ligga på en nivå långt över vad vi förmår betala med vår egen produktion, med vad vi själva tillverkar och skapar i Sverige.

Räknar vi bort vissa engångsbesparingar, är det egentliga budgetunderskottet över 90 miljarder kronor. Efter två devalveringar på sammanlagt 26 %, och mitt i en högkonjunktur, är detta inte mycket att yvas över.

Några verkliga besparingar, utöver engångsbesparingarna, görs egentligen inte. Däremot innebär det omfattande kosmetiska arbete som regeringen har lagt ned på sin budget att nya – och sannolikt större – utgifter döljs.

Herr talman! Skall den glättade bilden av ekonomin ha någon chans att bli verklighet krävs att lönekostnadsökningarna stannar vid 6 % och att inflationsmålet på 4 % uppnås. Det har också regeringen konstaterat. Men i praktiken innebär detta att de avtalsmässiga löneökningarna måste stanna vid 1,5 %, när löneglidningen och förra årets "överhäng" är borträknat. Det målet blir sannerligen inte lätt att nå.

Den svenska regeringen har ett ambitiöst inflationsmål kombinerat med en politik som driver på inflationen. Nya och högre skatter, devalvering, fonder, budgetunderskott – allt driver på inflationen. Inflationsmålet är i sig svårt att nå, och det är hart när omöjligt att kombinera med regeringens politik, inkl. talet om reallöneökningar. Ingen regering kan sitta på så många stolar.

På något sätt är handlingsmönstret typiskt för den socialdemokratiska regeringen. Varje gång de stridande viljorna i den egna rörelsen skall lugnas har regeringen i ord sagt både–och, men i handling gjort varken–eller. Svängrem och svängrum, spara och spendera, låga lönelöft och reallöneökningar – allt i ett.

Förra årets budget bar, liksom alla de olika ekonomisk-politiska propositionerna har gjort, passivitetens prägel. Det gör också denna budget.

Men om – och endast om – inflationsmålet kan nås, högkonjunktoren håller i sig och sprider sig till Europa och regeringen har rätt och konjunkturinstitutet, Industriförbundet, SNS och alla andra prognosmakare har fel, innebär det, i bästa fall, på stället marsch. I annat fall halkar vi efter ytterligare. Vi kommer att stå än sämre rustade när konjunkturerna vänder, och våra chanser att undvika skuldfällan och kronisk arbetslöshet blir mindre.

I budgetarbetet ställs en regerings förmåga att arbeta för framtiden på hårda prov. En bra budget skall lägga grunden för vårt framtida välstånd.

Den socialdemokratiska budgeten är kortsynt. Den tar konjunkturuppgången, ledd från Reagans USA, och devalveringsvinsten, den kortsiktiga, som förevändning för att slippa bekymra sig om de ekonomiska framtidsfrågorna: Hur skall det framtida välståndet i Sverige skapas, betalas och fördelas?

Mitt i en högkonjunktur står Sverige med ett rekordstort budgetunder-

skott. Vi har den industrialiserade världens näst högsta statsskuld, motsvarande 70 % av ett års samlade produktion. Skall vi komma ur dessa problem i framtiden krävs det en enorm tillväxt. Fler sjukhussängar, kommunalkontor och idrottshallar må vara aldrig så önskvärda, men de kan inte lösa problemet. Det är bara en väsentligt större industriproduktion som kan göra det. Svensk industri måste bli större och bättre. Det är alltså bara en investeringsboom som kan hjälpa oss.

Morgondagens välstånd skapas av dagens sparande och dagens industriinvesteringar. Hur är det då med investeringarna? Ja, de fortsätter att slå bottenrekord. Trots att många företag nu i högkonjunkturen närmar sig kapacitetstaket är investeringskvoten rekordlåg. Inte något år sedan 1960, för 25 år sedan, har industriinvesteringarna varit lägre än i år. Det om någonting är en alarmsignal för framtiden, en varningssignal att ta på allvar.

Vad gör då regeringen? På kort sikt gör den ingenting. Vad gör den för att långsiktigt stimulera investeringarna? Vill man göra det mer lönsamt att arbeta, att spara och att investera? Vill regeringen rensa i krånglet och pålagorna på industrin?

Nej, knappast. Det stora budgetunderskottet driver upp räntorna. Hur mycket det hindrar industriinvesteringarna kan vara svårt att beräkna, och man kan ha olika åsikter om det. Men en sak är säker: Det stora budgetunderskottet hämmar industriinvesteringarna.

Fonderna drevs igenom, mot ett enigt näringsliv, en enig borgerlig opposition och en majoritet av svenska folket. Hur mycket fonderna hindrar industriinvesteringarna kan vara svårt att beräkna. Men en sak är säker: Industriinvesteringarna hämmas.

Kraftigt försämrade regler för aktiesparande och riskvilligt sparande och mycket högre kapitalbeskattning gör just produktivt sparande och sparande i framtida investeringar mindre lönsamt. Hur mycket det hindrar industriinvesteringarna och framtidens jobb kan vara svårt att beräkna. Men en sak är säker: Industriinvesteringarna hämmas.

Socialdemokraterna har på drygt ett år höjt 43 olika skatter. Vi har fått skatt på vattenkraft, skatt på hyreshus, skatt på video, höjd skatt på el, höjd skatt på olja, höjd moms osv., osv., osv. Det kan vara svårt att beräkna varje enskild skatts påverkan på investeringarna. Men en sak är säker: Högre skatter gynnar inte investeringarna. Investeringarna, framtidens jobb, hämmas.

I själva verket är devalveringen *det enda* regeringen har gjort. I övrigt har den bara lagt tyngre bördor på industriinvesteringarna.

Effekterna av dessa små investeringar märks alldeles säkert inte under denna mandatperiod och kanske inte heller under nästa. Men på sikt blir det allvarliga följder av dem. Vårt välstånd skall upprätthållas av en för liten och – med dessa minskande investeringar – alltmer försliten industri. De framgångar som svensk industri har på exportmarknaden i dag är resultatet av tidigare generationers uppoffringar och investeringar. Dagens industriinvesteringar är morgondagens produktion och morgondagens arbete för Sveriges folk.

Nr 70

Onsdagen den
1 februari 1984

---

*Allmänpolitisk
debatt*

I klartext innebär det att vi just nu tär på våra föräldrars uppoffringar, samtidigt som vi konsumerar och förbrukar våra barns inkomster.

Medan Olof Palme lika stolt som aningslöst proklamerar "att vi har blivit herrar i vårt eget hus", läggs skuldebrev på hög i barnkamrarna i Sverige. Statskulden är redan 500 miljarder kronor. Det är säkert en anonym och svindlande summa för var svensk. Men per person, per människa, per svensk – såväl ung som gammal, yrkesverksam som pensionär – är den 62 000 kr. Till regeringens alla räkneexempel skall läggas att en tvåbarnsfamilj, en familj med fyra personer, har en skuld till framtiden på 250 000 kr. Med er budget ökar deras skuld i år med 40 000 kr. Det är vad som gäller för en tvåbarnsfamilj när man skall tala om en solidarisk fördelningpolitik.

Sedan den nuvarande regeringen tillträdde har Sverige passerat Danmark och Italien i skuldligan. Bara Belgien ligger före oss. Och, herr Palme, vi spurtar!

Ju längre anpassningen dröjer, desto större blir statskulden. Varenda krona skall betalas igen med ränta på ränta, och det som vi inte betalar får våra barn och barnbarn överta.

Detta är det enkla skälet till vårt partis besparingsförslag. I år lägger vi fram konkreta förslag på besparingar som sammanlagt uppgår till 28,8 miljarder kronor, varav 5,5 miljarder är av engångskaraktär.

En stor del av våra besparingar – nästan 11 miljarder – använder vi till att sänka skatterna. Skall vi gynna arbete och sparande och därmed göra investeringar och företagande – dvs. framtidens jobb – värda risken, måste vi sänka skattetrycket. Våra besparingar innebär att olika statliga bidrag och subventioner blir mindre. Vi vill att människor i stället genom lägre skatter skall behålla en större del av sin inkomst själva och att de själva skall få besluta litet mer och politikerna litet mindre.

Rundgången av skatter och bidrag har medverkat till Sveriges dåliga finanser. För att få Sverige på rätt väg igen vill vi vrida spiralen åt andra hållet. Vi vill låta minskade utgifter och lägre skatter följas åt.

Centern, folkpartiet och moderaterna har alla presenterat förslag som innebär större besparingar än regeringens. Tyngdpunkten och storleken på våra förslag kan vara olika, men rörelseinriktningen är densamma: mot ett Sverige i bättre balans.

Detta kan tyckas vara litet av uppochnedvända världen. Det brukar vara ett oppositionens privilegium att välja den enkla vägen och kräva mer av allt till alla. Det gjorde också socialdemokratin under sina sex år i opposition. Men i dagens Sverige är det tvärtom. Här är det oppositionen som ser till det långsiktiga i stället för det kortsiktigt bekväma. Det är vi som kommer med förslagen, som tar besvär och stryk för besparingsförslagen. Regeringen säger envist nej.

Den socialdemokratiska regeringen möter våra besparingsförslag med glåpord och invektiv. Statsrådsberedningens politiska tjänstemän ägnar sin tid åt att genom glidande tolkningar och fiffigt kontruerade familjetyper beräkna hur moderata besparingar slår. Budskapet är enkelt: Att spara så mycket som vårt parti vill göra är osolidariskt och hänsynslöst.

Men har någon av statsrådsberedningens tjänstemän försökt räkna ut hur mycket högre skatter dessa familjer får genom de skattehöjningar som regeringen drivit igenom? Och har de någonsin räknat ut hur stora skulder deras barn får – innan de ens har börjat jobba – genom vår generations slöseri? Jag har givit siffrorna – ni kan ta dem!

Ytterst är detta en moralisk fråga. Det handlar om att ta ställning i 1980-talets två stora fördelningspolitiska konflikter.

Den ena är avvägningen mellan hur mycket stat och kommun, den offentliga sektorn, skall ta i anspråk och hur mycket människorna skall få behålla själva.

Vårt partis uppfattning är klar. Den politiskt kontrollerade delen av ekonomin skall bli mindre, och den del som människorna själva styr skall bli större.

Den andra stora frågan är hur mycket vår generation – vi – skall betala själv och hur mycket vi skall lämna efter oss till våra barn och barnbarn att betala.

Även här tar moderaterna ställning. Vår generation skall betala för vår välfärd. Vi har ingen rätt att skyffla över räkningarna till våra barn och barnbarn. Det – om något – är osolidariskt.

Herr talman! Det politiska arbetet för framtiden inkluderar i hög grad barnfamiljerna. Det kan inte vara rimligt att barnfamiljer med nuvarande inkomster skall betala så mycket i skatt att de blir beroende av bidrag för sin försörjning. Skatten måste också ta hänsyn till försörjningsbördan. Det måste också finnas utrymme för andra sätt att lösa barnomsorg än kommunala daghem. Därför har vårt parti lagt förslag om skattelättnader för alla men särskilt stora skattelättnader för barnfamiljerna. Folkpartiet och centern har lagt förslag med samma syfte om än med olika konstruktioner.

Regeringen, däremot, vilar lugnt och ägnar all kraft åt ett korståg mot enskilda daghem. De strider mot den socialdemokratiska ideologins tro på kollektivets välsignelse.

Statligt stöd till enskilda alternativ har minskat, och nu har socialministern givit besked om att något bidrag till enskilda daghem som går med vinst blir det inte tal om. Lönsamma daghem är omoraliskt och ger dålig kvalitet, menar han.

Sten Andersson förstår inte eller vill inte förstå det som varenda köpman, hantverkare och näringsidkare fått lära sig tidigt: Den som inte ger god service förlorar sina kunder. Men i de kollektiva lösningarnas och de stora monopolens värld är detta kanske en okänd kunskap och framför allt inte nödvändig. Har man monopol behöver man ju inte bry sig om kunderna, barnfamiljerna. Då kan man ju lugnt förlita sig på sitt monopol.

Att arbeta för framtiden innebär också att arbeta för en bättre skola. Vi måste få en skola som sätter kunskaper och basfärdigheter i högsätet.

Skadorna av 1960-talets alla misslyckade experiment på skolans område och kunskapsföraktet måste nu repareras. Den kollektiva utbildningspolitiken har också slagit fel. Strävar man efter en strömlinjeformad skola som skall passa alla, blir den egentligen inte bra för någon.

Vi moderater har i år lagt ner ett stort arbete på vår utbildningspolitiska

motion. Vi har förslag om en sänkning av skolstartsåldern och om en reformering av högstadiet som innebär en mer individualiserad, mer personlig undervisning. Vi har också utvecklat vårt förslag till lärlingsutbildning, som skall ge ungdomar en chans att komma in på arbetsmarknaden genom att lära sig ett yrke från grunden.

Skälet till dessa förslag är vår bergfasta övertygelse om betydelsen av kunskaper. Kunskapsföraktet och kravlösheten har gjort våra barn en stor otjänst, särskilt de barn som har det motigast redan från början, de som inte har haft med sig kraven och kanske hjälpen hemifrån. Sveriges framtida förmåga att konkurrera internationellt avgörs till stor del av hur välutbildat Sveriges folk är. Därför, herr talman, är en skola med goda kunskaper en av de viktigaste framtidsinvesteringar som vi kan göra för Sveriges folk.

Anf. 2 THORBJÖRN FÄLLDIN (c):

Herr talman! Den internationella konjunkturuppgången ger nu svenskt näringsliv betydande draghjälp, och det kan vi alla vara glada åt.

Återhämtningen är dock fortfarande starkast i USA och Japan. I Västeuropa stannade tillväxten också för 1983 vid 1 %. Många länder – både socialdemokratiskt och borgerligt styrda – fortsätter dessutom den mycket restriktiva ekonomiska politiken. Av de större länderna gäller detta främst Västtyskland och Frankrike.

Redan dessa internationella förhållanden gör det förhastat att dra så stora växlar på framtiden och på utvecklingen i våra exportländer som regeringen gör. Hemmanärningar som handel och byggenskap kämpar dessutom med stora svårigheter. Vad värre är – Sveriges rent inhemska problem har knappast kommit närmare sin lösning.

Det kan bl. a. avläsas i arbetslöshetssiffrorna. Trots alla AMS-insatser ger arbetslösheten inte vika. Den ökning av antalet lediga platser som brukar komma när konjunktoren vänder och går upp motsvarar inte tillströmningen av nya arbetssökande. Arbetslösheten är i dag högre än för ett år sedan och avsevärt högre än för två år sedan.

Herr talman! Jag tror att det är många som undrar om landets statsminister – ställd inför denna bistra och kalla verklighet – kommer ihåg hur han själv beskyllde den dåvarande regeringen för att medvetet öka arbetslösheten, hur han talade om en s. k. Fälldin-effekt osv. Jag tror också att det är många som undrar om han i så fall ångrar denna beskyllning.

För egen del skall jag inte beskylla den nuvarande regeringen för att medvetet ha drivit upp arbetslösheten. Det vore orimligt – det kan inte finnas motiv för det. Men jag skall konstatera att regeringen många gånger tyvärr tar dåligt till vara de möjligheter som finns att få fram jobb. Ett exempel på detta är ungdomslagen. Riksdagen sade där mycket eftertryckligt ifrån före jul, att sökandet efter ungdomsplatser inte fick stanna vid statliga och kommunala arbetsplatser. För det är ju framför allt inom industrin och då inte minst den mindre företagsamheten som det är angeläget att få fram jobb. Men av skäl som är svåra att förstå har regeringen inte sett till att detta kommer till klart uttryck i den förordning AMS skall efterleva. Många

ungdomar kommer därmed helt i onödan att gå utan jobb. Varför gav inte regeringen i sin förordning de klara besked som riksdagen enades om vid behandlingen här före jul?

Det för arbetslöshet allra mest utsatta yrkesområdet är byggfacket. Ändå framställdes "att bygga Sverige ur krisen" som ett av socialdemokraternas stora vallöften. I verkligheten har socialdemokraternas politik bara lett till att byggkrisen har förvärrats. Byggandet av nya bostäder sjunker. Ombyggnads- och reparationsverksamheten kommer inte i gång i beräknad omfattning. Byggarbetslösheten bara stiger och stiger.

Här som på många andra områden är det inte minst den höga räntan som bromsar. Också det myckna byggkrånglet hindrar många jobb att komma i gång.

Den fortsatt höga arbetslösheten är bara ett av många oroande tecken på att regeringens försök att hitta genvägar ur krisen i stället håller på att bli senvägar.

- Devalveringen i förening med den internationella konjunkturuppgången har självfallet gett skjuts åt exporten, och åt denna ökade export har vi alla anledning att vara glada. Men vi tvingas ju konstatera att exportökningen inte har omsatts i nya jobb och offensiva investeringar.
- De många skattechöjningar som har vidtagits för att man skall slippa spara har i praktiken lagt stark hämsko på utvecklingen. Trots flera nya skatter har budgetunderskottet inte kunnat pressas ner. Det ökade kraftigt under förra året, och det är i år oförändrat jämfört med förra året.
- Försöken att dämpa lönekraven genom införandet av löntagarfonder och olika skattepolitiska åtgärder framstår inte heller som särskilt framgångsrika. Devalveringens fördelar är nu på väg att ätas upp.

Därmed kommer bl. a. den förbättring som har uppnåtts i utrikesaffärerna under 1983 att bli svår att vidmakthålla. Om inte annat krymper utrymmet för en aktiv konjunkturpolitik när vi går in i nästa lågkonjunktur.

Kortsiktigt är regeringens politik starkt inriktad på att hålla nere inflationen. Det är en viktig inriktning, en viktig ambition. Men den första förutsättningen för att svenskt näringsliv skall kunna bevara sin konkurrenskraft är att den svenska inflationen inte är högre än den internationella. Vi tvingas påminna oss att de svenska prisökningarna i dag fortfarande är dubbelt så stora som prisökningarna i våra viktigaste konkurrentländer.

Än en gång: Regeringens mål att få ner inflationen är lovvärt. Däremot måste man starkt kritisera valet av metoder. När regeringen själv inte förmår pressa ner budgetunderskottet har den måst be riksbanken om hjälp. Svångremmen hålls hårt åtdragen med hjälp av hög ränta och starka kreditbegränsningar.

En effekt av denna politik är att de som står ute i produktionen får bära orimligt stor del av krisens bördor. Expansionen inom stat och kommun fortsätter på bekostnad av främst industriarbetarnas reallöner. Som OECD nyligen visat fortsätter de svenska industriarbetarlönerna, internationellt sett, att rutscha utför, samtidigt som skattetrycket förblir världens högsta.

Denna utveckling är allvarlig bl. a. för industrins rekryteringsmöjligheter. Det finns redan nu industriföretag som har brist på folk trots arbetslösheten.

Med de behov som föreligger av konsolidering och av att samla i ladorna finns det inte något större utrymme för löneökningar heller under 1984 och 1985. Därför är det viktigt att kommande lönehöjningar inte urholkas av nya skattehöjningar – det har vi i detta hus anledning att hålla i minnet.

Den andra allvarliga effekten av denna politik är att investeringarna och framtidssatsningarna uteblir. Trots bättre lönsamhet i näringslivet fortsätter det att vara mer vinstgivande att placera pengar i värdepapper än i produktiva investeringar. Det är svårt att finna investeringsobjekt inom industrin som ger lika bra ränta på pengarna som den ränta man får på de obligationer staten ger ut för att finansiera budgetunderskottet. Kurserna på börsen trissas upp utan att det i många fall finns något reellt underlag för kursstegringarna. Spekulationskapitalet gynnas på arbetets och företagsamhetens bekostnad med den socialdemokratiska politiken.

Herr talman! Skall svensk ekonomi verkligen dra nytta av den internationella förbättringen måste den socialdemokratiska politiken ändras på i första hand fyra områden.

Budgetunderskottet måste pressas ner. Lyckas inte det ens i nuvarande konjunkturläge kommer vi att vara mycket illa ute i nästa lågkonjunktur.

Framtidssatsningarna kommer att fortsätta att utebli. Reallönerna kommer även i fortsättningen att urholkas.

Det såg länge ut som om också regeringen hade klara ambitioner att åstadkomma en sänkning av budgetunderskottet. Tyvärr fick det halva misslyckandet med höstens sparpaket regeringen att ge upp. Denna uppgivenhet när det gäller budgetpolitiken kan komma att stå svensk ekonomi mycket dyrt.

Centerns budgetalternativ innebär nettobesparingar med uthållig helårseffekt på 10 miljarder kronor. Det sker bl. a. genom att man drar in skatten på juridiska personer från kommunerna till staten, inför karensdagar i sjukförsäkringen, avskaffar avdraget för fackföreningsavgifter och minskar subventionerna till boendet.

Även om sådana besparingar kortsiktigt kan kännas för den enskilde, är de klart att föredra framför en politik som hotar både framtida jobb och framtida inkomster. För det är ett misstag att tro, att konsumtionsutgifter inte behöver betalas, bara räkningen skjuts tillräckligt långt fram i tiden.

Det är också värt att notera, att när regeringen lämnat sina förslag till riksdagen, har den inte reserverat några pengar i budgeten för nödvändiga tillskott till barnfamiljerna, u-hjälpen och försvaret. Eftersom det pågår överläggningar mellan partierna om hur vårt försvar skall kompenseras för den minskade köpkraft som blivit en följd av momshöjningen, devalveringen och den kraftiga dollarkursstegringen, skall jag inte närmare gå in på den frågan nu. Jag skall bara uttrycka förhoppningen att det skall vara möjligt att än en gång visa både svenska folket och vår omvärld att denna fråga kan lösas i nationell enighet, trots hårda partipolitiska motsättningar på andra

områden. Målet bör vara att försvarets värnkraft skall vara densamma som avsågs vid 1982 års försvarsbeslut.

Det andra området gäller arbetslösheten. Denna måste angripas också med näringspolitiska medel. Full sysselsättning kan bara uppnås, om fler varaktiga jobb kommer till stånd. Då räcker det inte med regeringens ensidiga AMS-politik. Näringspolitiken måste åter väckas till liv, regionalpolitiken aktiveras, småföretagsinsatserna ökas och utbildningen inriktas på bl. a. ökad lärlingsutbildning.

Som vi i centern ser saken måste näringsliv och sysselsättning främjas genom att man avstår från de kollektiva löntagarfonderna, dvs. att detta beslut rivs upp. I våra motioner har vi också föreslagit en sänkning av sjukförsäkringsavgiften för mindre företag och en skattepolitik som gynnar produktiva investeringar och ökade arbetsinsatser.

Regionalpolitiken vill vi förstärka genom differentierade arbetsgivaravgifter, ökade länsanslag för regional utveckling, utbyggt glesbygdstöd och ökade medel till de regionala utvecklingsfonderna.

Utpressningspolitiken mot jordbruket måste avvisas. Skulle utpressningspolitiken genomföras skulle den äventyra 20 000 jobb i jordbruk och livsmedelsindustri.

Energipolitiken måste i större utsträckning inriktas på inhemska bränslen, vilket ger besparingar i statskassan, förbättringar i bytesbalansen och nya jobb i svaga regioner.

Herr talman! Så kan man medvetet arbeta för fler jobb på område efter område. Regeringen har ensidigt satt sin lit till devalveringen och AMS-politiken. Därför har vi också en stor arbetslöshet.

Sedan till det tredje området där det måste bli en ändring. Regeringen måste gå från ord till handling när det gäller att begränsa regleringssamhället och få bort onödig byråkrati. Jag vill påminna om att regeringsskiftet 1976 innebar att avbyråkratisering och avreglering för första gången sköts i förgrunden. Det blev då klara begränsningar i antalet nya lagar och föreskrifter, och ungefär ett tusen lagar och förordningar avskaffades under åren 1976–1982. Med socialdemokratin i regeringsställning har vi på nytt fått mera av centralisering, regleringar och styrningar – av företag och enskilda människor. Detta skapar inget bra klimat för utveckling och framsteg.

Det fjärde området gäller tryggheten av en rättvis fördelning av produktionsresultatet. Vi upplever nu inte bara hur de mer spekulativa vinsterna ökar, vi upplever också att fler och fler tvingas att söka socialhjälp och att den socialdemokratiska politiken leder till att det ekonomiska grundskyddet gröps ur för ekonomiskt svaga grupper.

Det sätt på vilket socialdemokraterna hanterat pensionsfrågan skapar naturligtvis problem för socialdemokraterna ur trovärdighetssynpunkt. När vi hade regeringsansvaret och fann det vara nödvändigt att också pensionärerna måste vara med och ta följderna av en del av de nödvändiga åtstramningsåtgärderna, sade vi det rent ut. När vi sade det, och när de här förslagen genomfördes, anklagade ni socialdemokrater oss våldsamt, och ni lovade att om ni fick regeringsmakten, skulle värdesäkringens återinföras.

Ni fick regeringsansvaret, men då fann också ni att pensionärerna måste vara med i besparingsarbetet. Om detta är att säga, för det första, att det krävdes mycket aktiva insatser från pensionsorganisationerna och centern innan ni socialdemokrater förmåddes höja pensionstillskotten, när ni inte längre kunde stå för löftena om bibehållen värdesäkring av pensionerna. Då liksom tidigare var det självklart för oss att nödvändiga sparåtgärder måste kombineras med särskilda insatser för de sämst ställda, om man vill driva en medveten fördelningspolitik.

För det andra är att säga att er information till pensionärerna inte är korrekt. Ni påstår att ni ger pensionärerna full kompensation fastän så inte är fallet. PRO-ordföranden – ordföranden i en av pensionsorganisationerna – säger rent ut i gårdagens nummer av Svenska Dagbladet att informationen från regeringen kring 1984 års pensioner är ohederlig. Det, mina vänner, är ord och inga visor!

Är det inte dags för er socialdemokrater att säga som det är – att säga ifrån klart och tydligt att ni inte kan hålla vad ni lovade i valrörelsen 1982? Nog är det dags för er att ge det beskedet!

Är det inte också dags att äntligen inse att det är orimligt att undanhålla vissa grupper, som enbart har folkpension att leva av, pensionstillskott? Har ni verkligen behov av att intill döden straffa dem som lämnade ATP i början av 1960-talet, vid ett tillfälle när det inte fanns några pensionstillskott? Är detta ert handlande ett uttryck för vad som finns inrymt i ordet solidaritet?

Ett ytterligare exempel på denna socialdemokraternas okänslighet för behovet av ett socialt grundskydd för alla utgör det föreliggande utredningsförslaget att sjukpenningen helt skall avvecklas för alla hemarbetande. Är det på det sättet ni ser på värdet av hemarbetet?

Det verkar nu som om regeringen skulle få en debatt om sina löften till barnfamiljerna. Trots alla utfästelser om ett rejält lyft för denna grupp, föreligger det i dag inget annat regeringsförslag när det gäller barnfamiljerna än den före jul beslutade höjningen av bostadsbidragen.

Herr talman! Riksdagen får därmed vara beredd att fatta beslut på grundval av de förslag som oppositionspartierna har lagt fram. Denna regeringens senfärdighet kontrasterar inte minst mot beslutet före jul om att avskaffa alla matsubventioner utom dem på mjölk. När det gällde att fatta det beslutet fanns det inte ens tid att låta riksdagen få säga sin mening förrän beslutet var ett faktum. Då gällde det att försäkra för barnfamiljerna. Då var handlingskraften mycket stor.

Oppositionspartierna är alltså överens om att det behövs en rejäl förstärkning av stödet till barnfamiljerna. Men samtidigt skall det inte döljas att partiernas förslag skiljer sig åt. Moderaterna vill i första hand ha skatteavdrag. Vi i centern vill ha ett lika stöd till alla, och ett skatteavdrag ger dess värre inte det resultatet.

Jag vill påminna om att systemet med skatteavdrag för dem som har barn en gång i tiden avvecklades just med motiveringen att det verkade orättvist och inte kunde utnyttjas av alla. Barnbidraget, som utgår till alla barn, har därefter utgjort en integrerad och viktig del av skattesystemet. Man kan säga

att det fungerar som en skatterabatt för dem som har barn.

Denna sedan länge allmänt omfattade mening finns det enligt vår uppfattning ingen anledning att rucka på. Det av moderaterna föreslagna avdraget kan inte utnyttjas av exempelvis studenter utan inkomst. Det kommer heller inte att kunna utnyttjas fullt ut av familjer med låg inkomst och flera barn. Dessa kategorier får med moderaternas modell antingen hänvisas till socialhjälp eller tilldelas ett särskilt bidrag. Jag säger inte att det är omöjligt, men jag påminner om att man i så fall får dubbla bidragssystem, med allt det extra krångel som ett dubbelt bidragssystem skulle medföra.

Moderaternas förslag innebär dessutom att stödet finansieras skattehöjningsvägen. Sänkningen av det vanliga grundavdraget innebär ett ökat skatteuttag på 8,5 miljarder kronor. Det är säkert mot den bakgrunden man skall se socialdemokraternas stora intresse för det moderata förslaget; socialdemokrater är ju alltid intresserade av – för att inte säga förtjusta i – skattehöjningar.

Vi i centern menar att man i första hand skall rikta in sig på en barnbidragshöjning. Vi föreslår att barnbidraget höjs med 600 kr. per år från 3 300 kr. till 3 900 kr. Flerbarnstillägget bör enligt vår uppfattning höjas med 400 kr. och börja utgå redan för det andra barnet. Flerbarnstillägget tillkom under socialdemokratiskt motstånd men har visat sig ha en mycket viktig utjämnande effekt. Jag är glad att kunna konstatera att socialdemokraterna nu accepterar denna metod för att ge ett särskilt handtag åt flerbarnsfamiljerna.

Det finns enligt vår uppfattning anledning att verkligen fästa uppmärksamheten på de stora och växande skillnaderna i skattehänseende och ekonomisk standard mellan barnfamiljer med en förvärsarbetande och barnfamiljer med två förvärsarbetande. Det har ju varit en livlig offentlig debatt i våra tidningar som visat att det problemet är stort och växande. Den mest utsatta gruppen i dag är utan tvivel flerbarnsfamiljer med bara en inkomst. Det s. k. hemmakeavdraget, som tillkom i samband med att särbeskattningen infördes, är avsett att utjämna dessa skillnader. Det har stått oförändrat – 1 800 kr. i avdrag på slutskatten – ända sedan 1971. Då är det naturligtvis på tiden att det höjs, om det värde det hade skall kunna återställas. Vi föreslår en höjning till 4 000 kr. för familjer med barn där bara en av föräldrarna har inkomst – vi begränsar höjningen till att avse den kategorien av familjer.

Vi i centern står också fast vid att samhället måste ersätta föräldrarnas vårdnadsinsats. Stat och kommun satsar i dag mycket stora belopp på utbyggnaden och driften av daghem, och kostnaderna har stigit dramatiskt. De som ordnar sin barnomsorg på annat sätt kan ställa helt berättigade krav på någon form av ersättning. En sådan måste byggas ut i etapper. Vi föreslår nu en fortsatt påbyggnad av vårdnadsersättningen med sex månader. I åratal har vi drivit den frågan. Jag säger uppriktigt att vi naturligtvis är besvikna över att vi varken i tre- eller tvåpartiregeringarna lyckades uppnå enighet om mer än tre månader som en påbyggnad av föräldraförsäkringen. Ni socialdemokrater har inte försummat något tillfälle att påpeka att vi inte

lyckades med det. Men själva sakfrågan har ni såvitt jag vet inte ägnat något intresse. Därför är min fråga till er: Kan ni ställa er vid sidan av den verklighet som råder i detta avseende ute i vårt samhälle?

Dagsläget är att samhället – stat och kommun – ger ett stöd till barnomsorgen, när den sker utanför barnets eget hem, på i storleksordningen 12 miljarder kronor. Årskostnaden per barn i nybyggda barndaghem är ca 60 000 kr.

Denna förmån från samhället kan utnyttjas av ungefär en tredjedel av barnfamiljerna. Det visar sig också att det i första hand är familjer med goda inkomster som har utnyttjat denna samhällsförmån.

Detta är alltså dagens verklighet. Nu är min fråga: Är denna verklighet i överensstämmelse med vad ni anser vara en rättvis fördelning? Är denna verklighet ett uttryck för vad ni menar med solidaritet? Jag vet inte, men jag hoppas att ni svarar nej på dessa två frågor. Om nej är ert svar, då blir min nästa fråga: Vad vill ni göra för att vrida utvecklingen rätt?

Tror ni att lösningen är att öka utbyggnaden av den kommunala barnomsorgen till ett pris av 60 000 kr. per barn och år? Är det realistiskt att tänka sig att stat och kommun kan skjuta till ytterligare 24 miljarder kronor i dagens penningvärde för att ge alla barnfamiljer detta erbjudande?

För vår del svarar vi att det varken är möjligt eller önskvärt. Det är inte möjligt av samhällsekonomiska skäl, och det är inte önskvärt av framför allt två skäl. För det första är det många föräldrar som vill klara omsorgen om sina barn själva därför att de tror – ja, är övertygade om – att de på så sätt ger barnen den bästa starten i livet. Också den som inte tycker så måste till fullo respektera att andra har den uppfattningen. Det är viktigt och avgörande.

För det andra finns det många familjer där båda föräldrarna inte kan få ett arbete hur de än anstränger sig – arbetsmarknadsläget är inte sådant. Totalt sett är det många familjer som är i endera av dessa situationer. Och ingen av oss kan komma till dessa familjer och säga att de har valfrihet i någon som helst ekonomisk mening på det sätt som stödet är utformat.

Vi i centern har dragit slutsatsen att såväl de samhällsekonomiska möjligheterna som barnfamiljernas skilda ekonomiska förutsättningar och deras uppfattning om vad som är bäst för deras egna barn leder fram till att stödet till barnomsorgen inte skall utgå bara när barnet vårdas utanför det egna hemmet. Det är därför som vi återkommer med kravet att vårdnadsersättningen skall byggas ut. Själv tror jag att det är samma kraft i det kravet som i vårt krav på allas rätt till pension vid 65 års ålder. Också då fick vi ensamma driva frågan i många år innan andra partier var beredda att acceptera den lösningen.

Finansieringen kan enligt vår uppfattning ske delvis med omprioriteringar, delvis med nya budgetmedel. Det finns en del att spara på statsbidragen till daghemmen utan att man därför försämrar verksamheten. Genomförs den höjning av barnbidragen, flerbarnstilläggen, vårdnadsersättningen och hemmakeavdraget som vi föreslår, bör man också kunna slopa förvärvsavdraget.

Centerns förslag till utbyggt familjestöd kommer att tillföra barnfamiljer-

na ökad köpkraft. Men det tar också sikte på att ge mest till dem som har det allra sämst ställt. Det är nödvändigt för att skapa rättvisa mellan barnfamiljer och icke-barnfamiljer och mellan olika barnfamiljer.

Herr talman! En stark ekonomi och en fördelningspolitik, som bättre beaktar behoven hos de ekonomiskt svaga grupperna, är hörnstenar i det alternativ som centern har lagt fram här i riksdagen till regeringens budget och allmänna politik. En tredje sådan hörnsten är hänsynen till miljön.

En stark ekonomi är förutsättningen för att alla skall ha ett arbete.

En stark ekonomi och en rättvis fördelning av produktionsresultatet är förutsättningen för att alla skall känna trygghet.

Ekonomisk trygghet och hänsyn till miljön – den yttre lika väl som den inre – är förutsättningen för livskvalitet.

Och det är bara med en sådan treenighet, som det går att forma ett harmoniskt samhälle.

Och sist: Det är bara med ett harmoniskt samhälle i förening med en stark tro på människornas egen förmåga att ta itu med problemen, som man främjar en utveckling till allas fromma.

Anf. 3 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! I dag har vi nåtts av budet att Waldemar Svensson i Ljungskile har avlidit. I 23 år representerade han folkpartiet och Bohuslän i riksdagen. Han var frisinnets främste ideolog i vår generation och under många år Bertil Ohlins närmaste medarbetare. I sitt politiska arbete var han en talesman för de små i samhället och en outtröttlig förkämpe för rättssäkerhet och integritet. För den frisinnade och liberala rörelsen framstår Waldemar Svensson som en oförglömlig ljusgestalt.

För två veckor sedan stod Sverige i centrum för den internationella uppmärksamheten. Stockholmskonferensen är ett resultat av den process som började med undertecknandet i Helsingfors 1975 av den europeiska säkerhetskonferensens slutdokument. Då samlades ledarna för 35 stater i Europa och Nordamerika för att visa sin vilja till avspänning och fred. Slutdokumentet andades tillförsikt inför framtiden. Det talades där om ökat utbyte av information, mer kontakt mellan människorna i Europa och ett intensivare ekonomiskt och industriellt samarbete.

Slutdokumentet speglade den optimism och avspänning som kom att känneteckna den internationella utvecklingen under första hälften av 1970-talet. Det fanns hos människorna i Europa redan då en stark förhoppning om att de fortsatta mötena inom ESK:s ram skulle kunna utnyttjas för att förbättra relationerna mellan stormakterna, att minska rustningarna i världens mest beväpnade region, att låta splittrade familjer återförenas och ge andra människor, som i mer än en generation levt på var sin sida om en ideologisk gräns, möjligheter att träffas.

Tyvär har dessa förhoppningar grusats. Klimatet mellan stormakterna har blivit kyligare. Upprustningarna har fortsatt. Möjligheten för människor som önskar lämna öst har starkt minskat. Det ekonomiska och industriella samarbetet hindras av en kortsiktig embargopolitik i väst.

Nr 70

Onsdagen den
1 februari 1984

---

*Allmänpolitisk
debatt*

Denna utveckling är djupt oroande. Medvetandet om den ständigt ökande risken för ett förödande kärnvapenkrig har blivit allt starkare. Frågan om upprustning, kärnvapen och militära strategier är nu inte bara förbehållen politikerna, militärerna och de många experterna. Genom engagemang och kunskap har opinionen mot en utveckling som ingen vill ha fått allt större kraft. Människor och organisationer har tydligare än någonsin tidigare givit uttryck för denna oro. Fredsrörelsens aktiva kamp och goda syften har emellertid ännu inte givit resultat. Det är allas vår förhoppning att de i Stockholmskonferensen deltagande staterna lyssnar på den starka fredsoptionen och tar till vara alla möjligheter för en framtid i fred.

Kanske finns det skäl för försiktig optimism. Det förefaller nu som om Stockholmskonferensen inte kommer att vara det enda forum där de båda stormakterna för en dialog. Det är positivt att samtalen om reduktion av de konventionella styrkorna skall återupptas i Wien. Det kanske också finns skäl att hoppas på ett återupptagande av förhandlingarna i Genève.

Vädjanden om att supermakterna under ett år skall uppskjuta en vidare utplacering av sina medeldistansrobotar öppnar en möjlighet till kompromiss och kan skapa förutsättningar för vidare samtal. Detta är naturligtvis det centrala – en verklig avspänning och rustningskontroll kan nås endast när det råder ett bättre klimat i relationerna mellan de båda stormakterna. Åtgärder för att främja avspänning måste därför ses som ett led i nedrustningssträvandena i Europa och arbetet för fred.

Sveriges neutralitetspolitik och ett starkt svenskt försvar bidrar till fred och stabilitet. Det svenska internationella utvecklingssamarbetet är också ett stöd för en fredlig utveckling mellan världens stater. Så länge klyftan mellan de rika och de fattiga länderna i världen fortsätter att vidgas kvarstår osäkerhet och risk för konflikter. Också därför är det viktigt att vi lever upp till de åtaganden som vi har gjort.

Herr talman! Den ekonomiska politik folkpartiet står för innebär en starkare budget, ungefär 10 miljarder kronor starkare än regeringens. Och då har vi inom denna budget utrymme för vissa angelägna utgiftsökningar.

Den första gäller biståndet till de fattiga länderna. Enprocentsmålet nåddes 1977. Det har förut bara attackerats av moderaterna, och det var väl få som trodde att en socialdemokratisk regering skulle föreslå en sänkning.

I höstas hade vi med anledning av regeringens besparingsproposition en intensiv debatt här i riksdagen om det svenska biståndet. Tillsammans med kyrkorna och de ideella organisationerna protesterade folkpartiet mot att regeringen avsåg att svika enprocentsmålet. Jag karakteriserade detta som det största sveket av alla: sveket mot de fattiga i världen.

Avgörande för oss var naturligtvis inte bara att riksdagen fattat principbeslut om enprocentsmålet utan också, och framför allt, att behoven i utvecklingsländerna är så enormt stora. Det kan inte ha varit en nyhet för någon politiker att miljoner svältande barn är i växande behov av stöd genom FN:s barnfond, UNICEF, eller att Internationella utvecklingsfonden behöver stora tillskott för att kunna bistå de fattigaste länderna. Inte heller kan det ha varit obekant för någon att torkan och därmed hungern breder ut

sig i Afrika och att behovet av humanitära insatser i södra Afrika och Latinamerika är växande.

Motståndet mot prutningen på biståndet har också varit stort inom det socialdemokratiska partiet. Vid en sammankomst berättade en känd socialdemokratisk debattör, att hon – när hon hörde om sveket mot biståndsmålet – för första gången grät inför ett ställningstagande från sitt eget parti.

Nu är det naturligtvis glädjande att socialdemokraterna har insett sitt misstag och erkänner att en ökning av biståndet behövs och är angelägen.

Herr talman! 1982 års försvarsbeslut skulle ge Sverige ett så starkt försvar som vi alla ansåg behövt. Men så är det inte nu. Försvarets resurser har urholkats bl. a. genom den stora devalveringen hösten 1982 och den kraftigt höjda dollarkursen.

Om vi skall upprätthålla den försvarsstyrka som vi våren 1982 ansåg nödvändig, måste försvaret få mer pengar. Men något sådant finns inte föreslaget i budgetpropositionen, och uppenbarligen finns ingenting heller avsatt för försvaret i de medel som reserverats för tillkommande utgifter. Detta är anmärkningsvärt. Folkpartiet har avsatt extra medel till försvaret i sitt budgetförslag.

Ett tredje område som måste prioriteras är stödet till barnfamiljerna. Många undersökningar har gjorts om hur olika typer av hushåll har sin ekonomi ordnad. Alla visar entydigt att barnfamiljerna, speciellt de med många barn, har ett mycket bekymmersamt läge. Därför har vi i folkpartiet föreslagit att riksdagen beslutar om en omfördelning av inkomster och standard, från de familjer som inte har barn till de familjer som har barn. Det betyder för många hushåll en omfördelning över tiden: mer under den period när barnen är hemma och mindre under den period när barnen är vuxna.

Vi vill inom ramen för en provisorisk reform omfördela mellan 1,5 och 2 miljarder kronor till barnfamiljerna, framför allt till flerbarnsfamiljerna. För en trebarnsfamilj betyder det ca 6000 kr. mer om året än f.n., för en fyrbarnsfamilj nästan 10000 kr. mer. Det är en rejäl förbättring, som vi menar är nödvändig. De som får betala är de som inte har barn. För en ensamstående utan barn betyder det 500–600 kr. mindre per år eller mindre än 50 kr. per månad. För två förvärvsarbete utan hemmavarande barn blir det ungefär det dubbla. Jag tror att de flesta anser en sådan omfördelning rimlig.

I tider av ekonomisk obalans blir det allt viktigare att fördela bördor och välstånd rättvist. Risken är överhängande att det nödvändiga sparandet i statens utgifter får bäras av dem som redan har det besvärligt. Viljan till omprövning måste vara stor. Prestigelåsningar och konservatism kan bli ett hot mot dem som man vill skydda.

Barnfamiljernas situation kräver en sådan förutsättningslös granskning. Det stöd vi i dag ger är omfattande, men också svåröverskådligt och för många direkt omöjligt att överblicka. Skatter, bidrag, avdrag och avgifter flätas in i varandra till ett enda trassel. Därtill har många hamnat i en situation, där försök att förbättra sin ekonomi med eget arbete omöjliggörs

av skatter som stiger och bidrag som faller bort.

Det är ett oeftergivligt krav att den enskilde skall kunna förstå vad som händer med den personliga inkomsten vid en lönehöjning. Och det måste löna sig för den som får chansen att med eget arbete förbättra familjens ekonomi.

En sak är säker: barnfamiljerna kan inte gå till ICA eller Konsum och handla på krita med hänvisning till att socialminister Sten Andersson har lovat höjda barnbidrag. Den borgensförbindelsen kan inte vara något värd. Sten Anderssons ofta uttalade förståelse för barnfamiljernas svåra ekonomiska belägenhet har visat sig vara munväder.

Det var en stor besvikelse att budgetpropositionen inte innehåller någon förbättring för barnfamiljerna. Den blev inte mindre, när det visar sig att den förteckning över kommande regeringsförslag som riksdagen har fått inte aviserar något förslag under resten av vintern och våren. Nu har emellertid alla oppositionspartier lagt förslag till förbättringar. Från folkpartiet förslår vi att barnbidragen höjs, mer ju fler barn man har, och att föräldrarna får göra avdrag på skatten med 2 000 kr. per barn och år. Denna reform föreslår vi betalas med besparingar och omfördelningar inom skattesystemet.

Vi ser våra förslag som *ett* steg i en större reform av det familjepolitiska stödet. Vi är angelägna om att ett första steg tas i år. Därför är vi villiga att jämka i våra förslag för att åstadkomma majoritet i riksdagen för ett ökat stöd till barnfamiljerna.

För att ta reda på om också andra partier har denna inställning har min partikamrat Ingemar Eliasson i sin egenskap av ordförande i socialutskottet kallat samman företrädare för alla partierna till diskussion. Det är vår förhoppning i folkpartiet att intresset för att hjälpa barnfamiljerna skall kunna överbrygga de skillnader som i utgångsläget finns mellan partierna i denna fråga.

Familjepolitik är emellertid inte bara pengar utan har ett mycket vidare perspektiv. Den som lyssnar till föräldrarnas oro vet att den inte bara rör ekonomiska problem. Bristen på tillsyn gör att många föräldrar har en klump av gnagande oro i bröstet hela dagen på jobbet. Tonårsföräldrar oroar sig för alla de nedbrytande krafter som breder ut sig i sprit- och knarkkulturens spår. Videovåldet – så svårt att komma åt och rensa ut – trubbar av känslan för rätt och rättfärdighet. Köer till utbildningsanstalter och en skrämmande ungdomsarbetslöshet får föräldrarna att ställa frågan om deras barn får chansen att bygga en egen framtid. Och där bakom finns det allestädes närvarande hotet mot mänsklighetens överlevnad. Föräldrarnas oro kretsar förvisso inte bara kring priset på jeans och mjölk.

Låt oss nu söka bli överens om en lämplig väg att förbättra barnfamiljernas ekonomi. Men låt oss inte glömma opinionsbildningen kring familjen som basen för barnens trygghet och uppfostran och kring föräldrarnas rätt att välja den omsorg för barnen som de önskar. Föräldrarna förväntar sig hjälp från de styrande i samhället att upprätthålla grundläggande rättsbegrepp och rensa upp i livsfientliga miljöer. Men det är och skall vara föräldrarnas frihet och skyldighet att ta ansvar för barnens fostran. Samhällets familjepolitik

skall syfta till att hjälpa dem att bära det ansvaret – inte till att ta över det.

Inom ramen för vår starkare budget har vi i folkpartiet också föreslagit ökade anslag för de handikappade, för jordbruket i norra Sverige, för miljö- och naturvård, för enskilda vägar och för studiemedlen och kulturen.

Vi har finansierat våra utgiftsökningar med besparingar på andra områden. Dessutom rymmer vårt budgetalternativ ytterligare besparingar och några skattesänkningar. Totalt sett blir det en budget som är 10 miljarder kronor starkare än regeringens.

Vad Sveriges ekonomi nu behöver är nämligen rejäla tag, så att vi så småningom kan börja se ljuset där den mörka tunneln slutar. Med små, små steg – av vilka vissa dessutom går åt fel håll, som i regeringens politik – kommer krisen inte att gå över, och många människor kommer att uppleva det som tröstlöst att aldrig se något slut på de ekonomiska svårigheterna.

Med den politik som folkpartiet föreslår kan vi så småningom få se en klar förbättring av det ekonomiska läget.

Liksom de andra borgerliga partierna anser vi, att det nu måste föras en betydligt stramare budgetpolitik än vad regeringen gör. Detta är nödvändigt om vi vill öka sysselsättningen och minska arbetslösheten. Det kräver att vi lyckas få ned inflationstakten så att näringslivets konkurrenskraft bevaras och helst stärks, att vi lyckas hålla tillbaka kostnadsstegringarna i övrigt i näringslivet och att vi lyckas minska budgetunderskottet.

Erfarenheten har lärt oss att det bara är när vi har fört en stram finanspolitik som vi har lyckats få ned inflationstakten till samma nivå som den internationella nivån eller till en lägre nivå. Den stramare finanspolitiken är också nödvändig för att hålla tillbaka budgetunderskottet och därigenom möjliggöra en lättare kreditpolitik, som ger utrymme på lånemarknaden för investeringar och motverkar de höga realräntorna.

Det är väsentligt att företagen själva får avgöra vilka investeringar som är mest lönsamma och förverkliga dessa. Detta är ett exempel på vad vi menar med att vitalisera marknadsekonomin.

En stram finanspolitik kan teoretiskt betyda både högre skatter och lägre utgifter. Av flera skäl anser vi att skattehöjningsvägen är stängd.

Det första skälet är att vi måste undvika skattehöjningar för att kunna klara löntagarnas reallöner efter skatt vid låga nominella lönekostnadsökningar.

Det andra skälet är att skattehöjningar tenderar att driva upp priserna.

Det tredje skälet är att vi nu har nått skattetakets. Det betyder att höjda skattesatser, i varje fall på några års sikt, inte ger ökade statsinkomster. Inkomsterna från just den skatt som höjs ökar kanske, men samtidigt påverkas människors beteende så att inkomsterna från andra skatter minskar, och totalt blir det ingen ökning att tala om.

Folkpartiet förespråkar därför besparingar. Våra utgiftsbegränsningar uppgår till ca 14 miljarder på helår räknat. Genom att vi avsätter pengar bl. a. för våra satsningar på barnfamiljerna, biståndet och försvaret och genom den återgång till fullt inflationsskydd av inkomstskatten som vi också kräver, blir

förbättringen av budgetsaldot på helår räknat något mindre, eller ca 10 miljarder kronor.

Hela denna förbättring kan inte komma under nästa budgetår, eftersom vissa av besparingarna bara kan träda i kraft vid ett kalenderårsskifte. Därför blir effekterna på nästa budgetår ungefär hälften av helårseffekterna, eller ca 5 miljarder kronor.

Herr talman! I förra veckan avslutades den allmänna motionstiden. Inte mindre än 2 148 motioner väcktes. De flesta av dem kommer nog att glömmas bort – någon kan möjligen leva som ett vittnesbörd om framsynthet och nytänkande.

För 100 år sedan väcktes i andra kammaren en motion som ännu efter ett sekel framstår som banbrytande. Det var liberalen Adolf Hedin som väckte sin stora motion om olycksfalls- och ålderdomsförsäkring för arbetare och säkerhetsåtgärder mot olycksfall i arbetet.

Ur detta förslag från 1884 kom besluten om en yrkesinspektion. Därur har växt fram det som i dag är det stora området arbetsmiljö. Efter motionen följde flera och långa utredningar innan det första beslutet om folkpension togs 1913. Man kan säga att Adolf Hedins motion blev inledningen till det arbete som lett fram till det moderna socialförsäkringssystemet, alltså tanken att den enskilde skall ha ett skydd vid sjukdom, ålderdom och arbetslöshet.

Ingen enskild politiker kan i dag fylla en roll som Adolf Hedins. Dagens samhälle är långt mer kömpligerat, och allt politiskt arbete blir därför med nödvändighet mer av lagarbete. Vi är alla mycket mer specialiserade. Var och en överblickar i bästa fall en sektor. Men någon gång bör vi kanske stanna upp, se oss omkring och söka fånga ett vidare perspektiv.

Vad skulle en visionär med Hedins förmåga ange som viktigaste fält i dag? Det är mycket möjligt att han skulle peka på det internationella biståndet som den samvetsangelägenhet som särskilt pockar på våra insatser. Men det kan även hända att han skulle tala om vikten av att i det nuvarande ekonomiska läget ge just det skydd vid sjukdom, ålderdom och arbetslöshet som 1884 års motion handlade om.

Också i dag känner många människor oro inför framtiden. Vad händer om jag blir ställd utan arbete? Hur skall jag klara mig, om jag blir arbetslös? Kan jag verkligen vara trygg inför min ålderdom?

Jag tror att Adolf Hedin skulle ha svarat ungefär så här: Vi som har arbete får ta ansvar för dem som står utan sysselsättning. Vi som är friska får avstå från inkomst om vi blir sjuka en eller annan dag, bara vi genom det kan garantera trygghet för dem som ofta blir sjuka eller drabbas av långvarig sjukdom. Vi som har rejält tilltagna löner eller pensioner får se till att de många med låg pension ges trygghet på sin ålderdom. Tryggheten måste garanteras också i ekonomiskt svåra tider, och det är de som har de största behoven och de varaktiga svårigheterna som i första hand måste skyddas.

Det har varit utgångspunkten för våra besparingsförslag. Vi talar också på förhand om vilka besparingar vi måste göra – i motsats till regeringen.

Jag vill, som Thorbjörn Fälldin gjorde, erinra om den vulgärpropaganda som socialdemokraterna bedrev under valrörelsen. Då lät det som om alla

sociala välfärdssystem skulle raderas om inte socialdemokraterna vann valet. Pensionärerna utlovades full värdesäkring av pensionerna.

Socialdemokraterna vann valet. Men någon full värdesäkring av pensionerna blev det inte. Inte ens det heliga löftet var allvarligt menat.

Först kom socialdemokraterna överens med Lars Sandberg om att det inte skulle bli någon kompensation för devalveringens prishöjningar. Det betyder att pensionärerna har fått 3 miljarder kronor mindre än vad de skulle ha fått.

För det andra står det i budgetpropositionen att regeringen har för avsikt att tillsätta en utredning som skall undersöka hur mycket pensionerna skall höjas i framtiden. I Sten Anderssons brev till landets alla pensionärer står det att det 1985 skall ges full kompensation för de prisstegringar som skett i år, men hur det skall bli sedan står det ingenting om. Socialdemokraterna har inte bestämt sig än. T. o. m. Lars Sandberg tycker att Sten Anderssons brev till pensionärerna är vilseledande och ohederligt.

Regeringen försöker gömma sig bakom organisationerna och dölja sitt svek mot pensionärerna.

Vi talade i förväg om vad folkpartiet ville göra. Jag vill upprepa det så att inga missförstånd skall uppstå.

Om de internationella oljepriserna stiger, vilket vi i Sverige inte kan påverka, så kan inte pensionärerna kompenseras för det – lika litet som andra medborgare. Vi måste alla betala mer för den importerade oljan, och varken pensionärer, företagare eller löntagare kan undantas.

Dessutom innebär vårt förslag att pensionerna inte höjs när spritskatten och tobaksskatten höjs. Jag har faktiskt inte mött någon pensionär som anser att pensionerna måste stiga bara för att spriten eller tobaken blir dyrare.

Detta är det hela! Det är samma förslag som vi framfört tidigare, och jag tror inte att någon kan bli upprörd över det.

Herr talman! Regeringens budgetförslag förtjänar kritik därför att problemen skjuts på framtiden. Det är lättsinnigt.

Vi befinner oss nu i en uppåtgående konjunktur eller rent av i en högkonjunktur, och ändå har vi det underliggande budgetunderskottet kvar på dryga 90 miljarder. Finansministern har flera gånger sagt att årets budgetarbete har varit kärvt. Och ändå har regeringen inte lyckats minska det underliggande underskottet. Det är ett tecken på att det inte räcker med större tillväxt för att vi skall få bukt med våra statsfinansiella problem. Det är med andra ord bara ett önsketänkande att tro att problemen försvinner om vi ingenting gör. För att vi skall kunna se någon bättring framöver måste aktiva åtgärder vidtas, och där gör regeringen knappast någonting.

Regeringen har uppehållit sig mycket vid siffran 80 miljarder på budgetunderskottet och mera i förbigående nämnt att det underliggande underskottet faktiskt är 92 miljarder. Skillnaden består av tillfälliga åtgärder som man inte kommer att kunna upprepa 1985, om inte särskilda beslut tas.

Vi kritiserar, herr talman, regeringens budgetförslag för att det innebär att problemen skjuts framåt i tiden. Regeringen rullar problemen framför sig. Det betyder att beredskapen inför en kommande sämre internationell konjunktur blir mycket dålig.

Nr 70

Onsdagen den
1 februari 1984

Allmänpolitisk
debatt

Det är bra, herr talman, att också socialdemokraterna börjar intressera sig för frihet och att de ångrar en del gamla försyndelser. Men det finns starka skäl att vänta med lovsången tills vi ser vad som kommer ut av deras interna debatt. Än så länge har vi inte i praktiken sett några resultat av den påstådda omorienteringen.

För oss liberaler är frihet ett centralt tema. Vi vill öka den enskildes svängrum och stärka integriteten. Låt mig ge några konkreta exempel och samtidigt fråga Olof Palme var socialdemokratin står i dessa fall.

Frihet är möjligheten att kunna påverka sin egen situation, också den ekonomiska. Men då får det inte vara så att den största delen av en extrainkomst försvinner i skatter, minskade bidrag och höjda avgifter. Vi vill minska marginaleffekterna så att många barnfamiljer slipper ur fattigdomsfällan, där de inte kan påverka sin situation med egna ansträngningar. Vi vill också efter 1985 fortsätta att sänka marginalsatserna så att fler får behålla hälften av en inkomstökning eller ett extraknäck.

Vad säger Olof Palme om dessa frihetskrav?

Frihet är också rätten att få testa en produktidé eller en affärsidé på marknaden, oavsett vad politiker, myndigheter eller branschföreträdare tror. Om vi inte haft den rätten hade vi i dag varit utan många framgångsrika svenska företag. IKEA är bara ett exempel. Vi slår vakt om etableringsfriheten och har med oro sett hur Sven Heurgrens eko-kommission på område efter område överväger etableringskontroll.

Vad säger Olof Palme om det frihetskravet?

Frihet är rätten att själv få avgöra om man skall vara medlem i ett politiskt parti, en fackförening eller en hyresgästförening. Vi vill ge människor den rätten. Kollektivanslutning till politiska partier bör förbjudas i lag. Var och en måste ha ovillkorlig rätt att närhelst man önskar lämna en facklig organisation. Hyresgäster som vill förhandla genom en egen förening i stället för hyresgäströrelsen måste få den rätten.

Vad säger Olof Palme om dessa frihetskrav?

Frihet är att vara skyddad mot rättsövergrepp från statsmakternas sida. Därför har vi t. ex. en särskild lag mot retroaktiv skattlagstiftning. Men det finns ett kryphål. Lag om förmögenhetsbeskattning kan formellt antas ända fram till den 30 december, oavsett om den reellt har retroaktiv verkan. Den möjligheten har regeringen nyligen utnyttjat när man infört en s. k. tillfällig förmögenhetsskatt.

Regeringen har tidigare några gånger varit beredd att ompröva politiska misstag. Det är bra. Men vad säger Olof Palme om detta misstag?

Frihet är också att kunna välja mellan olika alternativ. Folkpartiet har alltid verkat för konkurrens och valfrihet därför att vi tror att det är bra för konsumenterna. På den privata sektorn har vi en särskild lagstiftning för att skydda konkurrensen. Det tycker vi är riktigt. Men konkurrens och valfrihet är bra för konsumenterna också i andra sammanhang. Därför vill vi ha konkurrens i etern.

Vad säger Olof Palme om det?

Frihet är också att kunna röra sig fritt i en vacker och orörd natur. Vi har

alltid slagit vakt om allemansrätten. Men vi vill även se till att ovärderliga naturområden skyddas från exploatering och bevaras också för kommande generationer. I praktisk politik kan det innebära att man gör omistliga naturområden till nationalparker eller att man avstår från utbyggnad av orörda älvar. Det förefaller som om regeringen vill begränsa den friheten genom att dra ned på anslagen till naturvårdsmark och genom att bygga ut de orörda älvarna.

Vad säger Olof Palme om det?

Frihet är tryggheten att veta att information som finns i olika dataregister inte missbrukas och att information inte i onödan lagras. Det är angeläget att vi på olika sätt ser till, att riskerna för sådant missbruk minimeras. Vi har från folkpartiets sida sagt nej till att ta bort tillståndstvånget när det gäller att upprätta och samköra dataregister. Vi vill begränsa användningen av personnummer därför att de inbjuder till samkörningar, och vi vill minska det antal komplicerade regelsystem som ofta är motivet för samkörningar. Det är t. ex. bostadsbidragssystemets utformning som tvingar myndigheter att fråga människor med vem de sover på nätterna.

Vad säger Olof Palme om den friheten?

Det är först när vi får svar på sådana här konkreta frågor som vi kan veta något om vad socialdemokraternas omprövning innebär och om det över huvud taget är fråga om en omprövning.

Till sist, herr talman, vill jag sammanfattningsvis ge fem råd till Olof Palme:

Pressa ned budgetunderskottet genom att öka besparingarna!

Återupprätta enprocentsmålet för det internationella biståndet!

Stärk försvaret!

Genomför en familjepolitisk reform!

Bygg ut friheten för de enskilda människorna!

Anf. 4 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! För två veckor sedan inleddes Stockholmskonferensen om förtroendeskapande åtgärder och nedrustning i Europa. Stora, ibland kanske orealistiskt stora, förhoppningar är knutna till konferensen – förhoppningar om att den skall kunna bli ett genombrott för nedrustningssträvandena. Konferensens första etapp är begränsad till att enbart ta upp de s. k. förtroendeskapande åtgärderna, och det kommer troligtvis – i dagens spända internationella läge – att visa sig vara svårt nog att komma överens också i så pass avgränsade frågor.

Konferensen kan dock komma att spela en viktig roll. Ett första direkt resultat kan vara att man åter får i gång dialogen mellan stormakterna och staterna i Europa. Detta är dessutom absolut nödvändigt för att några framsteg i nedrustningssträvandena över huvud taget skall vara möjliga.

Vårt lands ställning ger oss särskilda möjligheter att tillsammans med övriga neutrala och alliansfria länder vid konferensen spela en aktiv och medlande roll för att bidra till en framgångsrik konferens.

Den svenska regeringen har ett starkt stöd i detta arbete, vilket bl. a. kom

till uttryck på konferensens öppningsdag, då LO och TCO tillsammans arrangerade en fredsdemonstration i Stockholm. Detta breda fackliga engagemang för fred och nedrustning är positivt och visar att fredsrörelsen också i vårt land växer sig allt starkare.

Annars kan man kanske säga att 1983 blev ett förlorat år för nedrustningssträvandena. Trots att fredsrörelsen i Europa mobiliserat miljontals människor mot utplaceringen av nya euromissiler och för en minskning av kärnvapenarsenalerna, inledde NATO utplaceringen av Pershing 2- och kryssningsmissiler, och som en motåtgärd började Warszawapakten att utplacera kärnvapen i DDR och Tjeckoslovakien.

Som ett direkt resultat av detta har alla nedrustningssamtal mellan Förenta staterna och Sovjetunionen t. v. avbrutits. I samband med Stockholmskonferensens inledning och efter överläggningarna mellan utrikesministrarna Schultz och Gromyko meddelades dock att samtalen i Wien om begränsning av de konventionella styrkorna i Europa kommer att återupptas i mars.

Detta ger naturligtvis hopp om att dialogen och nedrustningssamtalen skall kunna återupptas. Men samtidigt fortsätter utplaceringen av nya kärnvapen. Den svenska regeringen bör därför tillsammans med andra regeringar i Europa verka för en frysning av all vidare utplacering av kärnvapen i öst och väst, och för ett återupptagande av förhandlingarna för att förhindra att fler kärnvapen alls skall utplaceras.

Det spända internationella läget och avsaknaden av framsteg för nedrustningssträvandena kan inte accepteras. Neutrala och alliansfria länder som Sverige bör efter bästa förmåga och vid lämpliga tillfällen söka bidra till att bryta ner misstron och misstänksamheten mellan stormakterna och mellan militärallianserna. För att med framgång kunna spela en sådan roll måste vårt land konsekvent hålla fast vid vår alliansfrihet och neutralitet – och andra länder måste å andra sidan lika konsekvent respektera vårt lands gränser och suveränitet, därför att detta är en förutsättning för normala relationer mellan stormakterna och övriga stater i Europa.

Vi är överens med regeringen om att förbindelserna med Sovjetunionen bör normaliseras. Det är vår förhoppning att statsministerns och utrikesministerns överläggningar med den sovjetiske utrikesministern Gromyko skall ha kunnat bidra till detta – och att även det kulturella, tekniska, vetenskapliga och handelsutbytet skall kunna återgå till det normala.

Kapprustningen, och kärnvapenupprustningen, med nya och alltmer avancerade vapen, har förändrat det säkerhetspolitiska mönstret i Europa och därmed också villkoren för all säkerhetspolitik. Norden och därmed Sverige har på ett helt annat sätt än tidigare dragits in och blivit ett s. k. högspänningsområde.

Vi menar att en allt viktigare uppgift för freds- och nedrustningssträvandena i Europa nu är att söka lägga grunden för ett helt nytt säkerhetspolitiskt system, ett nytt tänkande, som är byggt på gemensam säkerhet i stället för på den nuvarande kärnvapenavskräckningen. Säkerhetspolitik måste mindre handla om vapen och militärer och mer om fred och nedrustning.

Herr talman! Självfallet spelar vid sidan om fredsfrågan den ekonomiska krisen en huvudroll. Runt om i Europa hoppas man nu på att konjunkturen skall vända. Här hemma tycker sig regeringen ha varit framgångsrik och tror sig kunna se en vändning i den svenska ekonomin. Men bakgrunden är ju ändå att 147 000 människor är öppet arbetslösa och att 120 000 människor är sysselsatta via AMS. I praktiken är en kvarts miljon människor arbetslösa, och dubbelt så många är utestängda från den ordinarie arbetsmarknaden. Att mot denna bakgrund anse sig ha varit framgångsrik förvånar, och det blir inte mindre förvånande om man jämför med vad regeringen sade i opposition och vad man lovade i valrörelsen.

I opposition kritiserade socialdemokraterna de borgerliga och beskyllde dem, med all rätt, för att medvetet ha låtit arbetslösheten öka. De sade då att det farliga underskottet inte var budgetunderskottet, utan underskottet i sysselsättningen.

Socialdemokraterna lovade att prioritera kampen mot arbetslösheten. Ungdomarna skulle garanteras arbete och utbildning. Kvinnoarbetslösheten skulle bekämpas. Byggandet skulle öka. Kommunernas barn- och äldreomsorg, sjukvård och kollektivtrafik skulle byggas ut. Satsningar på energiområdet skulle ge nya jobb. Nu har snart halva valperioden gått, men ändå har arbetslösheten inte minskat, och de utlovade satsningarna på nya arbeten har uteblivit.

Varför? Jo, enligt vår mening därför att regeringen har bytt fot och övertagit de borgerliga partiernas maniska fixering vid budgetunderskottet. Nu är kampen mot arbetslösheten underordnad kampen mot budgetunderskottet, och i årets budget prutar regeringen t. o. m. på anslagen till AMS. Det är 10 % eller 1,5 miljarder kronor som försvinner – ett något märkligt sätt att prioritera kampen mot arbetslösheten.

Vi anser att regeringen har en farlig övertro på att exportindustrin, med sina höga vinster, skall öka investeringarna och sysselsättningen. Inga tecken tyder på att industrin ökar sina investeringar, trots rekordvinsterna, som nu närmar sig nivån från åren 1974–1975.

I stället för att leva upp till vallöftena och med kraft angripa arbetslösheten, uppmanar nu regeringen gång på gång de fackliga organisationerna – framför allt LO – att acceptera rekordvinsterna och att arbetarna skall visa återhållsamhet i avtalsrörelsen. Sådana här förmaningar och delvis förtäckta hot fick vi vänja oss vid under åren med borgerliga regeringar – men de borde vara främmande för den här regeringen.

Sju år i rad har flertalet löntagares reallöner sänkts. Enligt OECD är Sverige på väg att bli ett låglöneland. En svensk industriarbetare tjänar i dag under genomsnittet för en industriarbetare i Västeuropa, samtidigt som exportindustrin och storföretagen redovisar rekordvinster, utan att öka investeringarna och sysselsättningen.

Att i det läget uppmana löntagarna att hålla igen lönekraven är något utmanande. Regeringen säger ju inte någonting till näringslivet. Den är praktiskt taget tyst när det gäller näringslivets ansvar och den investeringsstreck som det f. n. i själva verket bedriver.

Som vi tidigare sagt begär ingen att regeringen från ett år till ett annat skall kunna klara alla problem. Det är orimligt att ställa detta krav. Men om regeringen menar allvar med de löften den ställde ut i valrörelsen och om regeringen har förhoppningar om ett fortsatt stöd bland dem som röstade bort den borgerliga regeringen, måste regeringen anlägga några perspektiv på hur arbetslösheten skall kunna minskas och visa upp konkreta förslag som kan resultera i nya arbetstillfällen.

I dag går t.ex. var tionde byggnadsarbetare – över 13000 – öppet arbetslösa. Om regeringen inte hade förhalat ROT-programmet och också hade utvidgat det till att omfatta offentliga byggnader, som vi har föreslagit och som byggfacken har begärt, hade byggarbetslösheten säkerligen bara varit hälften så hög som den är i dag.

Det är en gammal sanning, som framfördes inte minst i valrörelsen, att byggandet spelar en central roll för produktionen och sysselsättningen. Byggsektorn sysselsätter uppemot 600 000 människor. Var femte inom näringslivet finns inom byggbranschen och var sjunde arbetande i Sverige är för sin sysselsättning och försörjning på något sätt beroende av byggandet. Varje regering, oavsett färg, har ett tungt ansvar för hur byggandet utvecklas. Därför har regeringen i dag också ett tungt ansvar för den höga arbetslösheten, på samma sätt som de borgerliga regeringarna hade det. Därför har också regeringen utsatts för skarp kritik bl. a. från byggfacken och från hela fackföreningsrörelsen.

De borgerliga partierna vältrade på sin tid i regeringsställning över krisens bördor på löntagarna och flertalet människor. Jag tror att det var Gunnar Sträng som myntade begreppet att de borgerliga bedrev en omvänd Robin Hood-politik, dvs. att man tog från vanligt folk och gav till aktiespekulanter, kapitalägare och storföretag.

I opposition då var socialdemokraterna och vi överens om att gå emot införandet av karensdagar, försämringarna inom arbetslöshetsförsäkringen, avskaffandet av de värdesäkra pensionerna, sänkningen av matsubventionerna, urholkningen av barn- och bostadsbidragen, attackerna mot kommunernas ekonomi och försämringen av statsanslagen till barnomsorgen och skolan.

Då lovade socialdemokraterna en rättvis fördelningspolitik och beslutsamma åtgärder för att bryta de sociala orättvisorna, om man kom tillbaka i regeringsställning.

I dag vet vi kanske bättre än då vad resultatet av den systematiska omfördelning som de borgerliga bedrev blev. Hushållens sparande är rekordlåg. Flertalet barnfamiljer har svårt att klara sig – de har svårt att klara de höga priserna och hyrorna. En halv miljon människor tvingas av och till söka socialbidrag. Tusentals småföretag har tvingats i konkurs.

Samtidigt ser vi hur storföretagen redovisar i vissa fall nästan otroliga vinstökningar. På fondbörsen omsätts miljarder, och de samlade aktieförmögenheterna har på bara ett år ökat med ca 150 miljarder kronor. Spekulationsekonomin breder ut sig. Ofattbart stora privata förmögenheter har samlats ihop. Fiffel, skattefusk och ekonomisk brottslighet har fått

skrämmande dimensioner. Konturerna av det gamla klassamhället börjar åter framträda. Allt fler varnar och ser med oro på följderna av denna utveckling.

Det är självklart att det behövs krafttag mot arbetslösheten – och regeringen saknar varken förslag eller politiskt stöd för en sådan politik. Vi menar att man måste angripa arbetslösheten genom att skapa nya arbeten inom barn- och äldreomsorgen, inom sjukvården, kollektivtrafiken och byggandet och inom energiområdet, att man måste satsa på ett långsiktigt industrialiseringsprogram, med satsningar på nya industrier, på att utveckla nya produkter byggda på ny teknik. Man måste sätta press på storföretagen att börja använda sina rekordvinster till produktiva investeringar i nya arbeten. Det är nämligen den enda vägen ut ur arbetslösheten och krisen, och det är på sikt också den enda framkomliga vägen för att kunna minska budgetunderskottet.

Det framstår i dag som alltmer omöjligt att på kort sikt kunna säkra allas rätt till arbete utan att samtidigt börja diskutera och genomföra en arbetstidsförkortning. Man har att välja mellan en aktiv sysselsättningspolitik och att sänka arbetstiden eller att acceptera en fortsatt hög arbetslöshet – acceptera att tiotusentals ungdomar och kvinnor utestängs från arbetsmarknaden.

Men ändå är arbetslösheten säkert inte det tyngsta skälet för en kortare arbetsdag. Långa arbetsresor, långa arbetsdagar och ett allt hårdare arbetsliv gör det alltmer nödvändigt att korta arbetstiden, för att ge människor tid och ork för ett meningsfullt liv efter arbetsdagens slut. Till detta kommer naturligtvis att en arbetstidsförkortning framstår som en viktig och avgörande förutsättning för att kunna komma vidare i jämställdhetsarbetet.

Vi har föreslagit att arbetstiden skall sänkas med en timme fr. o. m. 1985 och att sextimmarsdagen skall vara införd till slutet av 1980-talet. Det är krav och synpunkter som har gehör också inom det socialdemokratiska kvinnoförbundet och inom fackföreningsrörelsen, där det också finns en stark opinion för en arbetstidsförkortning. Därför är det svårt att förstå regeringens passivitet och ovilja att ta upp frågan. Varför denna stelbenthet och rädsla? Släpp i stället loss en förutsättningslös debatt om sextimmarsdagen och pröva alla argument och förslag!

Regeringen lovade en rättvis fördelningspolitik, men vad har hänt på detta område? Man har inte lyckats vända den borgerliga omfördelningen till en rättvis fördelningspolitik. I stället för att angripa de ekonomiska orättvisorna och börja ta tillbaka det som inflationen och de borgerliga omfördelade har regeringen i mycket gått åt motsatt håll.

Regeringen har höjt momsen och sänkt matsubventionerna, vilket har höjt matpriserna och lagt nya pålagor på de lågavlönade och barnfamiljerna. Trots uttryckliga löften i valrörelsen att slå vakt om värdesäkringen av pensionerna har regeringen slopat denna. Man har angripit kommunernas ekonomi, vilket i sin tur naturligtvis resulterar i social nedrustning och en höjning av kommunalskatterna.

Trots att mittenpartierna har hoppat av den s. k. marginalskatteformen

och trots en opinion inom framför allt fackföreningsrörelsen håller regeringen envist fast vid detta orättvisa och orättfärdiga skattebeslut. Det är rätt obegripligt att regeringen med den ena handen urholkar pensionerna och höjer matpriserna och med den andra ger de högst avlönade tiotusentals kronor i skattelättnad. Det är klart att man får kritik för en sådan politik bland dem som röstade bort den borgerliga regeringen. Allt fler kräver naturligtvis att man skall börja leva upp till löftena om en rättvis fördelningsspolitik och börja ta itu med de sociala och ekonomiska orättvisorna. Det är därför som vårt parti skriver i en av sina motioner att det nu behövs en räfst och en reduktion – i den meningen att aktiespekulanter, profitörer, filflare, högavlönade och förmögna som har dragit nytta av inflationen och som har gynnats av den borgerliga politiken får finna sig i att börja dela med sig till de ekonomiskt svaga i samhället. Därför kräver vi en höjning av bolagsskatten, en engångsskatt på stora förmögenheter och en höjning av omsättningsskatten på aktiehandeln. Dessa pengar skulle användas för bekämpning av arbetslösheten och för stöd till de grupper i samhället som har det svårt och behöver stöd.

Det finns en annan fråga som diskuteras mycket. I januari i år upptäckte de borgerliga partierna att barnfamiljerna hade det svårt. Möjligen kan det bero på att de inte längre sitter i regeringsställning och på att de hoppas att folk har glömt bort varför de fått det sämre. I varje fall bjuder nu helt plötsligt de borgerliga partierna över varandra beträffande förmåner och stöd till barnfamiljerna. Moderaterna är naturligtvis värst och bjuder när det gäller de kommunala skatterna på ett skatteavdrag på 15 000 kr. per år och barn. Detta sägs vara värt omkring 4 500 kr., men när avdraget har betalats med avskaffade matsubventioner och avskaffade bostadsbidrag kommer det förmodligen inte att ge en vanlig barnfamilj någonting alls. Bara ett slopande av mjölksubventionerna skulle enligt LRF kosta en tvåbarnsfamilj ca 1 500 kr. om året. Det är ju rätt märkligt att man när det gäller ett stöd till barnfamiljerna ger sig på den för barnen så viktiga och för barnfamiljerna så priskänsliga mjölken.

Flertalet barnfamiljer har det svårt i dag, eftersom de senaste årens kraftiga höjningar av priser och hyror tillsammans med sänkningen av reallönerna har urholkat barnbidrag och bostadsbidrag. Samtidigt har ju också daghemsavgifterna höjts. Totalt har dessa gruppers ekonomi försämrats. Å andra sidan – det skulle jag vilja säga till Ulf Adelson – är det skillnad på barnfamilj och barnfamilj. Man kan ju inte bara gå till sig själv när man skall räkna ut förslagen beträffande barnfamiljerna.

Vi välkomnar naturligtvis moderaternas nymornade intresse för barnfamiljernas ekonomi, även om vi beklagar att det dröjde så länge. År efter år gick moderaterna emot våra förslag om en press på priser och hyror och om en höjning av barnbidragen. Hade man inte gått emot detta, hade barnfamiljernas ekonomi varit en helt annan än den är i dag.

Regeringen har i dag inget klart besked att ge barnfamiljerna om sin politik. Jag hoppas att det inte dröjer länge innan man ger ett klart besked på den punkten.

För vår del är beskedet till barnfamiljerna att vi vill höja barnbidraget med 760 kr. Vi vill förbättra barnfamiljernas bostadsbidrag. Vi vill återställa matsubventionerna och börja avveckla matmomsen genom att i ett första steg sänka den med en tredjedel – och vi vill införa en skatterabatt på 1 000 kr. för låg- och medelinkomsttagarna. Vpk:s förslag skulle ge alla tvåbarnsfamiljer ca 3 500 kr. om året i förstärkning. Låg- och medelinkomsttagare med två barn skulle med vårt förslag få mellan 5 000 och 6 000 kr.

Till skillnad från moderaterna vill vi också fortsätta bygga ut och förbättra barnomsorgen därför att 100 000 barn fortfarande står i kö för en dagisplats – samtidigt som moderaterna för ett svävande tal om valfrihet och i verkligheten bromsar utbyggnaden av barnomsorgen. Dessutom vill man släppa in de privata vinstintressena inom barnomsorgen. Electroluxchefen Werthén vill driva daghem efter samma principer som när han säljer dammsugare och kylskåp. Men det är faktiskt skillnad på kylskåp och dammsugare, å ena sidan, och barn, å andra sidan. Jag tror att det vore bra om Electrolux i fortsättningen nöjer sig med att sälja kylskåp och dammsugare. Jag tror att det blir bäst så, i vart fall för barnen.

Därför var det rätt välgörande att häromdagen få höra socialminister Sten Andersson mycket kategoriskt säga nej till statsbidrag till daghem – enligt de nya tankegångarna hos Werthén och Arbetsgivareföreningen om att ge sig in på den här marknaden.

Det går att med siffror visa hur krisen har drabbat oss i Sverige, hur låglavlönade, arbetslösa och barnfamiljer har missgynnats och har det svårt i dag. Men det finns naturligtvis en verklighet bortom dessa siffror och tabeller, en verklighet där samhällssolidariteten och solidariteten mellan människorna inte längre är lika självklar som tidigare, där skattemoralen sviktar och där de snabba klippen, fifflet och skattefusket breder ut sig.

Det är oroande att många i dag inskränker sig till att se enbart till sitt eget bästa och att man i sin jakt efter egna fördelar inte drar sig för att låta det gå ut över andra, svagare, samhällsgrupper. För arbetarrörelsen får detta en speciell betydelse och måste föranleda både självkritik och framför allt en motoffensiv till försvar för jämlikhet och solidaritet. Vad det handlar om är att alla människor har lika värde. Det handlar om alla människors rätt till ett tryggt och meningsfullt liv.

Slaget om framtiden börjar inte i morgon eller i övermorgon utan det rasar för fullt redan i dag – bland människor ute på arbetsplatserna, i skolorna, över huvud taget på samhällets alla områden. När Ulf Adelsohn påstår att jämlikhet och frihet inte går att förena förstår vi litet grand hur hårt slaget om framtiden kommer att bli, och vi får också en föraning om vad slags framtid vi har att vänta oss om högern får makten.

Detta Ulf Adelsohns påstående är på sitt sätt unikt och historiskt. Man får gå rätt långt tillbaka i historien för att finna ett lika reaktionärt och cyniskt uttalande från en ledande högerpolitiker. Bakom detta ligger det förhållandet att högern är ute för att radera jämlikheten, vrida tillbaka

klockan till det gamla klassamhällets dagar, där människor med pengar har makt och frihet – och där resten är utan.

Det är självklart att arbetarrörelsen måste anta högerens utmaning och gå till offensiv mot dess utmanande klasspolitik. Vi måste stå upp till försvar för jämlikheten, solidariteten och demokratin – och vi måste visa människorna hur dagens orättvisor kan brytas och hur vi kan skapa ett jämlikare och rättvisare samhälle utan egoism men med solidaritet och mänsklig omtanke. Vi måste knyta an till arbetarrörelsens socialistiska värderingar och ge djärva visioner om hur morgondagens samhälle och vår framtid kan bli utformade.

Men högerens återupplivade klasspolitik ställer naturligtvis också centern och folkpartiet inför ett vägval. Frågan är om de skall slå följe med högern eller stå upp till försvar för jämlikhet och solidaritet.

Den nya ledningen i folkpartiet har i dag förvandlat partiet till en militant organisation på högerkanten. Finns det egentligen i dag någon liberal princip som inte blåst bort i högervinden – i tävlan med moderaterna om att vara mest och bäst till höger?

Centern med sin folkrörelsekaraktär och med sin vilja att vara ett småfolkets parti borde ha anledning att allvarligt fundera över vad slags sällskap man hamnat i.

Högerens klasspolitik hör hemma på historiens skräphög – framtiden måste bygga på jämlikhet och solidaritet.

Anf. 5 Statsminister OLOF PALME:

Herr talman! Underskottet i bytesbalansen har på ett år minskat från 22 miljarder kronor till 6 miljarder kronor. Vi förväntar oss en fortsatt minskning.

I detta enkla konstaterande ryms kärnan av den ekonomiska utvecklingen sedan socialdemokraterna åter kom i regeringsställning hösten 1982. Då pekade alla kurvor åt fel håll. Så är det inte längre. På område efter område kan vi avläsa positiva resultat. Sverige är åter på rätt väg.

När vi tog över regeringsansvaret hade budgetunderskottet ökat med 13 miljarder kronor för vart och ett av de borgerliga åren. Nu minskar budgetunderskottet för första gången.

När ni står här och klagar över budgetunderskottet och statsskulden – kom då ihåg att det är ert budgetunderskott och er statsskuld, skapade under den stora oredans år då de borgerliga stod för det ekonomiska fögderiet i landet! Därför är er klagan litet märklig.

I september 1982, den sista borgerliga månaden, hade arbetslösheten – Fälldineffekt eller ej – ökat med 50 % på ett år. Nu har vi lyckats få stopp på den rekordsnabba ökningstakten. Arbetslösheten är fortfarande alldeles för hög. Men vår förhoppning är att 1984 blir det år då arbetslöshetskurvorna vänder nedåt.

Under de borgerliga åren var inflationstakten över 10 % per år. För 1983 siade borgerliga företrädare om en inflation på 15–16 %. Det blev 9 % trots den kraftiga devalveringen. I år skall vi kraftigt pressa ned inflationen.

De sista borgerliga åren innebar att 40 000 arbeten inom industrin försvann

per år. Vi har lyckats få stopp på den dränceringen. Nu ökar antalet anställda inom tillverkningsindustrin.

När socialdemokratien återfick det politiska ansvaret för landet hade företagen stora problem att sälja sina produkter, både här hemma och utomlands. Nu efterfrågas svenska varor återigen på världsmarknaden. År 1983 ökade exporten med 10 %, och importen sjönk något.

Vi har åter fått upp industriproduktionen till samma nivå som före de borgerliga åren.

Den ekonomiska politikens framgångar kan mätas på olika sätt, men slutsatsen blir densamma: *Den socialdemokratiska regeringen övertog en djupt nedkörd ekonomi. Nu har utvecklingen vänt. Vi kan se mot framtiden med viss tillförsikt.*

Men i de enskilda människornas privata ekonomi har framgångarna knappast slagit igenom ännu. Vi har i första hand fått satsa på att rätta till de värsta obalanserna, minska den stora upplåningen utomlands, hålla budgetunderskottet under kontroll, satsa offensivt för sysselsättningens skull till industriell utveckling och arbetsmarknadspolitik.

Om vi klarar av obalanserna, får fart på ekonomin igen, då skapar vi rejäla förutsättningar för en förbättring av realinkomsterna. Det är detta vi börjar kunna se fram emot.

Men medborgarna märker på andra sätt att den ekonomiska utvecklingen går åt rätt håll. De anställda i exportindustrierna märker hur ordena strömmar in. Marknadsandelarna ökar. De anställda inom transportväsendet märker hur svenska varor fraktas ut över våra gränser. Människorna på industriorterna ser hur aktiviteterna sätter fart. Därmed ökar tryggheten i tillvaron. Framtidstron återvänder. Såväl företagarna som löntagarna börjar åter tro på bättre tider.

Den här positiva utvecklingen för 1983 är ett faktum. Utvecklingen blev t. o. m. något bättre än vad vi själva vågade hoppas. Den blev väldigt mycket bättre än vad moderaterna trodde.

I samband med budgetpresentationen i fjol, förklarade Ulf Adelsohn: "Aldrig tidigare kommer det att gå snabbare utför än under detta första socialdemokratiska regeringsår sedan 1976." Nu kan var och en jämföra Ulf Adelsohns uttalande med vad som faktiskt har skett. I jämförelse med Ulf Adelsohns förutsägelser framstår veckotidningarnas horoskop som höjden av tillförlitlighet.

Man brukar ofta höra i den ekonomisk-politiska debatten att det nu i efterhand står klart att den devalvering som de borgerliga partierna så häftigt motsatte sig var väl avvägd och sattes in vid precis rätt tidpunkt. Därmed är egentligen också sagt att regimskiftet kom vid rätt tillfälle. Den borgerliga majoriteten hade kört fast. Den plågades svårt av handlingsförlamning och splittring. Den körde vidare i gamla hjulspår utan förmåga till en omprövning av politiken.

Men väljarna ville ha en ny regering och därmed mindre av svångrem och mer av svängrum för arbete och produktion i det svenska samhället.

Vad beror då framgångarna det senaste året på? En grundläggande

förklaring är den strategi regeringen följer – den tredje vägens strategi. Ett krisprogram, Framtid för Sverige, utarbetades av arbetarrörelsen 1981 och är fortfarande regeringens grundläggande strategi i krispolitiken med bl. a. dess offensiva satsningar på industrin.

Devalveringen hösten 1982 ändrade i ett slag förutsättningarna för de svenska företagen på världsmarknaden. De ekonomiska framgångarna beror också på att vi kunnat märka en internationell konjunkturuppgång. Men denna förklaring skall inte överdrivas. Hittills har det nästan bara varit i USA som man kunnat se en uppgång. I Europa har det ekonomiska läget varit fortsatt dystert. Det är först på senaste tiden som man kunnat se en del positiva tecken i Västtyskland.

Så vi har inte haft så stor draghjälp av konjunkturen. Världshandeln har i stort sett legat stilla under 1982 och 1983.

Ett tecken på att de svenska framgångarna inte främst beror på bättre konjunkturer är ju de ökade marknadsandelarna. Sverige har ökat sin marknadsandel inom OECD-området på bearbetade varor med 7,5 %. Detta har skett i mycket hård konkurrens med företag från andra länder. Vi har haft framgångar icke därför att konjunkturen och handeln i världen har gått upp utan därför att vi har vunnit en ökad marknadsandel inom den handel som faktiskt sker.

Men regering och riksdag kan bara skapa ramarna och förutsättningarna för den ekonomiska utvecklingen. För att uppnå de ekonomiska målen måste de agerande i samhället bidra. Därför skall det understrykas att de ekonomiska framgångarna inte kunnat uppnås utan en positiv medverkan från många olika håll.

Löntagarna har visat en stor ansvarskänsla genom att man inte begärde kompensation för devalveringens effekter. Detta var en förutsättning för att devalveringen skulle lyckas.

Pensionärerna har genom sina organisationer tagit sitt ansvar för landets ekonomi genom att acceptera en avräkning för devalveringens effekter. De kan nu konstatera att de trots denna avräkning fått höjda pensioner även 1984, och de som har lägst pension har fått den relativt sett högsta höjningen. Prisföljksamhet skall i fortsättningen gälla, vilket betyder att pensionärerna 1985 får full ersättning för inflationen under 1984. Det innebär med all sannolikhet högre pension 1985 än om den borgerliga politiken fått fortsätta att gälla.

Också företagen har stor del i landets ekonomiska framgångar. Det har visat sig att vår industri var betydligt friskare och mer livskraftig än vad många trodde – när den fick chansen. Företagen har snabbt kunnat anpassa sig till de nya förutsättningarna, som bl. a. devalveringen skapat. Det visar en styrka som ger hopp för framtiden.

Det är klart att lönsamheten och vinsterna ökar mycket starkt. Det är inte, som Fälldin sade, mycket lönsammare att placera i spekulationskapital. Räntan 1983 är lika med avkastningen på totalt arbetande kapital i företagen, och nästa år kan det förväntas bli bättre. Räntan, som han klagat över, är för

hög men den har faktiskt sänkts med 1 eller 1,5 % sedan vi hade en borgerlig regering.

Men företagen hade inte kunnat nå sina framgångar om inte de enskilda arbetarna och tjänstemännen gjort betydelsefulla insatser. En internationell undersökning visar att de svenska löntagarna har en ovanligt god arbetsmoral, som är så hög att den är en stark konkurrensfördel för företagen. Som trolig orsak till den höga arbetsmoralen anges de arbetsrättsliga reformer som genomfördes under 1970-talets första hälft. Detta är ett uttryck för att den svenska modellen har haft och fortfarande har en stark inneboende kraft.

Det är också ett effektivt svar på högerns skräckpropaganda mot facket och mot de lagar som gett de anställda rättigheter i samhället. Vi har sannerligen ingen anledning att tämja facket. Fackföreningarna har ett ansvar för samhället som man kunde önska att en del andra skulle ha.

På samma sätt som framgångarna hittills varit beroende av många grupper, kommer också framöver att krävas insatser från alla för att vi skall lyckas föra Sverige ur krisen.

Det viktigaste för att den ekonomiska politiken skall lyckas är att devalveringens konkurrensfördelar inte äts upp av pris- och kostnadsökningar. Därför måste inflationen i år pressas ned kraftigt. Regeringens målsättning är att den skall ned till nivån 4 % under loppet av 1984.

Vi kan redan nu se att många tar ett aktivt ansvar för att denna målsättning skall uppnås. Kommuner och landsting har i stort sett undvikit skattehöjningar. Samtidigt har också ökningen av de kommunala avgifterna hållits nere.

Efter en central rekommendation från hyresgäströrelsen och de allmännyttiga bostadsföretagen finns det också en förhoppning om att hyresökningarna skall rymmas inom inflationsmålet.

Ännu är det för tidigt att ha någon uppfattning om hur avtalsrörelsen slutar. Men det tycks också hos löntagarna och deras organisationer finnas en insikt om att höga nominella löneökningar inte är mycket att sträva efter, om man samtidigt tvingar upp prisnivån.

Men kraven på återhållsamhet kan sannerligen inte riktas enbart mot löntagarna. Också företagen måste besinna sitt ansvar. Deras prissättning bör utgå från det uttalade inflationsmålet 4 %. Även de som äger skog bör f.ö. besinna sitt ansvar.

När regeringen i kompletteringspropositionen i våras första gången nämnde inflationsmålet möttes det med skepsis från många håll. Men efter hand har bedömningen hos allt fler blivit att målsättningen är möjlig att uppfylla. Därmed skulle ett mycket viktigt steg tas för att åter göra Sverige starkt.

Herr talman! Tiden efter valet 1982 har varit händelserik. Tillståndet i ekonomin är förändrad. Det är därför förvånande att ta del av de borgerliga partiernas motioner om den ekonomiska politiken.

Där har egentligen ingenting hänt. Det är samma gamla trötta borgerlighet, med samma gamla förslag och samma gamla politik.

Nr 70

Onsdagen den
1 februari 1984

---

*Allmänpolitisk
debatt*

Det finns, med något undantag när, då det gäller skatter och familjer, inte en enda ny tanke, inte ett enda nytt förslag. Allt går i samma hjulspår som förut.

De borgerliga partierna företräder i dag samma politik som när de hade majoritet i riksdagen och var ansvariga för landets skötsel: en förtorkad åtstramningspolitik som riktar sig mot de svaga i samhället. Men denna politik avvisades av väljarna i valet 1982.

De första borgerliga åren kännetecknades av ekonomiskt lättsinne. Statens utgifter för alla möjliga ändamål ökade snabbare än någonsin tidigare. Samtidigt drev man igenom skattesänkningar, framför allt till gagn för de välsituerade. Det var under denna period de borgerliga, för att citera Dagens Industri, bedrev Gösta Bohmans ”de lösa hängslenas ekonomiska politik”.

Det måste naturligtvis sluta illa. Och det gjorde det också. I något av panik lades den ekonomiska politiken om åt andra hållet. Hösten 1980 inleddes den förtorkade åtstramningspolitikens tid.

Resultatet kunde mycket snart avläsas i arbetslöshetsstatistiken. En sådan ensidig åtstramning som de borgerliga genomdrev, i en nedåtgående konjunktur, leder obönhörligen till en ökning av arbetslösheten. Den drabbar dessutom i första hand de svaga grupperna.

Nu har vi lagt en stram budget, eftersom vi delvis är i en konjunkturuppgång. Men trots det vill de borgerliga, åtminstone verbalt sett, dra åt ännu hårdare. Trots att de i backspegeln borde kunna se att en sådan åtstramningspolitik leder till en kraftig ökning av arbetslösheten, sviktande ekonomisk aktivitet och sannolikt ökande budgetunderskott, vill de nu göra samma misstag en gång till.

Granskar man de borgerliga motionerna litet närmare, framgår det att de borgerliga partierna är eniga bara om en sak, nämligen att föra en åtstramningspolitik som går ut över sysselsättningen och välfärden, men att de har precis lika svårt nu som under de sex borgerliga åren att enas om hur denna politik skall genomföras. Ser man till deras gemensamma ståndpunkt, finner man att de får ett budgetunderskott som inte är lägre än i den budgetproposition som regeringen lagt fram. Detta är sanningen om de borgerligas enighet i kampen mot budgetunderskottet.

De borgerliga talade alltid om budgetunderskottet, men det steg med 13 miljarder vartenda år som de regerade. Det är först nu, sedan vi fått en socialdemokratisk regering, som vi kunnat pressa ner budgetunderskottet reallt sett och hålla det någorlunda under kontroll.

De grupper som drabbades allra svårast under den borgerliga tiden var barnfamiljerna. Deras standard pressades för varje år. De förlorade nästan katastrofalt i köpkraft under de borgerliga åren.

Nu försöker de borgerliga partierna däremot framställa sig som barnfamiljernas största vänner. Varför tänkte ni inte på det under de sex år som ni regerade? Här har ni räknat upp rader av angelägna reformer för barnfamiljerna. Varför genomförde ni inte dem när ni hade makten till det? Ni pressade barnfamiljernas köpkraft varje år.

Låt mig ändå få deklarerat min glädje över att det förs en diskussion om olika möjligheter att förstärka barnfamiljernas ekonomi. Regeringen följer noggrant den debatten och kommer att förutsättningslöst granska alla förslag. Det finns positiva element i de olika motionerna som det finns skäl att ta fasta på.

Man måste ha fullkomligt klart för sig, att om man skall mäta effekterna för barnfamiljerna, måste man se till alla de olika åtgärder som påverkar barnfamiljernas situation. Granskar man de borgerliga partiernas motioner finner man att deras åtgärder i hög grad har udden riktad mot just barnfamiljer med vanliga inkomster.

Låt mig ta ett par exempel.

Folkpartiet föreslår en barnbidragshöjning med 300 kr. per år. Men det räcker inte ens för att bekosta det höjda mjölkpris som man vill genomföra. Man föreslår vissa andra lättnader, men barnfamiljerna påverkas av alla andra nedskärningar som folkpartiet vill genomdriva. Nedskärningen av bostadssubventionerna innebär höjda hyror. Minskat stöd till kommunerna innebär höjd skatt och höjda avgifter. Slopande av hemmakeavdrag och förvärvsavgifter höjer skatten framför allt, och väldigt hårt, för ensamstående föräldrar. Införande av karensdagar i sjukförsäkringen och slopat avdrag för fackföreningsavgifter drabbar naturligtvis barnfamiljerna.

Detsamma kan man i stort sett säga om centern.

Moderaterna är som vanligt värst. Om man ser på den totala effekten av de moderata förslagen, som har en direkt effekt på hushållens disponibla inkomster, blir det ett rejält minus för vanliga barnfamiljer. En tvåbarnsfamilj där mannen heltidsarbetar och kvinnan halvtidsarbetar, med industriarbetarlöner, skulle förlora betydligt över 2 000 kr. En ensamstående kvinnlig låginkomsttagare med ett barn skulle förlora 2 500 kr. Höginkomsttagare, vare sig de har barn eller inte, skulle vinna inemot 10 000 kr. och mer på moderaternas förslag. Detta är effekterna av de skatteändringar, barnavgifter och nedskärningar som påverkar hushållen direkt och mer generellt. Därtill kommer sådana försämringar som bara drabbar barnfamiljer i vissa situationer, t. ex. i samband med ett barns födelse. I så fall blir förlusten ännu mycket större genom att moderaterna t. ex. vill försämra föräldraförsäkringen.

Herr talman! Det måste sägas klart ut. Såvitt vi kan bedöma skulle de borgerliga partierna genom sina nedskärningsförslag försämra barnfamiljernas situation. Deras politik har *ett* gemensamt drag. Det man ger barnfamiljerna med vänster hand, tar man – ofta med råge – ifrån dem med höger hand. Totaleffekten blir en försämring.

En familjepolitik i dagläget måste därför, enligt vår uppfattning, ha tre utgångspunkter.

För det första: Det borgerliga anslaget mot barnfamiljerna måste stoppas. Vi måste i riksdagen rösta ned de förslag till orättvisa sociala nedskärningar som de borgerliga partierna i olika variationer föreslår. Det skulle särskilt drabba barnfamiljerna negativt om den borgerliga politiken genomfördes.

För det andra: Vi måste, så snart det går, få till stånd en förbättring av barnfamiljernas situation på kort sikt.

För det tredje: Vi bör företa en mera omfattande omläggning av socialpolitiken och skattepolitiken till fördel för familjer med barn. Det är en omfördelning och kräver mera ingående överväganden av teknisk och politisk natur, för det är svåra problem.

Vi är fullt beredda att diskutera med andra partier om denna angelägna fråga i syfte att pröva om det är möjligt att nå en bred uppslutning i Sveriges riksdag för åtgärder till gagn för barnfamiljerna. Då tycker jag att vi först bör se till att vi avväjer alla de försämringar för barnfamiljerna som de borgerliga partierna här har föreslagit – det säger sig självt. Visserligen står de borgerliga företrädarna här och talar om alla utgiftsökningar som de vill genomföra, men endast i bisatser anger de vad de vill skära ned. Detta flaggar de inte med. Om man skulle ta dessa förslag på allvar, så skulle just de vanliga familjerna här i landet drabbas mycket hårt. Men sedan är vi fullt beredda att diskutera olika åtgärder som kan särskilt gynna familjer med barn, för det vore konstruktivt och positivt i dagens samhälle.

I sex års tid, herr talman, styrdes landet i hård konfrontation från den borgerliga regeringens sida. I konfrontationens slagskugga gick det allt sämre för landets ekonomi, för medborgarna, för företagen. Farten i utförsbacken hade kunnat dämpas om de borgerliga partierna, i stället för den hårda konfrontationens politik, valt att lyssna på andras argument och valt att söka samarbete i stället för strid.

Man stred inbördes, och man stred gentemot arbetarrörelsen och halva det svenska folket. Konfrontationen fick ett egenvärde. Genom att medvetet söka en hård strid gentemot arbetarrörelsen, hoppades man kunna dölja sina egna motsättningar och samarbetssvårigheter.

Vi är, herr talman, stolta över vad vi åstadkommit hittills. Men fortfarande finns det många stora och svåra problem att lösa. Det är en fördel om vi kan lösa problemen i en anda av samarbete och samförstånd i stället för konfrontation och strid.

Vi representerar olika intressen och uppfattningar. Dessa skillnader skall vi respektera. Men det finns också en mängd frågor där likheterna är större än skillnaderna. I dessa frågor bör vi söka ett samförstånd.

Den svenska regeringen är villig att delta i en sådan dialog, därför att vi är övertygade om att den svenska modellen är till gagn för hela landet och dess medborgare.

Herr talman! År 1983 slutade som så många befarade. Ytterligare ett antal nya kärnvapen har börjat placeras ut på vår kontinent. NATO-sidan har – med hänvisning till utbyggnaden av sovjetiska SS 20-missiler – börjat placera ut Pershing 2-missiler och kryssningsmissiler. Inom Warszawapakten har man – med hänvisning till denna utplacering från NATO:s sida – enligt uppgift fortsatt SS20-programmet och även bebådats utplacering av nya sovjetiska missiler i Östtyskland och Tjeckoslovakien.

Samtidigt har förhandlingarna i Genève om medeldistansvapnen

avbrutits. Också samtalen om de strategiska vapnen – de s.k. START-förhandlingarna – ligger nu nere.

Under 1983 har hundratusentals människor aktivt demonstrerat mot den nya kärnvapenupprustningen. Man har vänt sig till både öst och väst och krävt ett stopp för alla nya utplaceringar och kraftiga reduktioner av de vapen som redan finns på plats. Vid årsskiftet kunde man konstatera att dessa protester inte gett något resultat. Människorna krävde en frysning av kärnvapenrustningarna. I stället blev det en frysning av förhandlingarna.

Frågan är om detta är en utveckling som någondera sidan egentligen önskat. De nya vapnen har inte hälsats med entusiasm i något läger. Och det är inte så märkligt. Också de stora kärnvapenmakternas ledare är ju medvetna om att krigsrisken ökar när kärnvapnen blir allt fler. Dessa nya vapen i Europa bidrar inte till någons säkerhet, i en världsdel där det redan finns tillräckligt med kärnvapen för att ödelägga vår civilisation flera gånger om.

Trots att man på båda sidor, av sina resp. uttalanden att döma, helst skulle vilja vara utan dessa nya moderna medeldistanskärnvapen, är läget nu i början av 1984 låst. I västlägret säger man att man måste fortsätta utplaceringen av sina nya missiler, så länge som man i öst inte är beredd att montera ned de SS 20-raketer som installerats under senare år. I östlägret säger man att man inte kan börja förhandla om en sådan minskning av de egna vapnen förrän NATO dragit tillbaka de missiler som man just börjat placera ut.

I detta låsta läge gäller det att finna den nyckel varigenom dödläget kan brytas och – framför allt – nya kontakter kan tas mellan kärnvapenmakternas ledare för att hejda kapprustningen. Alla vet att vad som nu sker egentligen inte önskas av någon. Då borde också klimatet vara gynnsamt för konstruktiva lösningar och förslag, som kan hjälpa till att luckra upp den konfrontation som råder.

Den oberoende internationella nedrustningskommissionen, där jag är med, har riktat en uppmaning till Sovjetunionen och Förenta staterna att ömsesidigt proklamera en paus i utplaceringen av kärnvapen i syfte att underlätta återupptagande av samtal. Detta moratorium skulle gälla under ett års tid, och det skulle avse alla slags kärnvapen. Tanken är att det skulle skapa mer gynnsamma förutsättningar för och underlätta en överenskommelse om nya principer för förhandlingar om betydande begränsningar av kärnvapen, både kvantitativt och kvalitativt. Det skulle ligga i båda de ledande supermakternas intresse att respektera detta moratorium.

För två veckor sedan inleddes, i den sal där denna riksdag tidigare hade sin boning, konferensen om förtroende- och säkerhetskäppande åtgärder och nedrustning i Europa. Det är naturligtvis för tidigt att säga någonting om hur denna konferens kommer att avlöpa, men om dess inledning kan två konstateranden göras.

För det första har Stockholmskonferensen inletts i en utomordentligt allvarlig internationell situation. Jag sade i mitt inledningstal att konferensen

har samlats för att diskutera förtroendeskapande frågor i en tid då brist på tillit och förtroende är karakteristiskt för det aktuella världsläget. Dialogen har nära nog upphört och samarbetsystemet har försvagats. Nästan alla människor känner en uppriktig oro, ibland ångest, i den nuvarande situationen.

För det andra – och det är det positiva – har Stockholmskonferensens inledning visat att här ändå finns ett forum för kontakter och förhandlingar, mellan öst och väst men också med fullt deltagande av de neutrala och alliansfria. I en tid då övriga förhandlingar i stort sett ligger nere är detta något att ta fasta på. Jag tror att det är rätt att säga att Stockholmskonferensen också fått en god start.

Man skall inte underskatta de svårigheter som kommer att möta innan staterna kan komma överens i förhandlingarna vid Sergels torg. Det kommer att ta lång tid innan de slutgiltiga resultaten föreligger. Men detta är väl använd tid.

Vi kan som nation vara stolta och glada över att denna konferens äger rum i vår huvudstad. Den kan komma att markera början av en process som något skingrar misstron och kanske ökar förutsättningarna för kontakter över gränserna igen. Vi i Sverige har alltid stött avspänningssträvandena, och jag tycker att det finns skäl att notera att i dessa dagar tycks själva begreppet avspänning komma till heders igen. Det är trots allt ett hoppfullt tecken i en värld som längtar efter fred.

Anf. 6 ULF ADELSON (m) replik:

Herr talman! Jag tvingas tyvärr konstatera att statsministern alltför väljer modellen att som strutsen stoppa ner huvudet i sanden. Det är framtiden det gäller och det är framtidens Sverige vi skall bygga. Mitt i en högkonjunktur har ni 92 miljarder i budgetunderskott. Sedan ni tillträdde har vi passerat Italien och Danmark när det gäller statsskuld. Det finns bara ett industrialiserat land på jorden som har ett sämre utgångsläge och en högre statsskuld nu, och det är Belgien.

Hur har det då gått med arbetslösheten det här året? I december, som är den sista månaden vi har siffror för, var 39 400 personer fler arbetslösa än året innan. Men om dessa siffror talar Olof Palme tyst. Om dessa 39 400 människoöden, om deras familjer och känslor, säger han intet. Om man dessutom gör som den socialdemokratiska landshövdingen Hans Hagnell säger, nämligen jämför arbetslöshetssiffror och räknar på samma sätt som man gör i England, skulle vi ha lika hög arbetslöshet här som de har i England. Det borde stämma till eftertanke.

Hur har det gått med inflationen? Regeringen yvs över att den blir lägre än beräknat. Men det intressanta är hur hög vår inflation är i förhållande till inflationen i våra konkurrentländer – Tyskland, England, Förenta staterna och Japan. Medan de har en inflation på 3–4 % är vår inflation mer än 9 %. Det är bekymret inför framtiden.

Hur ser framtiden ut? Ja, våra fackliga organisationer kräver lönekostnadsökningar på 10 %. I Tyskland, där man inte ens har fått några

fackföreningsfonder, kräver man löneökningar på 3 %.

Hur går det då, som jag sade i mitt inledningstal, med investeringarna, med framtidens jobb? Jo, kvoten för investeringar är lägre än någonsin. Gällde det bara, herr Palme, att basa på för att minska arbetslösheten, skulle den vara lägst i länder som just Italien, Danmark och Belgien. Men så är det inte, tvärtom. Jämför dessutom med den franska politiken, som startade på samma sätt som ni under Mitterrand och den nya socialistiska vägen, men sedan raskt slog om till den åtstråmningspolitik som de borgerliga föreslår i Sverige och som statsministern så gruvligt hårt attackerar.

När det sedan gäller budgetunderskottet gör herr Palme ett stort nummer av att ni skulle ha pressat ner det. Vad ni i själva verket gjorde var att ni först höjde statsutgifterna med 16 miljarder – allt vad ni orkade och i ett svep – och sedan jämförde med den siffra ni själva höjt. Samtidigt har ni höjt 43 skatter, vilket temporärt har ökat statsinkomsterna men är rena döden för framtidens investeringar. Men därom säger ni inte ett ord. Ända sedan 1976 har ni socialdemokrater legat högre än vi när det gäller budgetunderskott. Ni gjorde det i opposition och ni gör det i regeringsställning. Ni är konsekventa. Säg inte att inte ni har drivit upp budgetunderskottet.

När jag i höstas debatterade med Olof Palme i TV påstod han att en metallindustriarbetarfamilj skulle förlora ungefär 4 000 kr. på våra förslag. I dag har man ändrat sig till 2 000 kr. Det visar på ett ungefär hållfastheten i beräkningarna. Bortsett från att ni över huvud taget inte tänker annat än statistiskt, att ni inte ens ser till värdet av skattesänkningar och av att man får hjulen att snurra, glömmer ni också mycket annat.

Beräkningarna är felaktiga. Det kunde vi konstatera när vi väl fick siffrorna. Den familj som hade den lägre inkomsten hade plötsligt 47 sjukdagar, medan den andra bara hade 26. De bodde på helt olika sätt. Allt för att gagna herr Palmes egna beräkningar. Men det är kanske inte det som är det allra mest intressanta, utan det är hur mycket statsskulden ökar för den här familjen per år. Vi kan diskutera huruvida det för den här familjen blir 4 000 eller 2 000 kr. i försämringar eller förbättringar, och vi kan slå varandra i huvudet med olika siffror som ingen blir klokare av. Men kan någon enda ledamot av Sveriges riksdag förneka att med det budgetunderskott vi nu drar på oss ökar statsskulden för dessa fyra människor – i vilken familj vi än väljer – med 40 000 kr.? Dessa 40 000 kr. skall betalas tillbaka, med ränta på ränta dessutom. Ingen enda ledamot kan förneka de siffrorna, och det borde stämna Olof Palme till viss eftertanke – fast jag är inte så säker på den saken.

Det var ett förstelnat tal som herr Palme höll. Högern återkom naturligtvis också – inte i det skrivna manuset, som jag kunde följa, men i tilläggen. Jag var helt fascinerad av hur Olof Palme framställde sig som en fredsapostel och talade om hur de borgerliga sökte konfrontation under den tid det var borgerlig majoritet i riksdagen. Det är inte min sak, utan snarare Ola Ullstens och Thorbjörn Fälldins, att förklara hur det gick när man sökte samförstånd med fredsaposteln Olof Palme i skatteöverenskommelsen, hur gruvligt ni svek den gången då de sökte samförstånd. Mina erfarenheter är inte stort bättre. Beträffande ungdomslagen, som vi alla gjorde upp om före

jul, svek den socialdemokratiska regeringen direkt efter det att de fått beslutet i riksdagen. Då gällde inte det.

Det som var socialdemokratins adelsmärke – det fick jag lära mig när jag växte upp som ung politiker – var, att gör man upp med socialdemokratiska partiet, så står socialdemokraterna för sitt löfte; man kan lita på att de står fast. Det gällde under min tid som borgarråd i Stockholm. Det gällde säkerligen under Erlanders tid. Men det gäller sannerligen inte under Olof Palme.

Anf. 7 THORBJÖRN FÄLLDIN (c) replik:

Herr talman! Jag är inte alls förvånad över att Olof Palme försöker ta vara på de glädjeämnen som finns. Han gör ett stort nummer av att underskottet i vår handels- och bytesbalans gått ned. Men det skulle ju ha varit en ren katastrof om denna devalvering inte hade lett till den här effekten. Men hur kan Olof Palme därefter stå och säga att Sverige är inne på rätt väg? Är man enligt socialdemokratisk uppfattning på rätt väg, när man har en högre arbetslöshet än man någonsin haft?

Så kommer då det klassiska: Om man skulle följa den politik som den icke-socialistiska sidan föreslår, dvs. att dra ned budgetunderskottet ytterligare, skulle man få en ökad arbetslöshet. Jag medger gärna att det är mycket svårt att på marginalen avväga hur långt man kan gå. Men Olof Palmes påstående saknar trovärdighet av det enkla skälet att det är sedan ni fick regeringsmakten som arbetslösheten har gått upp dramatiskt.

Så till frågan om marknadsandelarna! Jag tror inte att Olof Palme har glömt det, men jag kan tänka mig att det är många här i kammaren och ute bland den svenska allmänheten som har glömt att när vi fick regeringsansvaret 1976, hade den dittills förda ekonomiska politiken lett till att den svenska industrin hade förlorat i storleksordningen 20 % av marknadsandelarna. Det var det utgångsläge vi hade, och det satte sina spår i budgetpolitiken framöver. Precis som Ulf Adelson konstaterade fanns det icke ett år då era yrkanden hade lett till ett lägre budgetunderskott. Därför kan ni inte svära er fria från ansvaret för budgetunderskottet under denna tid.

När vi då gick till riksdagen med förslag om medvetna åtgärder för att sänka budgetunderskottet röstade ni emot dessa och drev en valrörelse på det. Det är sanningen.

Sedan, Olof Palme, till frågan om räntan på obligationer. Säg att ni blir framgångsrika – jag hoppas det – och vi får en inflation på nivån 4 %. Om man i dag har statsobligationer med ca 11 % ränta, blir det 7 % realränta. Menar statsministern att företagarna i dag har lätt att finna investeringsobjekt som ger 7 % realränta? Då träffar Olof Palme andra företagare än jag.

Sedan säger Olof Palme: Jag är glad över att det förs en debatt om barnfamiljerna. Men vad har då Olof Palme för bidrag till den debatten? Det är en massa beskyllningar mot centern och de andra partierna för att barnfamiljerna skulle ha det så dåligt. Han kommer inte ihåg att de mest aktiva bidragen till barnfamiljernas ekonomi lämnade han som regeringschef när han utnyttjade regeringsmakten till att ta bort livsmedelssubventionerna

på allt utom mjölken. Då var det inget fel på handlingskraften och snabbheten i beslutet. Men i övrigt gjordes ingenting.

Och så påståendet: Den politik som de icke-socialistiska partierna för skulle leda till sådana försämringar för barnfamiljerna att det motsvarar summan av de åtgärder vi föreslår. Till detta är att lägga: För det första drabbar skattehöjningar, som är er väg, förr eller senare också barnfamiljerna. Om man för det andra inte sänker budgetunderskottet utan rullar notan framför sig, är det i hög grad barnen i barnfamiljerna som får betala denna nota. Jag har i det avseendet ingen annan uppfattning än den Ulf Adelsohn gett uttryck åt. Försök visa någonting annat! Kan man trolla bort den här skulden för dagens konsumtion? Det går naturligtvis inte!

Till sist, Olof Palme! Har ni på socialdemokratiskt håll ingenting att säga om det problem jag tog upp beträffande barnomsorgen – om fördelningen av pengarna och om hur ni vill handla i framtiden? Är det av ideologiska skäl som ni envetet satsar alla era pengar till barnomsorgen i den kollektiva formen? Säg det klart i så fall! Om ni inte har ideologiska skäl, ange då vilka skäl för denna inriktning av de pengar som ni ställer till förfogande för barnomsorgen!

Anf. 8 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Det är många frågor som inställer sig efter Olof Palmes anförande.

När nu devalveringen hösten 1982 var så bra, varför gick Olof Palme då – såvitt jag minns – emot alla de devalveringar som genomfördes under de borgerliga åren?

Det är en litet konstig situation. Regeringens budgetproposition är ofullständig – ingenting om uppräknings till försvaret, biståndsökningen har man kommit på efter det att budgetförslaget presenterades, och inget förslag finns om stödet till barnfamiljerna. Nu skall man i regeringskansliet ägna sig åt studiecirkelarbete kring de borgerliga partiernas motioner. Det är ju bra, men det är liksom uppochnedvända världen, när ett förslag från regeringen borde ligga i botten.

Vi är överens om att vi i längden inte kan leva med ett så stort budgetunderskott som vi har. Vi är också överens om att vi aldrig kan komma ned till en rimlig nivå på underskottet utan en god ekonomisk tillväxt.

Men som jag framhöll i mitt anförande räcker det inte med tillväxt. Då finns det teoretiskt två vägar: mindre utgifter eller högre skatter. Jag sade att vi anser att skattehöjningar i praktiken inte längre är en framkomlig väg i Sverige. Vi har redan världens högsta skattetryck. Svensk ekonomi mår bara dåligt om skatterna höjs ytterligare. Då återstår det att minska på utgifterna. Men före valet 1982 hörde vi inte ett ljud om att utgifterna måste ned. Omedelbart efter valet steg utgifterna snabbare än på många år.

Nu har regeringen så sakteliga börjat tänka om – tyvärr alldeles för sent och i alltför liten utsträckning. Livsmedelssubventionerna som man hösten 1982 ökade med 700 miljoner minskades med ännu mer hösten 1983. Nu är

man beredd inte bara att höja vårdavgifterna till den nivå man sade nej till i valrörelsen utan till en högre nivå.

I höstas presenterade man en första sparplan, och i budgetpropositionen aviserades att det skulle bli fler besparingar längre fram. Skillnaden mellan oss och regeringen är att vi före valet talade om att det skulle krävas utgiftsminskningar. Folkpartiets nye ordförande var djärv nog att också skissera hur en mer långsiktig sparplan skulle kunna se ut. Vi har i vårt budgetalternativ redovisat hur den första etappen i en sådan flerårsplan borde se ut.

Olof Palmes påståenden om hur vissa utgiftsnedskärningar skulle påverka hushållen är fullständigt befängda och har inte mycket med verkligheten att göra.

Olof Palme låtsades i sitt anförande beskriva effekterna av folkpartiets besparingsförslag. Den beskrivningen var tyvärr alldeles fel. Jag säger tyvärr, därför att det är beklagligt att landets statsminister har så litet ekonomiskt förstånd. Beskrivningen innehöll framför allt två grundläggande fel. Olof Palme jämförde med ett alternativ där ingenting görs. Men finansplanen är full av analyser, som visar att någonting måste göras. Det är bara det att regeringen inte vågar. Vidare är det ett rent statistiskt betraktelsesätt. Olof Palme bortser helt från att budgetunderskottet har negativa effekter, på tillväxt och sysselsättning.

Om man inkluderar alla förslag som speciellt påverkar barnfamiljerna – livsmedelssubventioner, barnbidrag, flerbarnstillägg, förvärvsavgdrag och skattereduktion – betyder folkpartiets förslag ca 3 000 kr. mer än i dag för en tvåbarnsfamilj, 6 000 kr. mer för en trebarnsfamilj och nästan 10 000 kr. mer för en fyrbarnsfamilj. Så förhåller det sig.

Sedan säger Olof Palme att de borgerliga partierna regerade i sex år i konfrontationens slagskugga. Ja, vi minns alla hur det var under de sex åren: inte ett positivt ord från Olof Palme under sex år om någonting som någon borgerlig regering gjorde, nej från socialdemokraterna till alla förslag om besparingar, oavbrutna krav på större utgifter, varje år en svagare budget än regeringens samt beskylldningar så sent som under valrörelsen 1982 mot regeringen för att medvetet föra en arbetslöshetsskapande politik. Som konfrontationspolitiker är Olof Palme i svensk politik överträffad.

Anf. 9 LARS WERNER (vpk) replik:

Herr talman! Det är otillräckligt när statsministern talar om hur bra allting har blivit, eftersom perspektivet när det gäller sysselsättningen ändå är att man efter ett år skall ha fått ner arbetslösheten med bara 0,5 %. Det räcker inte.

Olof Palme talade om hur överens regeringen är med pensionärerna. Det skorrade emellertid litet grand. Vi är ju alla läskunniga och kunde i tidningarna i går läsa att PRO inte var helt överens med regeringen om dess politik och tal om värdesäkra pensioner.

Inte bara vårt parti är kritiskt mot regeringens otillräckliga åtgärder mot arbetslösheten. Jag kan erinra om att LO har begärt en särskild budget för

ökad sysselsättning. TCO har begärt en plan för en halvering av arbetslösheten. Ingetdera av dessa förslag har regeringen tagit fasta på.

Ett annat förbund, det förbund som jag själv känner bäst till, nämligen Byggnadsarbetareförbundet, har t. o. m. funnit anledning att skriva till regeringen och varna för att var tionde byggnadsarbetare går arbetslös. Man kräver åtgärder från regeringens sida.

Bostadsministern sade nyligen att man inom hans departement arbetar med denna fråga. Men hittills har vi inte märkt mycket av detta arbete. De konkreta förslag som Byggnadsarbetareförbundet ställer är: Upprätthåll nyproduktionen av bostäder, sätt fart på ROT-programmet och inför ett särskilt ROT-program för kommuner och landsting. Där om säger regeringen ingenting. Vad tänker ni göra åt den rekordhög arbetslöshet som i dag råder bland byggnadsarbetarna?

Att ökad arbetslöshet bland byggnadsarbetare under vinterhalvåret är lika återkommande som snön tycks alla andra människor utom sittande regeringar ha klart för sig. Jag har inte bara med en regering och inte bara ett år diskuterat detta och av olika statsråd av olika kulörer fått svaret att i år är vi för sent ute men till nästa vinter sätter vi in åtgärder så att det skall bli bättre.

Rätt många byggnadsarbetare är trötta på detta resonemang. Framför allt väntar man sig naturligtvis att en socialdemokratisk regering skall ha en annan inställning än de borgerliga har. Om nu regeringen säger att den har särskilda resurser och en hög beredskap, är det då inte dags att sätta in de resurserna och åtgärderna, när nästan 14 000 byggnadsarbetare går utan jobb?

Skall man möta de borgerliga angreppen på olika punkter, måste man ju bedriva en kvalitativt annorlunda politik även på detta område. Skall man möta högern, en höger som har blivit en renodlad bolagshöger där egentligen all politisk självständighet och integritet tycks vara uppgiven, måste man föra en annan politik.

Högern har ju f. ö. blivit ett parti som helt företräder arbetsgivarnas och kapitalägarnas intressen. Man försöker framställa sig som ett slags modern och ofarlig folkhöger, men de reaktionära ränderna från det gamla klassamhällets dagar går aldrig ur.

Unga politiska modelejon försöker göra moderat politik till ny högerpolitik 1984. Nästan med förskräckelse undrar man ibland vart alla de gamla hederliga konservativa politikerna med politisk självständighet, socialt ansvar och livserfarenhet har tagit vägen. Har de gett upp inför den militanta unghögerns anstormning?

Ulf Adelsohns tal om frihet och framtid handlar kort sagt om att han vill bygga framtiden på jämlikhetens ruiner.

Herr talman! Detta var en liten utvikning, men man slås av detta när moderaterna börjar tala om frihet och när de börjar bli intresserade av barnfamiljerna.

Hela den debatten är något märklig. När man i januari upptäcker att barnfamiljerna har det svårt, börjar man bjuda över varandra.

Samtidigt sitter regeringen bara och funderar. Nu, när de borgerliga

partierna erbjuder barnfamiljerna skatteavdrag, som skall betalas av de barnlösa – alldeles oavsett deras inkomster – men framför allt genom slopande av mjölksubventionerna, sänkta bostadsbidrag och en allmän social nedrustning, säger regeringen: Vi är beredda att fundera på detta. Beror det enbart på att regeringen låter budgetunderskottet styra all annan politik och bortser från att det är fördelningspolitiskt orättvisa förslag som moderaterna och de övriga borgerliga partierna för fram?

Statens stöd till barnfamiljerna uppgår i dag till ca 14 miljarder kronor. Det är lika mycket pengar som de tre rikaste familjernas i Sverige förmögenhet uppgår till.

Är det rimligt? Måste man inte börja se efter var man skall ta pengarna? Det är därför vi säger till regeringen: Skynda på med det här arbetet på att stödja barnfamiljerna som ni sitter och utreder! Se till att dessa grupper, aktiespekulanter och förmöget folk, får vara med och betala! Det är mycket rättvisare och mycket rimligare än att ta ifrån löntagarna ännu mer pengar. Och framför allt får vi inte skapa några falska motsättningar mellan barnfamiljer och andra grupper låg- och mellaninkomsttagare.

Ta pengarna där de finns! Låt dem som har råd betala detta!

Anf. 10 Statsminister OLOF PALME:

Herr talman! Det var en inte alltför glättig skara som jag fick lyssna till här. De grälar mellan partierna och inom partierna, avsätter varandra och är oense om politiken. De kan vara ense om bara en sak: att skälla på socialdemokratin i allmänhet och mig i synnerhet. Men det får jag väl bjuda på.

Jan-Erik Wikström var ledsn över att han inte hade fått tillräckligt med beröm. Jag skall börja med att berömma Jan-Erik Wikström. Jag tyckte det var alldeles utomordentligt att han citerade den liberale politikern Adolf Hedin, som 1984 i en motion i riksdagen väckte tanken på en olycksfalls- och ålderdomsförsäkring för arbetare. Det var en liberal pionjärinsats. Denna motion av Hedin är intressant icke minst för vad som sägs inledningsvis av denne liberale politiker, vilket herr Wikström dock inte fann anledning att återge. Så här står det:

”Vårt samhälle är fullt av ’socialism’, har så varit och skall så förblifva – lyckligtvis säger jag för min del, ty derförutan skulle det upplösas och gå under.”

Det vore någonting för sentida liberaler. Sedan kan Wikström försöka lära Adelson det där. Det blir nog en ganska kärv match, kan jag tänka mig.

De borgerliga talar om arbetslösheten. Den hårda åtstramningspolitik som de borgerliga började föra hösten 1980 ledde mycket snart till en kraftig ökning av arbetslösheten. Fram till valet 1982 ökade antalet arbetslösa med 50 000. Det var en ofrånkomlig konsekvens av den ensidiga besparingspolitik riktad mot de svaga grupperna som de borgerliga då förde.

I valet avvisade svenska folket denna politik. Det sade ja till den väg som vi anvisade: den tredje vägen, som förenade en stram konsumtionspolitik med en offensiv ekonomisk politik inriktad på investeringar och tillväxt i industrin.

Erfarenheterna av det gångna året visar, vågar jag hävda, att det svenska folket valde rätt. De negativa kurvorna har böjt av. Återhämtningen har börjat.

Det är mot denna bakgrund beklagligt att ni, åtminstone i ord, vill fortsätta åtstramningspolitiken. Det skulle nämligen återigen betyda kraftigt ökad arbetslöshet. Vi har räknat fram att ytterligare 30 000–35 000 skulle bli arbetslösa. Läger man till att moderaterna inte vill satsa på arbetsmarknadspolitik skulle antalet arbetslösa bli över 50 000, om moderaterna fick möjlighet att realisera sin politik. Det kan vi inte acceptera.

För oss är det ett huvudmål att bringa ned arbetslösheten. Vi har brutit ökningstakten. Industrin minskar inte längre sin sysselsättning. Exportindustrierna har börjat nyanställa. Vi hoppas nu att arbetslöshetskurvorna skall böja av nedåt.

Det är ett tidens tecken att det i Norge i dag, enligt vad man just berättar, har offentliggjorts arbetslöshetssiffror som visar att arbetslösheten är uppe i 4,7 %. Det är långt över våra siffror och en mycket kraftig ökning.

I Norge sitter centern och moderaterna i regering. I en intervju i dagens nummer av den liberala tidningen Dagbladet säger Norges arbetsmarknadsminister Arne Rettedal, som är högerman: Vi måste använda mer resurser för att få ned arbetslösheten. I Palmes Sverige är det möjligt.

Högern i Norge börjar kanske lära sin läxa. Tänk om ni också kunde lära er, i stället för att klaga över arbetslösheten. Nej, ändra er politik, så att ni inte frammanar högre arbetslöshetssiffror!

Innan jag glömmer det skall jag berömma Jan-Erik Wikström en gång till. Han sade någonting bra om u-hjälpen. Men samtidigt kan folkpartiet, om jag fattade hans partiledare rätt, inte tänka sig att höja bensinskatten för att klara u-hjälpen – ett förslag som f. ö. har kommit från bl. a. kyrkligt håll. Då vill jag fråga Wikström: Hur kan ni tänka er att höja mjölkpriset med någon krona för att klara u-hjälpen, medan ni däremot säger att ni måste gå emot förslaget om några ören mer på bensinen för att klara u-hjälpen? Hur stämmer det med engagemanget för de fattiga folken?

Till Fälldin, som klagade så mycket över livsmedelssubventionerna, vill jag ställa frågan: När ni sänkte livsmedelssubventionerna med någon miljard, var det också ett svek mot barnfamiljerna? Ifall vår sänkning med – om jag kommer ihåg rätt – 850 miljoner, i höstas var ett hårt slag mot barnfamiljerna, varför föreslår ni då inte att den tidigare nivån skall återinföras? Det gör ni ju inte. Det där resonemanget är rätt konstigt.

Får jag ställa några fler frågor till centern. Ni håller er här väldigt nära högern – förlåt moderaterna. Vad är det ni skall bli överens med moderaterna och det nya folkpartiet om, eftersom ni säger att ni skall värna småfolksgrupperna och era väljare? Här borde man vara mycket konkret.

Är centern, för att vara konkret, beredd att acceptera moderaternas avrustning av regionalpolitiken, där moderaterna vill spara en halv miljard? Är centern beredd att acceptera folkpartiets förslag och ta bort mjölksubventionerna, vilket med handelsmarginaler höjer mjölkpriset med omkring 1 kr. per liter? Är ni beredda att acceptera moderaternas

nedsänkningar av anslagen till psykvården, färdtjänsten, särskolorna och den regionala kollektivtrafiken? Är ni beredda att acceptera de kraftiga höjningar av hyrorna som följer av moderaternas och folkpartiets förslag att minska bostadssubventionerna? Är ni beredda att acceptera att bidragen till energihushållningen dras in, som moderaterna vill? Är ni beredda att acceptera den höjning av arbetslösheten som ofrånkomligen följer av moderaternas neddragning av pengar till sysselsättningskapande åtgärder?

Detta är mycket enkla och konkreta frågor, som kräver svar om denna trepartifront skall ha någon trovärdighet. Jag är helt övertygad om att centerns väljare är utomordentligt intresserade av att få svar på dessa frågor.

Bland det märkliga som har hänt är er klagan över budgetunderskottet. I oppositionsställning lade vi varje år fram förslag som skulle ha minskat detta budgetunderskott. Det kan inte vara vårt fel att ni totalt förstörde statens finanser. Ni kan inte skylla allting på oss – det var ju ni som hade makten, och ni ökade budgetunderskottet med i genomsnitt 13 miljarder per år. Märkte inte Adelson det? Han åkte omkring i storskogarna och räknade granar – han borde ha räknat miljoner, som hans kompisar Bohman, Mundebo och Wirtén lånade upp.

Vi var kamrerarsjälar, sade ni, som inte lånade utomlands. Det bjöds in bankirer, som fyllde Grand Hotels spegelsal. Där träffade ni dem, och det skrevs ut lån, på "The Kingdom of Sweden", alias Bohman och Mundebo, miljard på miljard. Vi betalar nu 19 miljarder i ränta på utlandsskulden, som i allt väsentligt de borgerliga lyckades dra på landet under sex år. Och budgetunderskottet, som var i stort sett noll när vi lämnade makten, ökade med fullkomligt fenomenala belopp under de där sex åren – miljard på miljard på miljard! Statsskulden, som ni talar om, var 82 miljarder efter 44 års socialdemokratiskt regerande, och den ökade till 400 – ni hade femdubblat den på bara några år!

Vad är det vi gör nu? Jo, vi har vänt på denna utveckling. Vi har börjat den långa marschen att röja upp efter denna oreda, efter det systematiska förstörandet av statsfinanserna. Det skall vi göra. Det är nästan löjeväckande att höra Adelson beklaga sig över sin och sitt partis nästan förnedrande behandling av Sveriges statsfinanser, genom att nu klaga över den statsskuld som ni ålade det svenska folket.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 11 ULF ADELSON (m) replik:

Fru talman! När jag var ung och gick i skolan fick jag lära mig att man alltid skulle säga *herr Adelson*, *herr Wikström*, *herr Fälldin* eller *herr Palme*. Man skulle inte säga bara efternamnet, för då hade man ingen respekt för den man talade med. Jag vet inte om det är sant. Jag vill fråga 270130-0499 om det.

Låt mig också fråga: På vilken enda punkt – utom när det gäller försvaret, och om det sitter vi också och förhandlar nu – ville ni socialdemokrater hålla igen mellan åren 1976 och 1982? På vilken enda punkt ville ni hålla igen för att

minska statsskulden? I dag skäller ni och dräller invektiv över oss därför att vi vill hålla igen mer än ni. Det är ju ett alldeles omöjligt resonemang ni för, Olof Palme, när ni anklagar de borgerliga för en hög statsskuld, samtidigt som ni själva vill ha den högre och har velat det under alla år som Olof Palme varit ledare för socialdemokratin.

Beträffande arbetslösheten säger Olof Palme att den med vår politik skulle öka med 35 000 personer på grund av besparingarna. Men i höstas lade ni själva fram förslag om besparingar på runt 7 miljarder, vilket med samma logik skulle minska antalet jobb och öka arbetslösheten med 25 000 personer. Det visar att det är ett orimligt resonemang. Det går inte ihop.

När jag haft samtal med mina partikolleger i Danmark och Norge har Kåre Willoch klagat över att det tyvärr inte finns något krismedvetande i Norge och att det är svårt att få det norska folket att inse att man behöver hålla igen – de säger att de har oljan, och den finns inte. Han ser avundsjukt på Poul Schlüter i Danmark, där detta krismedvetande finns. Om vi jämför med Danmark kan vi alltså se att Danmark sparar mycket mer än vi, och där fortsätter man att spara. Danmark har samtidigt en högre tillväxt än Sverige. I Danmark minskar arbetslösheten, medan den ökar i Sverige. Den danska statsskulden är nu mindre än den svenska. Men Olof Palme och hans socialdemokrater basar på i precis motsatt riktning i förhållande till den som det danska folket följer under den regering som fått förnyat förtroende.

Några ord när det gäller barnfamiljerna: Vi har aldrig föreslagit en total skatteköjning för att klara ett extra stöd till barnfamiljerna. Vad vi moderater har sagt är att vi vill försöka sänka statsskatten mycket för alla, så att ingen skall behöva få en skatteköjning, men skattesänkningen skall gå särskilt till barnfamiljerna. Då avser vi främst de familjer som har många barn, och särskilt de där bara en av föräldrarna har inkomst och den andra gör sitt arbete i bostaden och hemmet. Det tycker vi är viktigt.

Jag vill också säga till Thorbjörn Fälldin att vi är på det klara med att de som inte kan utnyttja de avdrag vi föreslagit i stället skall få ett motsvarande tillskott i kontanter. Det är mycket enkelt att klara detta administrativt. Det är fråga om en enda liten uträkning sedan deklarationerna avgivits. Detta bygger vi på att vi inte vill att alltför många svenskar skall betala så mycket i skatt att de inte kan försörja sig. Vi vill ha en annan politik, som innebär att man betalar mindre i skatt och i stället kan försöka klara sig och sin familj. Våra förslag är noggrant och genomtänkt byggda på att vi vill försöka öka valfriheten för föräldrarna. Vi vill inte ha den socialistiska modellen som innebär att alla barn skall placeras i kollektiva daghem, utan vi vill att familjerna skall få alternativ, dvs. valfrihet. Men en förutsättning för valfriheten är att man accepterar arbete med barn som ett arbete, vare sig det gäller andras barn på ett daghem, andras barn i ett familjedaghem eller egna barn i det egna hemmet. Det är att beklaga att mer än hälften av den svenska riksdagens ledamöter ännu inte vill acceptera att arbete med egna barn i det egna hemmet är ett arbete.

Vi vill ha alternativ av alla slag. Jag kan på ett sätt glädja riksdagen med att jag häromdagen hörde att idén med en "cityakut" liknande den i Stockholm,

som socialdemokraterna så hårt arbetat emot som ett alternativ, har spritt sig. I dagarna öppnas en cityakut i London, och man håller på att förbereda öppnandet av en i Paris. Detta är det bästa exemplet på att man bör tillåta alternativ och tillåta människor att ta initiativ och pröva verksamheter vid sidan av de kollektiva monopolen. Då får vi ny verksamhet och konkurrens, och vi får faktiskt också export i form av tjänsteexport och serviceexport, vilket är nog så värdefullt för Sverige. På de områdena kan vi väldigt mycket. Beklagligtvis tvingas vi väl slå våra pannor blodiga mot socialdemokratien i det fallet.

Tyvärr har vi i dag en minoritetsregering som inte gärna ser sig om efter vänner. Ni har svikit de flesta grupper sedan ni tillträdde: pensionärerna och herr Sandberg, mittenpartierna i skatteöverenskommelsen, tjänstemännen genom att ändra indexuppräkningsarna. Ni svek alla byggjobbarna, som rimligen trodde på en byggboom. Ni svek alla de arbetslösa som skulle få jobb. Ja, ni har svikit nästan de allra flesta löften ni avgav. Då gäller det förstås att ge en glättad bild.

Men så lätt är det inte, för den politik ni i dag bedriver leder till att ni lägger skuld och skatt på skuld och skatt för att klara statsutgifterna. Men skatterna undergräver styrkan i Sveriges ekonomi, och skulderna kommer att klavbinda framtida generationer.

Vi moderater vill ha lägre skatter och lägre skulder. Socialdemokraterna vill ha högre skatter och högre skulder. Så får svenska folket välja.

Anf. 12 THORBJÖRN FÄLLDIN (c) replik:

Fru talman! Vi socialdemokrater lade förslag som skulle ha lett till sänkt budgetunderskott, säger Olof Palme. Detta är icke korrekt! Era yrkanden och vad ni röstade för under er tid i opposition skulle ha lett till ännu större budgetunderskott. Att ni hade denna inställning framgår med all tydlighet i världen av att under det första året som ni hade regeringsmakten efter valet 1982 ökade ni statsutgifterna med mer än 40 miljarder kronor. Detta tror jag är exempellöst. Ni ökade, som sagt, statsutgifterna med mer än 40 miljarder kronor. Ni höjde skatterna med 25 miljarder kronor.

Det är, som jag uppfattar det, egentligen ganska skrämmande att erfaras att landets statsminister åter och åter står i denna talarstol och förklarar att det icke går att sänka budgetunderskottet och att man icke vill sänka budgetunderskottet.

Om ni lever efter detta recept dröjer det inte länge förrän såväl den totala inkomstskatten som mervärdesskatten går åt till att betala räntorna på de efter hand ökade samlade budgetunderskotten. Hur skall ni i det läget över huvud taget kunna driva en politik som ger grund och utrymme för arbete och sysselsättning? För att säga det rent ut: Det förefaller mig som om ni, med er upplägning av politiken, icke räknar med att ha regeringsansvar efter nästa val. Det är den slutsats man kan dra.

Sedan fick jag en lång rad frågor av Olof Palme. Han ställde frågor också på områden där jag redan givit svar i mitt huvudanförande.

Får jag i det sammanhanget säga till Ulf Adelson att jag redan har

accepterat och förklarat att jag inser att man kan nå samma resultat genom att ge de grupper som kommer utanför ett extra bidrag. Men jag säger nu som tidigare: Vad finns det för skäl att krångla till det hela genom att ha två system, när man genom att bygga på barnbidraget, som är en del av vårt skattesystem, kan nå den effekten att alla blir tillgodosedda? Jag har respekt för att ni moderater sätter in kraft och förmåga på att minska krånglet, men genom denna er åtgärd ökar ni krånglet.

En annan fråga löd: Är ni beredda att acceptera en nedrustning av regionalpolitiken? Jag redovisade i mitt huvudanförande att vi ökar anslagen till regionalpolitiken, och i decentralistisk ordning ökar vi framför allt länsanslagen.

Beträffande livsmedelssubventionerna redovisade jag att vi tyckte förfärligt illa om att ni drog in dem före jul, eftersom det i första hand drabbar barnfamiljerna, som inte fick något annat i stället. Varför yrkar ni inte att livsmedelssubventionerna skall återinföras? Vi hade visserligen kunnat yrka på det, men vi vet att det hade varit ett fullständigt tomt yrkande eftersom de övriga partierna – moderater, folkpartister och socialdemokrater – är beredda att gå längre. Varför skulle vi framföra ett sådan yrkande? Det intressanta är att veta hur ni kommer att hantera livsmedelssubventionerna. Vi vill ha dem kvar, eftersom de är ett viktigt inslag för barnfamiljerna.

Beträffande energipolitiken har jag redan redovisat här huruvida vi med våra åtgärder skulle ge tiotusentals arbetstillfällen i de sysselsättningssvaga områdena. Man får gå fram systematiskt på detta sätt om man skall kunna öka sysselsättningen.

Vi har föreslagit åtgärder för de små och medelstora företagen, t. ex. sänkt sjukförsäkringsavgift, men man skall naturligtvis inte gå fram via löntagarfonder och mer av central styrning, av den typ som socialdemokraterna föreslog t. ex. på skogens område. Nej, skall vi ha framgång måste vi lita till de enskilda människornas initiativkraft och förmåga. Det är det som människorna måste känna, om vi skall få dynamik och expansion i näringslivet och sysselsättning i hela samhället. Sluta därför med era centralistiska, kollektivistiska och socialistiska metoder!

Anf. 13 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Mjölksubventionerna kom ju till för att stödja barnfamiljerna, men bara drygt hälften av dem går i dag till dessa familjer. Vi vill att hela denna stöd skall hamna hos de avsedda hushållen, och det är också syftet med vårt omfördelningsförslag. Vi har också en stark tilltro till de svenska föräldrarna och menar att de när de får mera pengar i handen fortfarande kommer att välja att köpa mjölk.

En av våra huvudinvändningar mot det socialdemokratiska budgetförslaget är ju att man inte har någon beredskap för finansieringen av den förstärkning av försvaret som vi sedan länge vetat är nödvändig. Man säger sig också ha upptäckt ungefär vid nyåret att det är torka i Afrika och att UNICEF och IDA behöver större tillskott. Jag tycker att det är bra när regeringen inser sina misstag. Utan tvivel är det möjligt för regeringen att få

majoritet i riksdagen för ökade anslag både till försvaret och till det internationella biståndet liksom till en finansiering härav. Men det kan ju inte vara så att regeringen skall diktera villkoren.

Vi har anvisat alternativ till regeringens förslag om en bensinskattchöjning. Anledningen till att vi har gjort det är att vi tycker att skatterna i Sverige inte skall höjas ytterligare. De är redan höga nog. I stället får utrymme för angelägna satsningar skapas genom omprioriteringar. Det är vi också beredda att diskutera med regeringen. Det kan knappast vara några svårigheter för regeringen att i de borgerliga partiernas motioner hitta gemensamma förslag, som också borde kunna vinna stöd från socialdemokraternas sida.

Jag slutade mitt anförande med att ställa några frihetsfrågor till Olof Palme. Han har inte svarat på dem, och jag vill därför upprepa dem. Svar kan ges nu eller senare – det är inte tidpunkten som är det intressanta utan vad svaren blir.

Vill Olof Palme öka friheten

- genom att fortsätta att sänka marginalskatterna
- genom att säga nej till Heurgrens förslag om etableringskontroll
- genom att avskaffa kollektivanslutningen
- genom att ompröva lagen om förmögenhetsbeskattning med retroaktiv verkan
- genom att medverka till konkurrens i etern
- genom att säga nej till kraven på utbyggnad av de sista orörda älvorna och
- genom att säga nej till att tillståndsvånget för att upprätta och samköra dataregister avskaffas?

Det är bra att Olof Palme läser liberala motioner, vare sig de är från 1884 eller från 1984. Nu var det ju så att Adolf Hedin satte ordet "socialism" inom citationstecken. Varför gjorde han det? Jo, därför att han vände sig mot den uppfattningen att sociala reformer måste karakteriseras som socialism. Det var ju själva poängen i hans motion.

Då – på 1880-talet – samarbetade liberaler och den grupp av socialdemokrater som redan fanns mot de konservativa, som hävdade att ett socialt ansvarigt välfärdssamhälle skulle vara detsamma som socialism. I dag samarbetar de icke-socialistiska partierna mot socialdemokraternas kollektiva löntagarfonder, som på sikt innebär att vi överger marknadsekonomin och går över till en centralistisk planekonomi.

Liberal politik – år 1884 precis som år 1984 – innebär att det är fullt möjligt att ta socialt ansvar och bedriva en social reformpolitik utan socialism.

Anf. 14 LARS WERNER (vpk) replik:

Fru talman! Jag tycker det är bra att socialdemokraterna klart och tydligt i olika sammanhang säger ifrån om högerens reaktionära åsikter när det gäller diskussionen om frihet och jämlikhet. Men jag tror å andra sidan inte att det räcker med att tala väl och vackert om frihet och jämlikhet.

Vice statsministern, tillika ordförande i partiets framtidsgrupp, har för socialdemokraterna gjort en tillbakablickande självkritik och i efterhand gett

en del kritiker rätt på olika punkter. Också detta är bra. Men jag tror inte att man behöver gå tillbaka så långt i historien för att finna skäl till självkritik och omprövning av delar av den socialdemokratiska politiken. Man kan titta på hur det ser ut i dag, om man vill stå väl rustad i kampen mot högerns gamla klasspolitik. Vi skall inte glömma bort att en halv miljon människor har så låga inkomster att de behöver socialbidrag, att uppemot en halv miljon människor samtidigt står utanför arbetsmarknaden, att tiotusentals ungdomar är utan jobb, att var tredje barnfamilj lever under existensminimum efter de senaste årens kraftiga pris- och hyreshöjningar.

Det är säkert så att dessa människor gläds åt statsministerns kritik av herr Adelson och moderaterna och åt hans försvar för jämlikhet och solidaritet. Men de vill nog också i lika hög grad ha reda på vad socialdemokratin och regeringen vill göra konkret, vad man har för perspektiv när det gäller att säkra rätten till arbete och social trygghet, vad man vill göra för att skapa varaktiga och meningsfulla arbeten, vad man vill göra för de handikappade, invandrarna och ungdomarna, vad man vill göra när det gäller jämställdhet och framför allt vad man i dag vill göra när det gäller barnfamiljernas ansträngda ekonomi.

Detta är konkreta frågor som handlar om solidaritet och jämlikhet, och de är inte besvarade med en aldrig så skarp principiell kritik av dagens utmanande högerpolitik.

Vi har sagt att vi menar att det är nödvändigt att angripa orättvisorna genom en politik där man bryter arbetslösheten och skapar nya arbeten inom industrin, barnomsorgen och sjukvården, genom ett ökat byggande och genom investeringar inom energiområdet. Det behövs en politik där man angriper den orättvisa fördelningspolitiken och där de som tjänat på inflationen och på den borgerliga politiken, aktiespekulanter och förmögna människor, avstår till samhällets svaga grupper. Därför vill vi riva upp marginalskatteomläggningen och ge låg- och medelinkomsttagarna skatterabatt. Och kanske ännu viktigare är att börja förbereda ett helt nytt skattesystem, med en skatt på produktionen och med en statskommunal enhetsskatt. Vi vill stödja barnfamiljerna genom att höja barnbidragen och bostadsbidragen, genom att återställa matsubventionerna och genom att börja avveckla momsens på mat. Och vi säger nej till moderaternas och folkpartiets prishöjarlinje beträffande mjölk. Vi menar att stödet till barnfamiljerna skall betalas av dem som har råd att avstå. Och vi menar att det är viktigt att i dag börja diskutera en arbetstidsförkortning.

I dessa frågor väntar vi fortfarande på ett svar från regeringen. Vad är regeringens perspektiv när det gäller jämlikhet och solidaritet? Det är bra och nödvändigt att kritisera moderaterna, men det är ännu bättre att presentera egna förslag – och det kanske t. o. m. är en förutsättning för att kunna tränga tillbaka högerkrafterna och vrida politiken åt vänster. Och då får inte perspektivet begränsa sig till att man efter ett år skall pressa ned arbetslösheten med 0,5 %.

Anf. 15 Statsminister OLOF PALME:

Fru talman! Jag fann till min glädje att *herr* Adelsonh hade snokat reda på mitt personnummer. Jag vet inte om det var i den trägna jakten att samla ihop pengar genom de tiggARBREVEN som personer med goda inkomster brukar få, undertecknade *Ulf* Adelsonh. Breven är fabricerade av något som heter *Celeritas*, som är dotterbolag till Aktiebolaget Arvid Lindman, som i sin tur på något sätt är knutet till Fria moderata studentförbundet. Men väl bekomme! Han får gärna leta rätt på mitt personnummer.

Till Jan-Erik Wikström. Att inte kunna ge ett enkelt besked är litet svagt med tanke på de stora ord som ni använder. Är ni beredda att höja priset på bensin med några ören för att klara hjälpen till de fattiga länderna? Uppenbart är ni beredda att höja mjölkpriset med en krona för att klara det. Det här är en enkel, moralisk fråga. Där gol diverse hanar – när Wikström stod i talarstolen.

Thorbjörn Fälldin talade om budgetunderskottet. Först är att säga att han talade osanning: det är fråga om ett lägre saldo varje år. Varför ökade vi statsutgifterna i början? Jo, för det första hade ni med 9 miljarder kronor räknat fel beträffande statsskulsräntan. Det kunde inte vi hjälpa. För det andra var vi tvungna att anslå 5–6 miljarder kronor för att täcka uppkomna förluster i statliga företag. Det var de där skeletten som skramlade i garderoberna, när vi kom in i kanslihuset – obetalda räkningar. För det tredje infriade vi våra vallöften. Det betalade vi med en höjning av momsen. För det fjärde satsade vi verkligen för att få stopp på den galopperande ökningen av arbetslösheten.

Faktum är, att om vi ser till våra samlade resurser, finner vi att budgetunderskottet minskat som andel både 1983 och 1984. 1982, då den nya regeringens beslut knappast hunnit påverka utgifter och inkomster, var budgetunderskottet 13,4 % av BNP. 1983, då våra beslut började bita, minskade budgetunderskottet till 12,5 %, och i år väntas det minska till 10,8 %.

Ser man på hela den offentliga sektorn, finner man att det skett en minskning från toppnoteringen 1982 på 6,4 % av BNP till 5,9 % år 1983 och 4,5 % år 1984, dvs. en nedgång med en tredjedel på två år. Detta har inte skett på grund av skatteskärpningar. Skattekvoten ligger, trots Adelsonhs hysteriska bedyranden – *herr* Adelsonhs upprörda påståenden – kvar på samma nivå som 1981. Underskottet har i stället gått ned på grund av att tillväxten i ekonomin har ökat och till följd av en stram utgiftspolitik. Under den borgerliga regeringspolitiken ökade de offentliga utgifterna med 5,3 % per år. 1983 var ökningen endast 2,4 %, och i år blir den bara 0,4 %. Det är sanningen bakom budgetutvecklingen. På det papper som jag håller i handen finns det en kurva som visar budgetunderskottet. Jag skall verbalt försöka redogöra för detta: Vi har börjat få kontroll på utvecklingen. Att ni står och larvar er om detta måste ju bero på att ni har ett fasligt dåligt samvete. Ni vet att ni under sex förspilda år satt och förstörde statens finanser, och när ni nu ser att vi kommer och tar ett grepp blir ni utom er av förtvivlan. Jag förstår det. Med skammens rodnad på kinderna är ni uppe och klagar över det

budgetunderskott som ni själva ställt till med och den statsskuld som ni upparbetat träget under ett antal år. Det är bra när en syndare känner på detta sätt, men det är inte särskilt heroiskt.

Herr Adelson talade i början av sitt anförande om skolan. Jag blev nyligen intervjuad, under säkerhetskonferensen, av en amerikansk journalist. Han ställde en fråga: Hur kommer det sig att barnen i svenska skolor har så mycket bättre kunskaper än barn i amerikanska skolor? Enligt en undersökning som han hade låg vi på topp, efter japanerna. Jag svarade honom: Det beror på att vi har satsat på en skola för hela folket, där vi skall lyfta hela det svenska folkets kunskapsnivå genom en statlig och kommunal skolpolitik. Vi har inte överlåtit det hela åt privatkapitalismen. Vi har inte fallit för en utbildningspolitik som syftar till att ge fördelar till en elit, kommande från de besuttna, vilket är traditionell högerpolitik. Det är därför vi här i landet har lyckats bättre än andra länder. Dess bättre har centern och folkpartiet för det mesta varit med på den politiken. Men det har varit en politik mot den traditionella högern, vare sig de kallar sig moderater eller något annat.

Det är av samma skäl som vi inte kan tillåta något privatgeschäft i vinstsyfte när det gäller omsorgen om våra barn. Det finns förskräckande exempel i Amerika på vad det leder till i fråga om dålig omsorg om barnen och usla löner för personalen men väldiga profiter för dem som driver det hela. Och detta är vi ointresserade av, precis som på skolpolitikens område.

Vidare till herr Adelson, som klagade över skatter: Ni har accepterat energiskatthöjningar, ni har accepterat vattenkraftskatt, ni har accepterat arbetsgivaravgifter, ni har accepterat moms. Ni har accepterat de flesta skatthöjningar som ni för ett år sedan sade var orimliga och omöjliga! Det är inte vidare konsekvent.

Sammanfattningsvis vill vi till sist beröra två ting.

För det första är det litet tråkigt att höra våra borgerliga motståndare, som inte har något nytt att komma med. Det är i stort sett samma gamla borgerliga politik. Ni traskar fram i samma gamla borgerliga hjulspår. Och i stort sett för ni fram precis samma förslag som ni förde fram i valrörelsen 1982 – och som då underkändes av väljarna. Ni har icke ägnat er ett dugg åt omprövning eller självprövning.

Däremot pågår en debatt inom socialdemokratin – som ändå vann – om hur vi skall anta framtidens utmaning, medan ni vänder er mot det förflutna. Det är litet tråkigt för spänsten i den politiska debatten att ni inte har en enda ny tanke att komma med. Möjligen kan man se en ännu mer extrem högerpolitik inom vissa delar av moderaterna. Det är en intressant tanke: Moderaterna sticker verkligen långt åt höger på grundval av erfarenheterna av sex borgerliga regeringsår. Jag frågar mig: Vad kan det bero på?

Det andra som jag skulle vilja säga sammanfattningsvis är följande: Det finns nu i Sverige ett slags känsla av tillförsikt. Det är inte så roligt att leva i ett land i utförsbacke, där alla kurvor pekar nedåt, där alla nyheter i stort sett är dåliga nyheter. När man reser omkring i landet, träffar människor och diskuterar med dem har man en känsla av att människorna börjar räta på

ryggen igen och se mot framtiden med vissa förhoppningar.

Det finns givetvis ingen som inte är medveten om att vi har väldiga problem: alla de skulder som de borgerliga dragit på oss, arbetslösheten och den väldiga minskningen av realinkomsten, som det tar tid innan man tar igen. Allt detta är problem för människorna. Men det börjar bli litet bättre igen. Man kan se att Sverige har möjligheter för framtiden. Sverige är återigen på väg, och det gäller att vi med gemensamma krafter ser till att vi tar vara på de möjligheterna till ekonomiska framsteg och förbättrad sysselsättning. Men då får vi aldrig glömma att det måste ske med en rättvis fördelning, så att inte en del drivs att leva på livets skuggsida. Det måste bli välfärd och framsteg för alla medborgare i Sverige.

Förste vice talmannen anmälde att Thorbjörn Fälldin, Ulf Adelsohn, Jan-Erik Wikström och Lars Werner anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 16 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! Låt mig först konstatera att *herr* Palmes – eller gärna Olof Palmes – baktanke med att tala om "högern" är lika genomskinlig som den bild han gav av budgetunderskottets utveckling.

Med hänsyn till den djupgående ekonomiska krisen i Sverige är årets finansplan överraskande tom på konkreta åtgärder. I stället talas det där mycket om fördelningspolitik. Bördorna skall fördelas efter bärkraft och fördelningspolitiskt motiverade åtgärder riktas mot bättre ställda grupper, heter det gång på gång i finansministerns framställning. Han skryter med att ha skärpt skatterna på företagande och aktier, på förmögenhet och högre inkomster.

Ovanpå allt detta utmålas löntagarfonderna som en stor fördelningspolitisk reform i syfte att sprida ägandet och göra löntagarna delaktiga i förmögenhetstillväxten. Här svingar sig Kjell-Olof Feldt upp till aldrig förut nådda nysräkliga höjder. Men som skalden sa: "Löntagarfonder är ett humhum skit, men nu har vi baxat dem ända hit!" Fondsocialismen innebär ju i praktiken den mest långtgående koncentration av ägandet till stora institutioner som någonsin förekommit i vårt land.

Regeringen förefaller omedveten om att inkomstfördelningen numera inte säger mycket om människornas verkliga levnadsförhållanden. Ett aktuellt exempel är barnfamiljernas situation. Trots att småbarnsföräldrar befinner sig i aktiv ålder med ofta goda inkomster, har de svårt att organisera sin tillvaro så, att de kan hålla den standard de vande sig vid under ungdomsåren och som de sedan åter kan få råd med när barnen lämnat hemmet. Det är inget tvivel om att den förnyade kris i befolkningsfrågan som råder i Sverige har sin förklaring i de svårigheter som möter särskilt mångbarnsfamiljerna i det moderna samhället.

Vi moderater har nyligen presenterat en partimotion, där vi visar hur större hänsyn kan tas till försörjningsbördan inom skattesystemets ram utan att för den skull någon skall behöva betala högre skatt. Den positiva reaktion

som mött detta förslag inger förhoppningar om att en vändning till det bättre kan vara på väg för barnfamiljernas del.

Olikheten i förutsättningar mellan barnfamiljer och barnlösa är bara ett exempel på de nya fördelningskonflikter som håller på att växa fram i vårt land. De traditionella motsättningarna mellan kapital och arbete, mellan högre och lägre inkomsttagare, mellan stadsbor och landsbygdsbefolkning håller alla på att avta. Men i den offentliga expansionspolitikens, inflationens och den stora statsupplåningsens spår följer nya spänningsförhållanden: mellan den privata och den offentliga sektorn, mellan yrkesverksamma och ej förvärvsarbetande grupper och mellan dagens och morgondagens generationer.

Den socialdemokratiska utvecklingsmodellens dominans i svensk politik under ett halvsekel har medfört att den offentliga sektorn i dag är övergödd, medan den enskilda är svältfödd. Detta är inte en fördelning som kommit till stånd genom konsumenternas val på en fri marknad. Därmed får vi räkna med att den resursfördelning som i dag råder är ineffektiv. Här ligger i själva verket orsaken till den svaga tillväxt vi haft i ekonomin under senare år, vilket i sin tur skapar sociala fördelningsproblem.

Samtidigt finns det klara tecken på att den statsfinansiella krisen håller på att driva fram en vändning. Tidningen Dagens Industri har under några veckor redovisat en studie av medborgarnas grundläggande värderingar och attityder. Av denna framgår hur en ny *individualism* växer fram med en mera positiv syn på enskilt företagande och en allt större skepsis till fackets anspråk på att utvidga sin makt. Det är också betecknande att optimismen inför framtiden är betydligt större bland dem som verkar ute i näringslivet än bland dem som efter den offentliga sektorns sötebrödsdagar nu börjar få en kärvare smak på tungan.

Den låga tillväxttakten i ekonomin rubbar den naturliga ordning som säger att den som arbetar bör ha det bättre ställt än den som inte arbetar. Reallönerna sjunker år efter år, medan olika sociala bidrag hålls oförändrade eller växer. Det betyder att fattigdomsfällan grävs allt djupare. Det blir allt svårare för den som blivit beroende av understöd från det allmänna att av egen kraft ta sig upp ur gropen och förbättra sin situation. Sådana förhållanden ger näring åt resignation, passivitet och liknöjdhet.

Den allra allvarligaste av de nya fördelningskonflikterna är dock den som råder mellan generationerna. Dagens svenskar visar en hög grad av själviskhet. Vi anser oss tydligen ha rätt att förbruka långt mer än vad som faller på vår lott. Det kommer till uttryck i att det totala sparandet har sjunkit från sin tidigare stabila nivå på över 20 % av bruttonationalprodukten ner till endast 14–15 %. Därmed avstår vi från att konsumera endast nått och jämnt så mycket som behövs för att ersätta försliten kapitalutrustning. Vi sätter inte av någonting för att bygga ut vår produktionsapparat och därmed lägga grunden för ökad konsumtion i framtiden.

Trots att vi tillhör världens rikaste länder håller vi oss regelmässigt med ett underskott i bytesbalansen. Det innebär att vi gör anspråk på att få del av andra och ofta fattigare länders sparande för att kunna fortsätta att leva på

Nr 70

Onsdagen den
1 februari 1984

---

*Allmänpolitisk
debatt*

stor fot. Med det stora budgetunderskottet och det upplåningsbehov som därmed skapas in-tecknar vi våra barns framtid. Lånen måste på något sätt betalas tillbaka. Det är känt från historien hur regeringar i motsvarande situation valt att med hjälp av en snabb inflation reducerat värdet av långivarnas fordringar. Men eftersom vi svenskar har valt att placera över en fjärdedel av vår statsskuld utomlands är den vägen inte framkomlig. Om de inhemska fordringsägarna dras vid näsan med en resolut penningvärdesförstoring, växer i stället utlandsskuden mä-tt i svenska kronor. Slutsatsen blir att de statsutgifter vi inte klarar att skattefinansiera i dag måste betalas med ränta på ränta via våra efterkommandes skattsedlar. Det korrekta måttet på skattetrycket i Sverige är därför inte de 51 eller ibland 61 % som brukar redovisas i internationell statistik, utan de två tredjedelar av bruttonational-produkten som de offentliga utgifterna nu uppgår till.

Vår generations sätt att lasta över problemen på framtiden bäddar utan tvivel mycket obekvämt för våra ungdomar. Inte nog med att de får en sämre utbildning än vad de är förtjänta av, inte nog med att vi har organiserat arbetsmarknaden på ett sätt som gör utträdet i förvärvslivet svårare än vad det behövt vara – därutöver tar vi upp lån för att slå vakt om en levnadsnivå som vi inte själva förmår skapa förutsättningar för.

När vi ålägger våra efterkommande att återbetala dessa skulder, betyder det att de i motsvarande mån tvingas avstå från egen konsumtion. Eftersom de stora grundläggande balansbristerna i ekonomin medför att tillväxten blir liten, betyder detta att vi dömer kommande generationer till en sämre standard än den vi anser vara oundgängligen nödvändig för vår egen del.

Som om detta inte räckte, kräver vi dessutom av morgondagens svenskar att de ur sitt krympta konsumtionsutrymme skall betala växande kostnader för pensioneringen av sina föräldrar. Riksförsäkringsverket anser att för att klara givna pensionsutfästelser måste ATP-avgiften under senare delen av 1980-talet höjas med 1 procentenhet om året, dvs. fem gånger snabbare än nu. Medan i dag fyra förvärvsarbetande drar försorg om en ATP-pensionär, går det år 2000 en pensionär på tre yrkesverksamma och en på två år 2030.

Det blir ett stort problem, eftersom ATP är konstruerat som ett fördelningssystem, där pensionerna under ett år tas ur de avgifter som flyter in samma år. Denna konstruktion förutsätter snabb ekonomisk tillväxt och stigande realinkomster, alltså motsatsen till vad som nu gäller och även till vad som kan förutses för framtiden, om det inte sker en rejäl omläggning av den ekonomiska politiken.

Successivt bekräftas de brister i systemet som redan under ATP-stridens dagar påtalades från borgerligt håll. När nu AP-fonden blivit beroende av sina ränteinkomster för att klara pensionsutbetalningarna, påminns vi om att avkastningen på de fonderade miljarderna medvetet hållits nere genom att de placerats till konstlat låg ränta i statsskuden och i ett bostadsbestånd som inte motsvarar konsumenternas efterfrågan. Vidare står det klart att om den förutsatta tillväxten verkligen kommer till stånd, utvecklas ATP-pensionen med nuvarande regler snart till en grundpension på hög nivå för alla. Men om tillväxten uteblir kan till slut givna utfästelser inte upprätthållas, och då tyder

aktuella tendenser på att man skär uppifrån.

Redan i dag är skillnaden liten mellan personer med ingen och full ATP till följd av skatteregler, bostadsbidrag och andra inkomstprövade förmåner. Det förefaller som om den gamla centermodellen från pensionsomröstningens linje 2 skulle komma att förverkligas bakvägen, oavsett hur det går med den ekonomiska utvecklingen.

ATP-systemet kan liknas vid ett gigantiskt kedjebrevsspel. I stället för att betala in avgifter till sin egen framtida pensionering satte rekordärens svenskar upp sig själva överst på listan och skickade breven till sina efterkommande. Mot att de betalar föräldrarnas pensioner förespeglas de att deras barn skall behandla dem lika generöst.

Men det här sättet att skicka räkningar vidare till kommande generationer håller knappast i längden. Rätt som det är börjar människor, som ännu är i inledningen av sitt yrkesliv, fråga sig om verkligen deras barn kommer att avstå konsumtionsutrymme till dem i den utsträckning som de själva förväntas göra för sina föräldrar. Om förtroendet på detta sätt sviktar, är det lätt hänt att kedjan brister. Med hänsyn till de löften som ställts ut kan det leda till en kris för hela vårt samhällssystem.

Det finns ett sätt att slippa betala den föregående generationens konsumtionskrediter och pensionspengar. Det är att lämna landet. Den utvägen kommer inte att stå öppen för alla. Men vi kan redan se hur den utnyttjas av personer, vilkas krafter vi skulle behövt i arbetet på att bygga ut och förnya det svenska näringslivet. Dagens emigranter är inte i första hand de som efter avslutad livsgärning far till Spanien för att njuta sol och frukten av sin möda. Det är i stället de entreprenörer och framtidsmän på olika områden som utomlands tycker sig få bättre utlopp för sitt kunnande och sina ambitioner och dessutom där ser ett större resultat av sina ansträngningar. De som finns kvar och skall betala notan här hemma i Sverige blir allt färre.

Det finns ytterligare en fördelningskonflikt, som just nu är högaktuell i svensk politik, nämligen den mellan i-länder och u-länder. Gradvis börjar vi här i Sverige inse att utvecklingsbistånd är mer komplicerat än att bara skicka miljarder till främmande länder. För det första måste vi ju verkligen avstå från något, om vi skall kunna tala om en omfördelning av resurser. Men sedan många år tillbaka lånar vi i stället utomlands till biståndet och förutsätter alltså att uppföringen – åtminstone t. v. – skall göras av andra.

För det andra finns det starka skäl att ändra biståndets form och inriktning. Nu skickar vi pengar till regeringar i socialistiska diktaturer, som ofta använder dem till att bygga ut byråkratin – i den mån medlen inte skapar utrymme för krigsinsatser i angränsande länder. Vi måste skärpa kravet på att mottagarländerna om inte präglas av så ändå strävar mot demokrati och mänskliga rättigheter. Det bästa sättet att säkerställa detta är att stödja länder som satsar på marknadsekonomi, vilket undantagslöst visat sig vara en förutsättning för demokrati. Och det stödet ger vi effektivast genom att själva vara konsekventa frihandlare. Om vi köper de varor som u-länder kan producera bra och billigt, stöder vi inte korrupta regimer utan privat företagsamhet, vilket från utvecklingssynpunkt självklart är att föredraga.

Fru talman! Det är naturligtvis helt orimligt att när regeringen vill hjälpa svältande barn i fattiga länder, så tar den inte pengarna från den krigförande Sovjetsatelliten Vietnam utan ur ett utrymme som kunde användas för att behålla vårt eget försvar vid den styrka som bedömdes knappt tillräcklig i 1982 års försvarsbeslut. Det finns *en* fråga som tar över alla fördelningskonflikter. Den gäller vårt försvar, som är en förutsättning för att vi svenskar i frihet skall kunna råda över våra egna angelägenheter.

Anf. 17 NILS ÅSLING (c):

Fru talman! Centerns budgetalternativ innebär besparingar utöver regeringens förslag med 16 miljarder kronor, varav 10 miljarder är bestående besparingar. Förutom en bättre konjunkturanpassning och en bättre beredskap för kommande lågkonjunkturer ger vårt alternativ lägre inflation och möjligheter till sänkta räntor. För den enskilde innebär detta fler och tryggare jobb. Vårt alternativ ger utrymme och frihet för småföretagens utveckling, slår vakt om lantbruket och dess roll i samhället och återger regionalpolitiken dess betydelse för att förhindra utarmning av glesbygd och småorter.

En hörnsten i vårt budgetalternativ är att sparsamheten med statens resurser skall stärka medborgarnas grundtrygghet genom att inriktas på att effektivisera och avbyråkratisera den offentliga sektorn och skära bort överkonsumtionen. Denna grundtrygghet som vi vill skapa måste självfallet också innefatta pensionärerna.

Vårt alternativ ger också utrymme för en offensiv familjepolitik, präglad av centerns principer om valfrihet för familjerna i fråga om barnomsorg. Äntligen förefaller det som om centerns mångåriga kamp för rättvisa åt hemmavarande – dvs. hemarbetande – make i barnfamiljerna krönts med viss framgång. Till detta återkommer Karin Söder å våra vägnar senare i denna debatt.

Vi upplever just nu en klar och sedan många år efterlängtd uppgång i den internationella konjunkturen. Bakgrunden är dels vissa oljeprissänkningar hösten 1982, dels att USA men även Västtyskland och Storbritannien lättat på en doktrinär penningpolitik när nu inflationen i dessa länder kommit ner till 1960-talets nivå. För vårt land, som är starkt beroende av den internationella utvecklingen, känns konjunkturförbättringen som om vårsolen bryter fram efter en lång och kall vinter. Det är den helt avgörande omständigheten, som t. o. m. gör en beredd att överse med regeringens egocentriska nycker, när den söker leda i bevis att den, dvs. regeringen, är själva vårsolen. Den reflexionen gör man, när man lyssnar till statsministerens oratoriska utsvävningar här.

Det karakteristiska för denna konjunkturuppgång är att den inte åtföljts av en allmän och stark ökning av det internationella handelsutbytet. Dels är uppgången i de västeuropeiska industriländerna sammantagen relativt långsam, dels lägger den internationella skuldskrisen en kraftig hämsko på handelsutbytet mellan å ena sidan OECD-länderna och å andra sidan de berörda utvecklings- och statshandelsländerna. De sänkta oljepriserna leder

vidare till att OECD-ländernas import har minskat kraftigt.

De flesta bedömare är dock eniga om att världskonjunkturen kommer att vara gynnsam under 1984. I detta läge hävdar regeringen i finansplanen att finanspolitiken är stramt konjunkturpassad. Det är ett anmärkningsvärt påstående, eftersom verkligheten är precis tvärtom. Den budget regeringen lagt fram saknar just den anpassning till konjunkturläget som vore rimlig och nödvändig. Den ingår inte som en integrerad del i stabiliseringspolitiken. Regeringen skjuter problemen framför sig eller överlåter dem till riksbanken. Man surfar på den internationella konjunkturuppgången och hoppas att kommer tid kommer också råd. Men dess värre är detta en ansvarslös politik.

Betecknande nog avhåller man sig också från en bedömning av de ekonomiska utsikterna för 1985. En berättigad fråga till finansministern är f. ö. varför hans egna prognoser utelämnar 1985 och skiljer sig så avsevärt från konjunkturinstitutets? Konjunkturinstitutets prognos för BNP stannar på 1,6 %, men regeringen beräknar ökningen till 2,6 %. Är det väsentliga skillnader i underlaget för bedömningarna som motiverar denna olika inställning till utvecklingen, eller tänker man helt enkelt skrota det gamla anrika konjunkturinstitutet? När nedgången i konjunkturen kommer, har man med denna politik ett sämre utgångsläge än man borde ha för att klara problemen.

Budgetsaldot på 81 miljarder kronor har till betydande del uppnåtts genom extraordinära budgetförstärkningar. Det rör sig bl. a. om ändrade inbetalningsrutiner för skatter och avgifter. Det är självfallet inte fel att göra dessa engångsförstärkningar, men det är fel att tro att dessa insatser räcker långsiktigt. Det är emellertid avslöjande för regeringens taktik. Den är att tillgodogöra sig de politiskt mera lätthanterliga budgetförstärkningar som mittenregeringen initierade men däremot riva upp de kontroversiella, t. ex. beslutet om karensdagar vid sjukförsäkringen. Detta vittnar inte precis om något utpräglat politiskt mod. Det stora budgetunderskottet är f. n. självfallet det allvarligaste hotet mot den svenska ekonomin. Underskottet ökar inflationstrycket, driver upp räntenivån och minskar utrymmet på kapitalmarknaden för de investeringar vi hoppas på inom industrin. Just investeringarna kan bli ett akut problem, om den nuvarande högkonjunkturen leder till betydande och i och för sig högst angelägna investeringsökningar.

Med ökade underskott i budgeten ökar också ränteutgifterna. Redan innevarande budgetår överstiger räntekostnaderna klart inkomsterna från hela den statliga inkomstskatten, och framtidsperspektivet är djupt oroande. Härtill har också bidragit den exempellösa utgiftsökningen med 40 miljarder kronor under socialdemokratins första regeringsår. Hur man än vänder och vrider på detta problem finns det ingen genväg ut ur denna situation. Den enda realistiska ekonomiska politik som står till buds är att kraftigt minska de offentliga utgifterna. Att använda skattehöjningar för att fylla igen budgetunderskottet är ingen realistisk väg, eftersom det enbart hämmar den ekonomiska utvecklingen i landet.

Målet för en långsiktig budgetpolitik måste vara att statsskulden inte längre ökar i reella tal. För detta krävs att det strukturella underskottet på 30 à 40 miljarder kronor avvecklas. Det är av stabiliserings- och sysselsättningspolitiska skäl självfallet inte möjligt att göra den avvecklingen i ett sammanhang. Det är dock nödvändigt att i den nuvarande konjunktursituationen se till att man uppnår bestående besparingar. Vi har för vår del beräknat att dessa borde uppgå till minst 10 miljarder kronor. Detta är vad centern föreslår i sin alternativa budget, vilket innebär att det underliggande budgetunderskottet skulle stanna vid 82 miljarder kronor i stället för regeringens 92 miljarder och kassasaldot vid 65 miljarder i stället för regeringens 81 miljarder kronor. Därutöver föreslår centern i sin alternativa budget lika stora insatser i form av engångsförstärkningar eller utflyttningar ur statsbudgeten. Även dessa åtgärder är motiverade av stabiliseringspolitiska skäl och skulle förstärka budgetens konjunkturpolitiska profil.

Det mest anmärkningsvärda i regeringens ekonomiska politik är dock den fullständiga snedvridningen mot penningpolitik och passiviteten eller handlingsförlamningen inom finanspolitiken. Vi har redan en penningmarknad som är ytterligt ansträngd. Inkonsekvenserna är påtagliga. Å ena sidan vill regeringen öka upplåningen utanför banksektorn, dvs. hos företag och enskilda, men å andra sidan förutspår man samtidigt dels ökade investeringar hos företagen, dels något ökad privat konsumtion trots oförändrade disponibla inkomster för hushållen. Detta kan bara nås genom en ytterligare sänkning av hushållens sparande. Ekvationen går inte ihop.

Centerns budgetalternativ innebär en väsentligt lättare penningmarknad. Därmed skapas möjligheter att hålla ett lägre diskonto och föra en flexibel räntepolitik. Den nu förda ekonomiska politiken är en särskilt tung börda för t. ex. småföretagssektorn. Ta t. ex. lantbrukssidan med dess höga kapitalintensitet, som i dag verkligen känner av vad regeringens penningpolitik innebär. Men detta gäller naturligtvis också näringslivet i stort, och även hushållen känner av konsekvenserna av denna penningpolitik. Dessa konsekvenser kan bli förödande för produktion och tillväxt och äventyra det inflationsmål som regeringen har ställt upp. Vårt alternativ ger möjligheter till sänkt ränta och större möjligheter att snabbt återskapa en fungerande penning- och kapitalmarknad.

Fru talman! Betecknande för regeringens försök att blanda bort korten i budgetpropositionen är det språkbruk man använder. På ett ställe står det i finansplanen, att den svenska regeringen för en "stram finanspolitik", men i samma finansplan står det att i USA har finanspolitiken en "utpräglat" expansiv inriktning. I verkligheten är underskottet i den offentliga sektorn dubbelt så stort i Sverige som i USA, räknat i procent av BNP. Hur förklarar finansministern detta språkbruk? På ett ställe i finansplanen talar man om att "inflationen är på väg ned" och på ett annat ställe om "en situation av snabbt sjunkande inflation". I verkligheten har inflationen ännu inte visat några direkta tecken på att sjunka.

Till sist noterar jag att finansplanen konstaterar att "arbetslösheten

begränsats". Självfallet är inte arbetslösheten obegränsad, men icke desto mindre har den obestriddligen ökat. Finansministern har ju ställt upp ett mål: att pressa ner arbetslösheten från nuvarande nivå till 3 %, dvs. den nivå som av oppositionspolitikern Kjell-Olof Feldt 1982 karakteriserades som en katastrof för nationen. Jag skulle vilja säga att det är den socialdemokratiska arbetsmarknadspolitiken som håller på att bli en katastrof. I den regionalpolitiska nedrustnings spår kommer nu också flyttlasspolitiken. Finansministern auktoriserar den själv i finansplanen. Men det är väl så att ändamålet helgar medlen. I sann jesuitisk anda skulle denna sentens kunna stå som samlande begrepp för många av de formuleringar som sätter sin prägel på finansplanen.

Fru talman! Försöken att blanda bort korten och skjuta problemen på framtiden ökar inte respekten för regeringens ekonomiska politik eller tilltron till dess förmåga att bemästra en allvarlig ekonomisk situation.

Anf. 18 BJÖRN MOLIN (fp):

Fru talman! Det är vanligt att politiker försöker klä sina ståndpunkter och sitt program i en vacker språkdräkt. Likheten med H. C. Andersens saga om kejsarens nya kläder är i det här avseendet ofta påfallande – sagan om kejsaren som i all sin nakenhet försökte få folket att tro att han gick klädd i praktfulla kläder.

Man kommer osökt att tänka på H. C. Andersens saga när man lyssnar till statsminister Palme i dagens debatt eller när man läser årets budgetproposition. Där presenteras regeringens ekonomiska politik under rubriken Den tredje vägen. Socialdemokratin säger sig avvisa såväl expansionismens som åtstramningens väg. I stället slår man in på den s. k. tredje vägen. Men på samma sätt som kejsaren i H. C. Andersens saga avslöjades i all sin nakenhet kommer regeringens nya politik att genomskådas. Den s. k. tredje vägen är nämligen bara en beteckning på att ingenting göra. Regeringens ekonomiska politik av i dag är att sitta med armarna i kors och hoppas på draghjälp från en internationell konjunkturuppgång och på ansvarsfullt uppträdande från företag och löntagarorganisationer.

När Olof Palme i valrörelsen 1982 presenterade socialdemokratiens ekonomisk-politiska alternativ myntade han samtidigt slagordet svängrum i stället för svångrem. Men nu blev det ingetdera. Regeringen avvisar både en expansionistisk svängrumspolitik och en åtstramande svångremspolitik. Regeringen har i stället valt passivitetens väg: inga nya reformer, men heller inga nya besparingar. Budgetpolitiken präglas av några garneringar i form av "extraordinära budgetförstärkningar", men problemet med det stora budgetunderskottet är kvar. Regeringen konstaterar också, ärligt nog, att det "underliggande budgetunderskottet" ligger kvar på 92 miljarder kronor – en mycket hög nivå. Denna passivitetens och de fromma förhoppningarnas politik har alltså getts den förledande rubriken Den tredje vägen.

I den ekonomisk-politiska debatten före jul förra året presenterade finansministern denna politik med orden: "en helhetsstrategi, där vi avväger inslag av expansion och åtstramning, så att de skall balansera och stödja

varandra". I sin nakna fåfånga skulle kejsaren i H. C. Andersens saga inte kunnat uttrycka det bättre.

Fru talman! Med det sagda har jag inte velat påstå att en passiv och avvaktande ekonomisk politik alltid skulle vara fel. Jag har bara velat påtala det pretentiösa sätt som regeringen presenterar sin ekonomiska politik på. I nuvarande konjunkturläge kan en fortsatt exportökning ge draghjälp till hela vår ekonomi. Även om regeringens exportprognos på 5% ligger högre än konjunkturinstitutets och flertalet andra bedömares, har jag ingen anledning att ifrågasätta denna optimistiska förutsägelse. Exportökningen går framför allt till industriländerna, EG och USA, medan exporten till u-länderna och statshandelsländerna är stagnerande. Balansen i oljehandeln är mycket bättre än på länge, och exporten av personbilar slår ju f. n. alla rekord. Exportframgången är alltså kopplad till konjunkturuppgången i industrivärlden.

Det är självfallet nödvändigt att utnyttja denna positiva utveckling av produktion och utrikeshandel till att rätta till de bestående obalanserna i svensk ekonomi. Om vi inte kan minska obalanserna i utrikesrelationerna och i den offentliga sektorn nu, när skall vi då kunna göra det? En grundläggande svaghet i regeringens nuvarande låt-gå-politik på budgetområdet är det bestående stora budgetunderskottet. Regeringens försök att dra ner statsutgifterna har kommit av sig, och besparingsprogrammet från i höstas tycks bara vara en tillfällighet.

Från folkpartiets sida menar vi att en minskning av budgetunderskottet och därmed av underskottet i den konsoliderade offentliga sektorn i allt väsentligt bara kan åstadkommas genom lägre statsutgifter. Och för att kunna göra besparingar på statsbudgetens utgiftssida krävs ett långsiktigt och planmässigt förberedelsearbete, och det är här regeringen har misslyckats. Före valet 1982 lovade man väljarna att riva upp de besparingsbeslut som riksdagen hade fattat på våren 1982, och det omedelbara resultatet av regeringsskiftet 1982 blev därför en kraftig försvagning av statsbudgeten.

Förra året tog regeringen initiativ till ett antal besparingar, men i år lyser besparingsambitionerna med sin frånvaro. Denna ryckighet står i bjärt kontrast till behovet av en långsiktig och planmässig politik.

Finansministern är dock sannolikt för egen del medveten om behovet av kraftfulla besparingar också framöver. I avsnittet om budgetpolitiken i ett längre perspektiv sägs t. ex: "Därför krävs, även i dagens situation med tämligen lågt kapacitetsutnyttjande, ett kontinuerligt rationaliserings- och besparingsarbete i den offentliga sektorn, innefattande utgiftsnedskärningar och skattchöjningar." Det står alltså här att det flera år framöver kommer att behövas ett kontinuerligt besparingsarbete och utgiftsnedskärningar!

I regeringens budgetförslag saknas emellertid en långsiktig strategi för hur dessa strukturella problem skall kunna lösas. Socialdemokraterna hoppas att den internationella konjunkturuppgången skall göra en anpassning onödig. Detta är enligt vår uppfattning en lättsinnig politik. Den kan leda till oöverstigliga finansieringsproblem när och om konjunkturen vänder. En stramare finanspolitik och mera av besparingar är därför ett måste i dagens läge.

Budgetunderskottet måste under alla omständigheter finansieras på ett eller annat sätt. Det problemet blir svårare allteftersom bytesbalansunderskottet minskas. Då minskar nämligen vår upplåning utomlands, och motsvarande måste i stället lånas upp inom landet.

Om man lånar inom banksystemet spår man på penningmängden och ökar likviditeten i samhället, vilket ger tendenser till prishöjningar.

Staten måste alltså i hög grad låna utanför banksystemet. Regeringen är fullt medveten om detta och räknar med att i stor utsträckning kunna placera statspapper både hos hushållen och hos företagen.

Särskilt anmärkningsvärt är då kanske att finansministern säger sig vilja låna ca 25 miljarder kronor av företagssektorn i en konjunkturuppgång där betydande medel borde avsättas till nyinvesteringar.

Fru talman! Jag skall här inte i dag gå in på detaljerna i folkpartiets budgetalternativ. Vi får återkomma till det i finansdebatten om en månad. Låt mig bara i all korthet konstatera att vårt budgetalternativ leder till ett underskott i statsbudgeten som är 10 miljarder lägre än regeringens. Vi föreslår besparingar i storleksordningen 14 miljarder kronor, mot vilket skall vägas vissa skattesänkningar på 1,5 miljarder och vissa utgiftsökningar på 2 miljarder. Nettoförbättringen i budgeten blir då, som sagt, 10 miljarder kronor. Det är på tre punkter som folkpartiet är berett att anvisa ytterligare pengar. Det gäller familjepolitiken, biståndet till de fattiga länderna och försvarsramen.

Vi föreslår dessutom att några av de många skattehöjningar som socialdemokraterna har genomfört under sina 16 månader vid makten skall upphävas. Den viktigaste skatteförändringen i vår ekonomiska motion gäller fullföljandet av marginalskatteformen. Folkpartiet står fast vid principen att minst 90 % av inkomsttagarna skall ha högst 50 % i marginalsatt och att vi skall ha ett fullt inflationsstopp.

Jag vill upprepa mitt beklagande över att socialdemokraterna i höstas valde att ensidigt gå ifrån marginalskatteformen, på nytt skärpa skattetrycket och därmed göra det svårare för människor att genom egna arbetsinsatser förbättra sin levnadsstandard. Det gamla folkpartikravet, att det måste löna sig att arbeta, har alltså stor aktualitet.

Flera av de skattehöjningar som socialdemokraterna drivit igenom är misslyckade också i den meningen att de inte ger något nämnvärt tillskott till statskassan. När man höjer skatten ändras människors beteenden, och skatteinkomsterna sinar av det skälet för staten. Det finns flera exempel på det. Den nyligen införda omsättningsskatten på aktiehandeln beräknas nu ge väsentligt lägre inkomster än när skatten infördes, och den s. k. kassettskatten kommer bara att ge en bråkdel av vad man ursprungligen räknade med. Det är självklart att de enskilda skattebetalarna på det här sättet anpassar sig och försöker undgå effekterna av skattehöjningar på olika områden, och därmed grusas olika fiskala förhoppningar om ökade skatteinkomster.

De enskilda människornas levnadsstandard påverkas av den ekonomiska politiken på flera sätt. Höjda varuskatter begränsar utrymmet för privat

konsumtion. Den urholkning av skattereformen som socialdemokraterna genomförde på egen hand förra hösten gör skattereformen mindre värd för den enskilde löntagaren. Riksbanken vill beskära hushållens lånemöjligheter för att underlätta för staten att täcka budgetunderskottet. Till detta kommer att regeringen nu manar löntagarorganisationerna till stark återhållsamhet i årets lönerörelse. Om regeringens inflationsprognos skall kunna slå in, kan de avtalsmässiga lönehöjningarna i år uppgå till endast 1,5–2 %. Det betyder att det inte kommer att finnas något utrymme för ökning av den privata konsumtionen. Även finansplanens prognos för ökningen av den privata konsumtionen med bara 0,2 % är sannolikt för hög. Utrymmet för privat konsumtion kommer troligen att bli mindre också under 1984, och löntagarna kommer alltså att få vidkännas ännu ett år med reallöneminskningar, vilket naturligtvis starkt kontrasterar mot de vidlyftiga utfästelserna i valrörelsen om svängrum och bättre tider.

Minskning i den privata konsumtionen får också genomslag i detaljhandels försäljningsvolym, som under hela förra året har legat lägre än året innan. Den svaga inhemska efterfrågan medför alltså alltjämt problem både för hemmamarknadsindustrin och för dagligvaruhandeln. För den egentliga detaljhandeln minskade försäljningsvolymen under förra året med 3 %, och man kan förutse en minskning med någon procent också i år. Eftersom det här rör sig om relativt sysselsättningsintensiva delar av vår ekonomi, kommer detta självfallet att påverka sysselsättningen negativt. Arbetsmarknadsläget är ju dess värre fortfarande svagt. Ambitionerna för sysselsättningspolitiken måste sättas högre.

Låt mig, fru talman, till sist ta risken och här säga några ord om politisk moral.

Jag deltog för en och en halv vecka sedan i ett debattprogram i TV som handlade om skattemoral, och jag har efter det programmet fått ta emot många reaktioner från allmänheten. Dessa reaktioner är ganska entydiga: Det finns en skattemoral, och människor anser att samhället skall se till att den hålls uppe. Fusk och fiffel skall beivras. Men insatserna skall koncentreras på det stora skatteundanhållandet, inte på att granska småavdrag i löntagardeklarationer.

Ett rättvist skattesystem innebär att vi alla skall betala skatt efter förmåga. Den som har förmåga att betala mycket skatt skall följaktligen betala mer än den som har svagare skattebetalningsförmåga. Motsatsen gör människor upprörda – det må sedan gälla nolltaxerande politiker eller fastighetshajar i mångmiljonklassen. Människor måste också veta hur skattereglerna ser ut och förstå hur de fungerar. De måste veta vad skattesystemet kräver av dem och att skattesystemet kräver tribut av alla.

Det är vi politiker i beslutsställning – och naturligtvis framför allt politiker i det regerande partiet – som har ansvaret för att skattesystemet med nuvarande höga skattetryck lever upp till denna moraliska dimension. Rättvisa, förutsebarhet och enkelhet hör alltså karakterisera vårt skattesystem. Även av detta skäl är besvikelsen stor över socialdemokratins sätt att hantera skattereformen efter det att man kommit i regeringsställning.

Det är ett svek både mot de andra parterna i överenskommelsen och mot grundprincipen om rättvisa och förutsebarhet i skattesystemet.

Nr 70

Onsdagen den
1 februari 1984

Anf. 19 JÖRN SVENSSON (vpk):

Fru talman! Utsändningarna från de stora politiska debatterna följs av ett mycket stort antal människor. Allt oftare under årens lopp har jag frågat mig, vad det är vi bjuder dem som lyssnar.

I stället för att syfta till allvarliga analyser tillverkar vi oftast nya klichéer utan innehåll. I stället för reflexion utnyttjar vi primitiva stämningar.

Alla pratar om frihet, ty friheten har ju blivit på modet i dessa dagar, åtminstone i frasernas form. Men när man slängt ur sig frihetsfraserna, så är det första man gör att predika underkastelse för människorna. Du skall underkasta dig lönesänkning. Du skall anpassa dig till arbetsmarknadens krav. Du skall ta anvisat arbete, annars avstängs du från understöd. Du skall böja nacken under den nya teknikens krav.

Och massmedia förstärker denna politiska ytlighet. Vad som premieras i den journalistiska världen är inte insikt och fördjupning, utan primitiv ubåtshysteri och rotande i folks deklamationer. Journalisterna är sannerligen inte de som skall anklaga politikerna – de är inte särdeles mycket bättre själva.

Det är kanske dags att försöka tala ett nytt språk i politiken, att ta upp den djupare tendensen i samhällsutvecklingen, att fråga vad som styr den och att ställa de svåra existentiella och moraliska frågor som då tvingar sig på oss.

Jag skall här kort försöka beröra några perspektiv, som har bekymrat mig mycket som människa i allmänhet och som socialist med hjärtat i arbetarrörelsen.

De senaste 30 åren har svensk ekonomi rört sig i ett regelbundet mönster, i femåriga vågrörelser. Det har varit toppar vart femte år från 1959 till 1984. Och topparna har följts av vågdalar – och det kommer en sådan 1985–1986. Ekonomisk politik påverkar graden, men har inte ändrat mönstret.

Men det egenartade är att varje uppgång med tiden har blivit svagare, varje vågdal med tiden djupare. Och med tiden har det också blivit allt fler överflödiga, utanförställda människor. I en högkonjunktur i dag finns många fler arbetslösa och undersysselsatta än som fanns i lågkonjunkturen för 20 år sedan – och ändå fortsätter vi att kalla det högkonjunktur för att dölja verkligheten för oss själva. Och så här är det i alla industriländer.

Vi fifflar med statistik för att slippa se. Tillfällighetsarbeten, ungdomslag, förtidspensionering – ta bort de där etiketterna, så är de utanförställda 12 %. Tvärs igenom korta variationer har detta skikt av människor hela tiden ökat. Min hemstad Malmö skulle en gång bli det stora tillväxtområdet – Sveriges Hamburg. I dag har den en arbetslöshet jämförbar med Norrlands.

Vart leder detta? En del av svaret ger oss tekniken. När tillväxten i den kapitalistiska ekonomin är svag, vänder sig kapitalet inåt, söker skära ner sina kostnader. Det mänskliga arbetet är en kostnad, det måste man därför söka skära bort. Och läget erbjuder en billig massteknik för detta – elektroniken.

---

*Allmänpolitisk
debatt*

Den nya tekniken är inte tillämplig i samma mån på alla typer av processer. Men en automatiserad maskinfabrik kan göra av med 80 % av de som arbetar där i dag.

Det sägs ibland, att servicesektorn skall ge nya jobb. Men kontor och förvaltning ligger tekniskt mycket väl till för en utslagning som är än större än inom industriarbetet.

Redan under 1970-talet minskade efterfrågan i Sverige på mänskligt arbete. Fler fick dela på färre timmar. I en överblickbar framtid kommer industrisamhället att drivas med högst en fjärdedel av det antal människor som i dag har arbete. Den låga köpkraften hos dem som då blir överflödiga kommer att minska systemets utrymme.

Vad blir det för sorts samhälle som stiger fram ur dessa redan iakttagbara tendenser? Hur ser man i det samhället på människor? Vilken ideologi växer fram? Vad blir det mänskliga arbetets roll när investeringar inte längre skapar arbete, utan slår ut arbete?

Vilka mönster och vilka maktstrukturer blir följderna, när ett allt mindre antal stora, internationella koncerner kan avgöra vilka människor som har värde och vilka som är värdelösa?

Vilken samhällssyn och vilka stämningar sprider sig i ett samhälle, där befolkningen klyvs i en del som står innanför normala sociala sammanhang, och en helt annan som lever sitt liv i samhällets marginal?

Och vad blir det för frihet för dem som inte behövs – för dem som måste be om tillfälliga arbeten, be om existens?

Vi kan redan nu se vissa exempel på vad som händer. Vi kan se det i rapporterna om det kroniska eländet som råder i det svarta Amerika. Där är överflöds människor. Där är de vars barn inte har råd att betala skollunchen. Vi kan se det i den federala statistiska byråns senaste undersökning om kvinnoarbetet i USA. Trots väsentligt förbättrade utbildningsmeriter har de kvinnor som 1980 inträdde på arbetsmarknaden i förhållande till årgången 1970 förlorat 3 procentenheter i lön gentemot männen.

Och vilken ideologi som kommer att råda har vi också exempel på. För vilka tankar är det som dyker upp hos dem som redan lärt sig dela nationen i mer värda och mindre värda människor – i elit och underklass, i övermänniskor och undermänniskor? Det är tankar om att eliten skall gå i särskilda skolor. Det är sådana ovetenskapliga fördomar som att somliga föds mer begåvade än andra och därför skall ha särskilda rättigheter. Det är tanken att arbetslöshet egentligen är människans eget fel, ett tecken på oduglighet.

Jag fruktar därför att det inte är någon förhastad prognos, när jag säger att det inom 15 år kommer att finnas ett stort fascistparti här i landet, ett rumsrent, respektabelt fascistparti. Dess stomme existerar redan.

Och vad gör arbetarrörelsen inför dessa problem? Hur skall den förhålla sig till att den lönarbetande klassen får en helt ny struktur? Hur skall den möta situationen med ett skikt som slår vakt om sina jobb och ett annat lika stort, som köar vid porten? Skall arbetarrörelsen reagera med en självständig

ideologi och ett självständigt program? Eller skall den böja sig för den ekonomiska maktens krav?

Den frågan är allvarlig nog, eftersom arbetarrörelsen inte har något program för den tekniska och sociala process som redan börjat. Tvärtom, i dess ledande kader nästlar sig in allt fler, som predikar borgerlig ekonomisk politik, som sysslar med skenfrågor som att kvinnorna måste föda fler barn, utan att se att detta bara är reflexer av ett reaktionärt klimat.

I vilken riktning kan då arbetarrörelsen söka en förnyad och självständig form för sina klassiska idéer och sin politik?

Jag tror, att man först måste utgå från att teknik inte är neutral. Teknik är politisk. Den formas olika beroende på maktens fördelning i samhället. De stora privata koncernernas teknik förslavar arbetet. Arbetarrörelsens uppgift är att skapa en teknik som frigör arbetet och människan.

En datoriseringsprocess kan formas efter helt olika principer, beroende på maktförhållandena. Den hittills härskande tendensen har varit den att skillnaderna mellan styrande uppgifter och verkställande uppgifter har ökat. Den arbetandes avstånd till produktionsprocessens helhet blir större. Arbetet blir abstrakt och allt mindre sinnligt. Den vanlige lönarbetarens underordning ökar.

Men processen går att forma på ett annat sätt. Man kan utveckla och uppvärdera yrkesarbetet. Man kan sedan förena detta med tekniken. Modellprodukterna, prototyperna, tankarna och syftena med service och information – i allt detta kan man låta alla arbetande delta, utveckla sin skicklighet. Av modellerna och prototyperna väljer man sedan de mest förfinade, mest genomtänkta. Och dessa modellexempel låter man sedan den nya tekniken massproducera. Och man förkortar arbetstiden därför att arbetets kvalitativa innehåll kraftigt har höjts.

Beroende på vilken väg man väljer får man helt motsatta sociala utvecklingsförlopp. I det ena fallet degraderas arbetaren, i det andra blir det mänskliga arbetet oundgängligt och får ett förhöjt värde. I det ena fallet förstärker man utslagning och underklassposition, i det andra startar man en utveckling mot jämlikhet.

Och att styra denna stora process är också ett frihetsproblem. För de klassiska ideologerna i den internationella arbetarrörelsen var detta en mycket stor och avgörande fråga. Det finns mycket att lära av deras sätt att analysera problemet.

När är en människa fri? frågar de. Och de svarade: Hon är fri, när hon inte har några herrar över sig. Och slutsatsen gav sig själv: I ett klassamhälle kan människan inte vara fri.

Människan kan heller inte vara fri, om hon görs till en främling för sitt arbete, om hon saknar överblick över den process där hennes arbete ingår. Hon kan inte vara fri, om hon saknar kontroll över produktionens redskap och teknik. Det betyder, att det aldrig räcker att utbilda folk till aldrig så skickliga manövrerare av knappar och skärmar. Det handlar i stället om att öka den humanistiska och sociala allmänbildningen, så att människan förstår helheten och sammanhanget.

Nr 70

Onsdagen den
1 februari 1984

Allmänpolitisk
debatt

Det kan därför inte vara arbetarrörelsens uppgift, att försona sina anhängare med det teknologiska tyranni och det klassamhälle som nu håller på att utveckla sig. Arbetarrörelsen måste fråga sig, om det inte finns någon annan ekonomisk utvecklingslinje än den som går ut på att exportera nationen ända in i helvetet. Arbetarrörelsen måste fråga sig, om dess ledare har rätt när de hävdar, att vi måste anpassa oss till något som styrs av förment okontrollerbara krafter.

Jag får det intrycket, att det i förlängningen av den utveckling som har inletts till sist bara kommer att finnas två alternativ. Det ena är ett klasslöst samhälle, en på socialistisk humanism byggd ordning, där människorna har lärt sig att aldrig tolerera några herrar över sig mer. Det andra är ett förrått klassamhälle, en fascistisk lösning byggd på en bas av teknologiserat barbari.

Jag måste säga att det ofta har oroat mig med vilken aningslöshet så många politiker här i landet redan nu sjunger lovsånger till detta teknologiserade barbari.

Anf. 20 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Dagens allmänpolitiska debatt hålls i ett helt annat ekonomiskt klimat än fjolårets. Då hade det gått mindre än ett halvår sedan regeringsskiftet, och vårt land plågades fortfarande starkt av sviterna efter de borgerliga regeringsåren. Den nyttillträdda regeringens politik hade knappast hunnit verka, och många talare vädrade en oförfalskad pessimism.

Lars Tobisson menade den gången att devalveringen hade varit "olämplig". "Tidpunkten var olämplig därför att i ett läge med dålig efterfrågan går det inte att sälja mer, nästan oavsett vad priset sätts till", sade han och frågade mig: "När skall ni erkänna att devalveringen var för stor --- att vi bara köpt oss tid, att högre inflationstakt blir det enda bestående resultatet?"

Nils Åsling spädde på. Han hävdade i februari 1983 att "devalveringen håller på att slå fel" och menade att det var "uppenbart att den i hög grad kommer att framstå som ett slöseri med resurserna i vår stabiliseringspolitik".

Rolf Wirtén, som då var talesman för folkpartiet, instämde i kritiken mot devalveringen. Han hävdade att dess effekter på konkurrenskraften snart skulle sopas bort genom den alltför svaga inflationsbekämpningen. "Regeringen", sade han, "räknar i årets finansplan med en inflation på 11.5%. Detta är med största sannolikhet en underskattning. Som ett kuriosum kan nämnas att inflationsprognosen i finansplanen bara en enda gång, år 1978, legat högre än utfallet. Regeringen lär inte förbättra statistiken med nu föreliggande prognos."

De borgerliga partierna gjorde också sina egna prognoser för de offentliga utgifterna och budgetunderskottet. Ulf Adelson påstod att "de samlade utgifterna i stat och kommun stiger i år snabbare än någonsin - tre gånger snabbare än våra samlade inkomster. Trots att regeringen höjer skatterna på snart sagt alla områden växer underskottet i statens finanser. Den offentliga sektorns utgifter kommer nästa år att motsvara nästan 70% av vad vi

sammanlagt producerar." Och för att göra detta uttalande riktigt historiskt tillade han: "Minns dessa ord som jag säger i dag den 2 februari 1983." Fru talman! Jag minns herr Adelsons ord i dag den 1 februari 1984. Nu har vi facit i hand i vad gäller det gångna året, det som enligt de borgerliga spåmännen skulle leda käpprätt till fattigstugan.

Vad har då hänt? Vad man än kan säga om devalveringen: den har inte misslyckats. Tvärtom har den medfört resultat som överträffar de mest optimistiska förutsägelseerna. De svenska relativpriserna – gentemot utlandet – har sjunkit med 10 % och marknadsandelsvinsterna har uppgått till 7,5 %. Exportökningen var 1983 över 10 % i volym. Bytesbalansunderskottet minskade från 22 miljarder till 6 miljarder, vilket innebär att det som andel av bruttonationalprodukten minskade med tre fjärdedelar, från 3,6 % till knappt 1 %.

Med anledning av detta vill jag ställa en fråga till herrarna Tobisson och Åsling. Står ni fast vid de bedömningar av devalveringen som ni framförde för ett år sedan? Ett enkelt ja eller nej räcker som svar.

Jag skulle också vilja ställa en fråga till Rolf Wirtén, men eftersom han inte är här går det bra för Björn Molin att svara på den. Hur blev det med inflationen? Blev den högre än 11,5 % – eller blev den måne lägre?

Och när det gäller Adelsons olika siffror vill jag be honom, eller åtminstone Lars Tobisson, att begrunda följande. Den offentliga sektorns utgifter växte under 1983 inte tre gånger snabbare än dess inkomster. Tvärtom växte de avsevärt långsammare, nämligen med 2,4 % gentemot 3,2 %. Och under 1984 blir skillnaden än större. I år förutses de offentliga utgifterna stiga med bara 0,4 %, medan inkomsterna ökar med 2,4 %.

Därmed inträffar ett trendbrott i de offentliga finansernas utveckling. Under den borgerliga regeringsperioden växte de offentliga utgifterna med i genomsnitt 5,3 % per år, samtidigt som inkomsterna stod praktiskt taget stilla. Som en följd därav slog den offentliga sektorns finansiella sparande om från ett överskott motsvarande 4,5 % av bruttonationalprodukten 1976 till ett underskott på 6,5 % 1982, således en försämring med 11 procentenheter av bruttonationalprodukten eller med 50 miljarder kronor. På tal om de offentliga utgifterna kan jag nämna att deras andel av bruttonationalprodukten steg under den borgerliga regeringsperioden med nästan 3 procentenheter per år – från drygt 50 % av bruttonationalprodukten när vi 1976 lämnade regeringen till nästan 68 %. Det var återhållsam borgerlig utgiftspolitik.

Under 1983 och 1984 vänds dessa trender. Den offentliga sektorns finansiella sparande förstärks med nästan en tredjedel, underskottet minskar med 2 procentenheter till 4,5 % av bruttonationalprodukten – och de offentliga utgifternas andel minskar med halvannan procentenhet, till 66,5 % av bruttonationalprodukten. Detta sker utan att skattekvoten höjs, den ligger alltså oförändrad. Det är inte att gå för långt att säga att de påstående som herr Adelson gjorde för ett år sedan visat sig vara helt gripna ur luften.

Sanningen är ju att det just nu går bra för Sveriges ekonomi. Industriproduktionen, som sjönk 1982, steg i följd med nästan 5 % och

beräknas i år öka ännu mer. Industriinvesteringarna beräknas i år öka ganska kraftigt efter sju års oavbruten nedgång. Sysselsättningen väntas öka inom både industrin, den privata tjänstesektorn och den offentliga sektorn.

Därmed bör det bli möjligt att börja pressa ned arbetslösheten. De offentliga finanserna har börjat förbättras igen efter det nästan osannolika ras utför som de borgerliga regeringsåren medförde. Slutligen: Det finns goda förutsättningar för att nu radikalt pressa ned inflationen till en varaktigt lägre nivå än 1970-talets.

Det är till den här politiken och dess resultat som oppositionen nu skall försöka åstadkomma ett alternativ. När det gäller vänsterpartiet kommunisterna måste man medge att syftena med deras olika reform- och utgiftsförslag – åtminstone på pappret – ser både sympatiska och angenäma ut. Vem skulle inte ha önskat att kunna göra allt detta? Men tyvärr kommer dessa syften inte att nås med hjälp av de åtgärder som vpk föreslår.

Vpk påstår att de har full finansiering för sina reformförslag. Men i praktiken har man inte det. Läger man på sådana skatthöjningar på aktier och på förmögenheter som vpk vill, riskerar man att slå undan benen för hela den politik man för. Nationalekonomerna brukar tala om något som de kallar "elasticitet". Det anger hur känslig en viss vara efterfrågade eller utbudna kvantitet är för förändringar i priset. Enligt vpk:s sätt att resonera är uppenbarligen aktier en vara som är helt okänslig för både skatte- och prisförändringar. Det skulle vara intressant att se underlaget till det resonemanget. Så länge det ej har presenterats, blir vi tyvärr tvungna att se vpk:s förslag i första hand som vackra luftslopp.

Grundläggande för de borgerliga partiernas kritik av regeringens ekonomiska politik är att de anser att finanspolitiken bör skärpas ytterligare. Det skall då ske genom både nedskärningar av statsutgifterna och höjningar av skatterna, men framför allt genom nedskärningar.

Nu är det visserligen betydande skillnader mellan de tre partierna i fråga om åtstrammingsambitionerna.

Längst går moderaterna. De förlår nedskärningar som per helår uppgår till 29 miljarder kronor, enligt deras egna beräkningar. Eftersom man samtidigt sänker skatterna med 11 miljarder blir budgetunderskottet 18 miljarder lägre per helår än i regeringens förslag, säger moderaterna.

Detta skall uppnås genom nedskärningar av u-hjälpen, försämringar av sjukförsäkringen, föräldraförsäkringen, vuxenutbildningen, matsubventionerna, ytterligare nedskärning av industristödet, urholkning av bostadsstödet och energibidragen samt försämringar för de arbetslösa. Dessutom vill man sälja ut stora delar av de statliga affärsverken till det privata näringslivet.

Måhända låter detta kraftfullt och kärvt. Sanningen är dock att kärvheten är synnerligen ojämnt fördelad. För det första har moderaterna i många fall överskattat den budgetförstärkande effekten av sina nedskärningar. Det gäller t. ex. inom barnomsorgen och kostnaderna för en ökad arbetslöshet. För det andra underskattar man inkomstförlusterna till följd av sina skattesänkingsförslag. För det tredje ger en stor del av förslagen bara engångseffekter.

Detta gör att den faktiska saldoförstärkningen av åtstramningarna inte alls blir så stor som moderaterna hävdar. Speciellt gäller detta det underliggande saldot, som enligt finansdepartementets beräkningar inte förbättras med mer än ca 4 miljarder per helår jämfört med det moderaterna står och talar om här – 18 miljarder.

Och denna förstärkning uppkommer till ett mycket högt pris genom de stora omfördelningar man gör. Enligt preliminära kalkyler, med den finanspolitiska effektmodell som finansdepartementet förfogar över, innebär moderaternas budgetförslag en höjning av arbetslösheten med ca 35 000 personer jämfört med regeringens politik. Det beror på de stora nedskärningarna framför allt gentemot kommunerna och inom bostadssektorn. Arbetslösheten späds på ytterligare genom neddragningarna av beredskapsarbeten.

Det lär inte kunna undvikas att detta medför stigande socialkostnader och krympande skatteunderlag. Därmed leder de moderata nedskärningarna i slutändan till relativt blygsamma saldoförbättringar.

Samtidigt som de moderata nedskärningarna skulle slå hårt mot arbetslösa, mot vanliga löntagare och pensionärer, gynnar moderaterna sina egna kärntrupper starkt via skattepolitiken. Man vill sänka marginalskatterna för de högavlönade samtidigt som man vill behålla den obegränsade avdragsrätten. Man vill sänka arvs-, gåvo- och förmögenhetsskatterna, man vill ta bort omsättningsskatten på aktier, man vill återinföra skattefondssparandet och de subventioner till aktieägare det innebar, m. m.

Vilka fördelningspolitiska effekter detta ger har statsministern tidigare redovisat. Dessa siffror, tillsammans med vad jag tidigare sagt om de mycket begränsade statsfinansiella effekter man uppnår med dessa väldiga omfördelningar, gör det fullständigt klart att den moderata politiken inte är någonting annat än en ren och brutal intressepolitik, nödtorftigt förklädd till ansvarskännande s. k. sparpolitik.

Man kan se vissa skillnader mellan mittenpartierna och moderaterna. Centerpartiet påstår sig visserligen gå nästan lika långt som moderaterna i nedskärningar, men i själva verket består deras nedskärningar till större delen av bokföringsmässiga operationer. Så föreslår de t. ex. att bostadslånen skall lyftas ut ur budgeten och tillgodoräknar sig detta redan för budgetåret 1984/85 – trots att det torde vara helt omöjligt att genomföra det före den 1 juli 1985, varom förslag redan föreligger i budgetpropositionen. En rad engångseffekter uppnår man genom att sälja ut statliga företag. Förstärkningen av det underliggande saldot gentemot regeringens budgetförslag begränsas därför till 2–3 miljarder. Det är i det här fallet summan av den centeristiska kardemumman.

Folkpartiet anger att budgetsaldot skall förbättras med 10 miljarder fr. o. m. kalenderåret 1985. Den ekvationen får jag inte att gå ihop, eftersom man i sin motion hävdar att utgifterna miskar med 10 miljarder netto och inkomsterna sjunker med 2 miljarder. Räknar jag då rätt blir det bara 8 miljarder. Men man tycks förutsätta vissa icke specificerade försäljningar av statliga företag. Det vore intressant att få veta vilka det skall bli.

Den analys finansdepartementet har gjort pekar på att folkpartiets budgetförstärkning inte blir mer än hälften av den man anger eller ungefär 5 miljarder. Där ligger man dock i nivå med moderaterna. Det ter sig ändå blygsamt mot bakgrund av den nya folkpartiledarens starka ord om behovet av att minska budgetunderskottet med minst 40 miljarder.

Det är också värt att notera den kraftiga omfördelning i fel riktning av välfärd som folkpartiets förslag skulle innebära. Folkpartiet vill gå vidare med marginalsattesänkningar för de högavlönade och sänka skattesatsen till 50 % för inkomster ända upp till 200 000 kr. Eftersom man inte andas ett ljud om några andra åtgärder, t. ex. att fortsätta de avdragsbegränsningar som har förekommit, måste det betyda att fortsätta lättnader i inkomstbeskattningen i huvudsak skall förbehållas de högavlönade. Detta understryks av att folkpartiet vill återinföra tidigare skattelättnader för förmögenhetsägare och att man säger nej till omsättningsskatt på aktiehandel.

De nedskärningsförslag som folkpartiet framlägger är i åtskilliga fall också sådana att de äventyrar inflationsbekämpningen. Det gäller t. ex. den kraftiga neddragningen av subventionerna till livsmedel, framför allt till mjölken, höjningarna av en rad statliga utgifter, avgiftshöjningar i kommunerna till följd av minskade statsbidrag och kraftiga hyreshöjningar på grund av minskade bostadssubventioner. Här är man för den delen i gott sällskap med moderata samlingspartiet.

Fru talman! Som alternativ till regeringens politik har de borgerliga förslagen en annan inbyggd svaghet. Det är nämligen inte mycket till alternativ man hittar om man försöker foga samman vad alla tre partierna är ense om. Så här ser det ut:

Moderaterna vill skära ned u-hjälpen i förhållande till regeringens förslag, medan folkpartiet och centern vill öka den. Alla tre partierna har olika uppfattning om försvarsanslagen. Centern vill bevara livsmedelssubventionerna, medan moderater och folkpartister vill skära ned dem. Moderaterna och folkpartiet vill ha större skattelindringar för de högavlönade än vad centern vill. Centern har tidigare stött delar av regeringens förslag om reavinstbeskattning av aktier och ROT-programmet, men de tilltänkta koalitionsbröderna har avvisat båda förslagen. Man har olika uppfattning om ersättningsnivån i sjukförsäkringen. Centern vill ha vårdnadsbidrag till barnfamiljerna, medan moderaterna vill ha barnavdrag. Osv. osv.

Exemplen skulle kunna göras långt fler. Slutsatsen, fru talman, är emellertid alldeles klar. Den borgerliga enigheten och förmågan att driva en sammanhållen politik är lika svagt utvecklad nu som den visade sig vara under åren 1976–1982. Över den perioden fällde Ulf Adelsohn omdömet: Det var inte mycket att skryta med! Fru talman! Jag finner sällan skäl att instämma i vad Ulf Adelsohn har att säga, men här gjorde han en lika träffande som koncis sammanfattning av den borgerliga regeringsepoken.

Men låt oss bortse från alla konstigheter och motsättningar i det s. k. borgerliga alternativet. Låt oss anta att det faktiskt finns ett sådant alternativ, och att det innebär en åtstramning av finanspolitiken med ytterligare 10–15

miljarder – dit de borgerliga partierna i varje fall anser sig böra sträva. För det är då som de väsentliga frågorna kan ställas. För det första: Vore en ytterligare åtstramning av finanspolitiken i den storleksordningen bra för Sveriges ekonomi? Skulle det påskynda den industriella återhämtning som nu har inletts? Skulle det underlätta strävandena att bekämpa inflationen och öka sysselsättningen?

För det andra: Leder en finanspolitisk åtstramning av väsentligt större omfattning än den regeringen föreslår verkligen till det angivna målet – att pressa ner budgetunderskottet?

Svaret på den första frågan har stor betydelse för svaret på den andra. Jag är minst lika bekymrad som någon annan över de problem på längre sikt som skapas av en ständigt växande statsskuld och räntebörda. I detta perspektiv vore givetvis en ännu snabbare minskning av budgetunderskottet redan i år högeligen önskvärd.

Men problemet är följande: Med den budgetpolitik regeringen föreslår beräknas underskottet mellan innevarande budgetår och nästa minska med 5 miljarder kronor. För att nå denna omsvängning i budgetutvecklingen måste finanspolitiken föras med sådan skärpa att den åstadkommer en *indragning* av efterfrågan i Sverige motsvarande över 2 % av BNP, dvs. ca 15 miljarder kronor.

Vad skulle då en finanspolitik med dubbelt så stor efterfrågeindragning innebära? På detta ger de borgerliga inget svar. Det är faktiskt uppseendeväckande att de tiger som muren om hur deras olika nedskärningsförslag skulle slå på den reala ekonomin, på sysselsättning, produktion och köpkraft, om de faktiskt kunde genomföras. Inga prognoser för sysselsättning och arbetslöshet står att finna i de borgerligas ekonomisk-politiska motioner. Man måste fråga sig: Betyder det att den fulla sysselsättningen inte längre är ett viktigt mål för er? Och om den är det – varför redovisar ni då inte åtminstone på någon punkt vilka effekter på sysselsättningen som ni tror att er politik kommer att få?

Denna tystnad blir ännu mer intressant om man betänker att alla borgerliga partier kategoriskt motsatte sig devalveringen – just den åtgärd som nu ger oss den tillväxt som gör det möjligt att bedriva en stramare finanspolitik utan att arbetslösheten ökar. Var och en kan ju begripa, att om de borgerliga dels skulle föra en nedskärningspolitik av den dignitet de säger sig vilja uppnå, dels skulle ha underlåtit att devalvera – och därmed gått miste om efterfrågestimulansen från omvärlden – skulle följden naturligtvis blivit en fortsatt snabb uppgång av arbetslösheten; precis som deras politik före valet 1982 medförde.

Fru talman! Under senare tid har det i den allmänna debatten hävdats att denna regering, och i synnerhet dess finansminister, skulle vara särskilt lyckligt lottad därför att vi har en opposition som besjålas av uppgiften att stödja regeringen i dess ansträngningar att minska underskottet i de offentliga finanserna. Men inte ens en välvillig tolkning av oppositionens motioner ger vid handen att detta skulle vara dess syfte.

Avsikten tycks tvärtom vara att markera största möjliga avståndstagande

från regeringens politik genom att dels framställa förslagen som en radikalt annorlunda inriktning av finanspolitiken, dels rikta en serie överbud till resp. partiets egna stödtrupper.

Svårigheterna att förena dessa båda ambitioner gör att de borgerliga partiernas motioner varken blir ett alternativ till regeringens politik eller bildar någon grund för ett verkningsfullt stöd för den.

Naturligtvis utesluter inte detta att det i de borgerliga motionerna kan finnas vettiga uppslag, som kan bidra till att förbättra både statens och Sveriges ekonomi. Jag utgår från att den fortsatta behandlingen i riksdagens utskott kommer att uppdaga detta.

Fru talman! Det avgörande skälet till att vi avvisar den inriktning av statens skatte- och utgiftspolitik, som förordas i de borgerliga motionerna, är trots allt ändå inte att man vill driva en alltför ambitiös finanspolitik, utan det är den väg mot ett annat och för många människor sämre samhälle, som man under moderaternas ledning håller på att staka ut.

I den borgerliga agitationen på sistone har, med moderaterna som försångare, två begrepp använts allt flitigare. Det ena är "frihet för den enskilde", det andra "skydd för de svaga".

Friheten för den enskilde skall först och främst åstadkommas genom lägre skatter. Denna frigörelse kräver att det allmännas utgifter sänks kraftigt. Förmånerna i de generella försäkringssystemen – sjukförsäkring, arbetslöshetsstöd, ATP osv. – måste alltså skäras ner. Dessutom måste utbudet av mer eller mindre kostnadsfri offentlig service, t. ex. sjukvård, omsorg och utbildning, begränsas.

Men dessa nedskärningar beskrivs också som ett led i individernas frigörelse. För med sämre sjukförsäkring, lägre arbetslöshetsersättning, begränsning av den allmänna sjukvårdens och utbildningens resurser, får vi i själva verket valfrihet. Vi får själva välja – mellan olika privata försäkringssystem, mellan olika slag av privat, avgiftsbelagd service.

Eftersom löftena om skattesänkningar bara riktar sig till de bättre ställda i samhället, kan denna agitation emellertid inte dölja att stora grupper inte kommer att ha ekonomiska förutsättningar att utnyttja de nya friheterna. Därför förenas frihetsbudskapet med löftet att "skydda de svaga".

Vad som därmed menas utvecklar man sällan. Men moderaternas senaste programskrifter ger ändå ett ganska klart – t. o. m. självklart – besked, vad det är fråga om.

Om man sänker nivåerna på de generella transfererings- och försäkringssystemen, om man privatiserar och kommersialiserar mera betydande delar av den offentliga sektorn, råkar vissa grupper i vårt samhälle i direkta ekonomiska och sociala svårigheter. De blir naturligtvis inte heller delaktiga av den nya friheten att välja mellan offentlig och privat service.

Med andra ord – dessa människor blir de svaga som skall skyddas.

Men därmed måste de sorteras ut och identifieras som de svaga, som behöver detta skydd. Och då finns det bara en väg att gå.

De generella systemen måste kompletteras eller ersättas med system för behovsprövning och inkomstprövning. Och tillgången till den kostnadsfria

offentliga service som finns kvar måste också styras genom behovsprövning eller inkomstprövning.

Ur detta kommer två konsekvenser oundvikligen att uppstå. Den ena är att samhället måste bygga upp ett omfattande system för att granska och klassificera sina medborgare. En stor byråkrati måste till för att väga behov, kontrollera inkomster och sortera ut de svaga, så att de kan beviljas de förmåner och den service som tillkommer dem. Det är föga troligt att de människor som utsätts för denna behandling kommer att uppleva den som en befrielse.

Den andra konsekvensen är att den medelklass som nu lockas av löftena om en ny frihet med stor sannolikhet kommer att bli djupt besviken. Dessa människor lockas av löften om lägre skatt och större ekonomiskt rörelseutrymme. Men de kommer att finna att det nya övervaknings- och kontrollsamhällets byråkrati kostar stora pengar, som de får betala. Och det kommer fortfarande att finnas stora behov av kollektiva insatser, som bara kan betalas över skattsedeln – hör på moderaternas stridsrop när det gäller ökade utgifter till försvaret! Men framför allt kommer de att drabbas av att de nu ur egna plånböcker måste klara en stor del av sitt behov av försäkringsskydd, vård och annan service, som samhället tidigare ordnade i kollektivt finansierade system. Att detta slags frihet skulle bli särskilt uppskattad, har jag svårt att tro.

Min slutsats är att moderaternas nya samhälle blir ett kontroll- och övervakningssamhälle, som delar upp oss i starka och svaga, men som varken ger de svaga trygghet eller övriga medborgare ökad frihet – förutom de allra starkaste, som ändå skulle klara sig bra utan denna omstöpnings av det svenska välfärdssamhället. Jag vågar dessutom påstå, att om det i något samhällssystem skulle skapas grogrund för skatterevolter och uppror mot den s. k. Storebror, så är det i denna 80-talsversion av klassamhället.

Jag utgår från att varje rättänkande moderat bestämt och med avsky vänder sig mot den beskrivning jag gett av deras nya samhälle. Men det beror i så fall på att de aldrig ordentligt analyserat innebörden av de samhällsförändringar deras egen politik leder till.

Tyvärr tror jag inte att man *vill* analysera och för sig själv klargöra dessa konsekvenser. Det skulle ta vinden ur de nyliberala seglen och beröva herrarnas Adelsohn, Tobisson m. fl. den agitatoriska plattform som man vill samla borgerligheten omkring. Man tror uppenbarligen att det är attackerna mot välfärdssamhället och den offentliga sektorn, kombinerade med långtgående löften om skattesänkningar, som skall hålla den politiska konfrontationen vid liv. För det är bara med den konfrontationen som den moderata hegemonin bland de borgerliga partierna kan bibehållas.

Jag kan bara försäkra, att vi socialdemokrater kommer att göra ett segt och uthålligt motstånd mot nyliberalismen i svensk politik. Inte därför att vi ser ett högt skattetryck och stora statsutgifter som målen för vår politik. Vi kommer att arbeta för att hålla nere bådadera. Utan därför att vi inte vill ha ett samhälle som delar upp medborgarna i starka och svaga, som lockar med en mer eller mindre illusorisk frihet för vissa grupper och övervakar och kontrollerar andra.

Nr 70

Onsdagen den
1 februari 1984

---

*Allmänpolitisk
debatt*

Vi eftersträvar ett samhälle som gör alla medborgare både starka och fria. Men för att nå det krävs att samhällets insatser, vare sig det är fråga om direkt stöd eller om offentlig service, når alla medborgare i de situationer där vi behöver det – när vi blir sjuka, gamla, arbetslösa eller när försörjningsbördan ökar. Det handlar med andra ord om solidaritet – den solidaritet som bygger på insikten att vi nästan allihop är både starka och svaga, att vi behöver den trygghet och den frihet som kommer av att vi ställer upp för varandra.

Anf. 21 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Kjell-Olof Feldt frågade mig om jag står fast vid den kritik jag för ett år sedan framförde mot devalveringen. Svaret är ja. Trots tidsbristen vill jag utveckla den här saken ytterligare, för jag tycker att den väl belyser skillnaden mellan moderat och socialdemokratisk politik.

Det är då intressant att jämföra med Danmark. Där tillträdde samtidigt med regeringen Palme i Sverige en borgerlig koalition under konservativ ledning. Denna förklarade från början att den inte hade råd att devalvera, eftersom det skulle förstöra utlandsskulden. Därför inledde man sitt balansskapande arbete på hemmaplan genom en inhemsk åtstramning. Resultaten kan nu avläsas i en lägre inflationtakt än i Sverige, en kraftigt sänkt räntenivå och en bättre tillväxt. Budgetunderskottet har verkligen skurits ned, och Danmarks kreditvärdighet har kraftigt förbättrats. De danska väljarna visade nyligen sin uppskattning av den förda politiken genom att ge regeringspartierna – och särskilt det konservativa – ökat stöd.

Regeringen Palme valde att med en stor devalvering återställa den yttre balansen. Men sedan dess har den inte gjort vad som måste göras i den svenska ekonomin, och därmed är vi åter på väg att förstöra vår konkurrenskraft.

Nu kan Kjell-Olof Feldt invända att näringslivet berömmar devalveringen. Det tror jag, det. Det blir ju – åtminstone tillfälligt – lättare för exportföretagen att sälja.

Det finns emellertid en baksida av devalveringen som socialdemokraterna inte vill låtsas om men som jag finner mycket skrämmande. Sveriges nettoställning mot utlandet försämrades från halvårsskiftet 1982 till motsvarande tidpunkt ett år senare med 60 miljarder. Det krävs många års extra exportinkomster för att väga upp det.

En jämförelse av utvecklingen sedan hösten 1982 i Danmark och i Sverige blir också en jämförelse mellan borgerlig och socialistisk politik. Kan eller vill Kjell-Olof Feldt bestrida att den utfaller till Danmarks förmån?

Kjell-Olof Feldt gör ett stort nummer av att budgetunderskottet inte längre växer. Men oavsett om nästa års underskott blir 80 eller 90 miljarder växer statskulden från nu 500 till bortåt 600 miljarder. Vi håller hög fart in i skuldfällan.

På den enda punkt man kan säga att det skett en förbättring, bytesbalansen, har det ändå inträffat att trots att vi fått ner bristen till 6 miljarder lånade vi förra året mer än någonsin tidigare utomlands, nämligen 25 miljarder. Anser Kjell-Olof Feldt att staten skall dra på sig en avsevärt större utlandsupplåning än vad underskottet i våra affärer kräver?

Anf. 22 NILS ÅSLING (c) replik:

Fru talman! Även jag fick en fråga. Finansministern frågade om jag stod fast vid mitt omdöme att risken var stor att devalveringen skulle slå fel. Vad som har hänt är att den internationella utvecklingen varit gynnsammare än någon kunde vänta. Jag skulle alltså vilja dröja med att värdera devalveringarnas sluteffekt, eftersom det blir en ackumulerad effekt. Så långt vi kan se i dag har devalveringarna varit framgångsrika. Men vi kan nog ha anledning att vara försiktiga inför den slutgiltiga värderingen. Vi har inte sett inflationsutvecklingen, som följer i devalveringarnas spår.

Jag skulle, herr finansminister, vilja komma med en motfråga: Är 3% arbetslöshet en katastrof och en följd av att regeringen är inkompetent? I en debatt 1982 hävdade den dåvarande oppositionspolitikern Kjell-Olof Feldt detta.

Finansministern tar upp centerns budgetalternativ på ett sätt som är ganska anmärkningsvärt. Vi får anledning att tränga in i de analyser som finansdepartementet gör när vi nalkas frågan i finansutskottet. Nog är det ganska märkligt att finansministern här bara tar upp vad vi öppet redovisar som engångsbesparingar och inte ger sig in i en värdering av besparingarna på kommunsektorn, karensdagarna, omläggningarna på energisektorn, effekterna på ränteutgifterna av besparingsåtgärderna, omläggningen från räntebidrag till räntelån på bostadsfinansieringssidan etc. Jag hävdar alltså att bestående besparingar är per helår räknat 10 miljarder. Jag tycker att det är ganska meningslöst att debattera på de här villkoren. Gjorde man samma värdering i fråga om regeringens budget skulle man inse att regeringen inte gjort ett skapande grand åt budgetunderskottet.

Sedan frågan om vad finanspolitiken innebär för sysselsättningen. Ja, vad innebär en lättare penningpolitik, en sänkt ränta för sysselsättningen? Låt oss ta den diskussionen och fråga näringslivet. Jag tror att det nuvarande överlastandet av ansvaret för den ekonomiska politiken på riksbanken och den hårda penningpolitik som vi därmed har samt den alltför höga räntan har en så betydande negativ effekt på sysselsättningen att det mer än väl kompenserar den åtstramningseffekt i övrigt som vår alternativa budget innebär.

Anf. 23 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Fru talman! Får jag börja med att lyckönska finansministern till beslutet att behålla de fria affärstiderna. Jag förmodar att finansministern, lika väl som jag när jag var handelsminister, har mött en hel del påtryckningar i motsatt riktning. Jag hoppas att det här är ett uttryck för att regleringsivern inom socialdemokratien är avtagande.

Sedan skall jag svara på finansministerns fråga som gällde hur vi ser på inflationen 1983. Jag kan svara genom att hänvisa till en artikel i Dagens Nyheter i dag av professor Lybeck. Han skriver: "Resultatet är salunda att inflationstakten blivit 5 procentenheter lägre än förväntat därför att den internationella inflationen avtagit snabbare än väntat, därför att de internationella räntorna kunnat sänkas och därför att importörerna i den

svaga hemmarknad som rädde under 1983 inte vågade ta ut sina prisstegringar ---.

Slutsatsen av detta resonemang är att det finns ingen anledning ännu att säga att 1982 års devalvering skiljer sig --- i positiv riktning från vad man kunnat vänta sig. Det finns därför ingen som helst anledning att tro att 1982 års devalvering skulle lyckas med det konststycke som ingen av de tidigare devalveringarna lyckats med, nämligen att ge en bestående förbättring av ekonomin."

På denna artikel har Johan Lybeck satt rubriken Ett tillfälligt glädjerus. Ett tillfälligt rus unnar jag också finansministern.

Finansministern hade några synpunkter på folkpartiets fördelningspolitik och sade att vi vill upphäva omsättningsskatten på aktiehandeln. Men jag sade ju i mitt anförande att vi vill det för att den är misslyckad. Den leder inte till en effektiv beskattning av alla aktieaffärer. Genom att det finns kryphål leder den till mycket lägre statsinkomster än som var tänkt.

Jag har också invändningar mot det finansministern hade att säga ur fördelningspolitisk synpunkt om vårt förslag att gå vidare med marginalskattesänkningarna. Vår första ståndpunkt är här att stå fast vid marginalskattereformen i dess ursprungliga form. Den var socialdemokraterna med på 1981/82. Då var den fördelningspolitiskt O. K. Nu säger vi att vi efter 1985 vill gå vidare med förändringar i inkomstskattesystemet med samma inriktning, dvs. lägre skatt på inkomster av arbete, finansierade genom skärpningar på annat håll i skattesystemet, t. ex. av indirekta skatter, avdragsregler osv. Det som förra gången var fördelningspolitiskt riktigt bör väl kunna vara det nu också. Sanningen är väl, fru talman, att vi har lärt oss att skattehöjningar inte längre är möjliga när det gäller att öka statsinkomsterna. Det gäller allt från skärpt reavinstskatt och videoskatt till höjd moms och urholkad skattereform.

Finansministern tog också upp vårt budgetalternativ. Jag hinner inte kommentera mycket av det. Låt mig bara mycket kort säga att vi föreslår 14 miljarder i utgiftsminskningar, 2 miljarder i utgiftsökningar och 1,5 miljarder i skattesänkningar. Det blir en nettoförbättring av budgeten med 10 miljarder.

Anf. 24 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Fru talman! Kjell-Olof Feldt vill inte vara med på vpk:s förslag att hålla räfst med de stora förmögenhetsägarna, med de rikaste i samhället. Det må vara att han inte vill vara med på våra förslag, men då uppstår frågorna: Har han verkligen inga egna förslag? Eller är det hans mening att denna process av orättvis förmögenhetsansamling skall fortgå oförminskad? Betraktar han den som ett slags nödvändigt, oundvikligt pris för det uppsving som nu, åtminstone temporärt, präglar ekonomin?

Det är inte så mycket kurserna och börsvärdena i sig som är det intressanta, utan det är den ständiga omvandlingen i pengar och fasta värden som sker till följd av de spekulativa transaktionerna med sådana här och andra papper. Jag har här en kopia av en sida i Statistisk årsbok som bygger på Förenta

nationernas internationella bulletin. Den visar att efter 1980 har kursstegringen på industriaktier varit fullständigt unik i Sverige. Det är klart att i ett kapitalistiskt samhälle måste ett uppsving naturnödvändigt följas av en viss sådan förmögenhetsökning. Men det leder ju till helt orimliga fördelningspolitiska och även konjunkturpolitiska konsekvenser om man låter dem förtgå fullständigt ostraffat och ohämmat, vilket uppenbarligen har varit fallet här i Sverige jämfört med förhållandena i en rad andra länder där man inte har haft samma starka spekulationseffekt under de senaste åren.

De här pengarna och den förmögenhet som samlas in med denna typ av affärer riktar sig ofta i spekulativt syfte till vissa delar av samhällsekonomin. Den åstadkommer där ökad inflation, ökade kostnader, och det leder indirekt till överföring av köpkraft från de vanliga inkomsttagarna till dessa rika människors händer. Vi får alltså hela tiden ett fördelningspolitiskt ras, som man förr eller senare måste göra någonting åt. Jag antar att det skall komma en finansminister som någon gång gör någonting åt förhållandet att vanliga löntagare normalt får betala 40–50 % i skatt, medan de samtidigt kan se att de som tjänar tre fyra gånger mer än de själva inte betalar mer än tiondelen så mycket. Detta börjar bli outhärdligt och orimligt. Och det får felaktiga samhälleliga konsekvenser.

Det är heller inte så att om man drog in en del av de pengarna skulle man en gång för alla beröva näringslivet dem, utan pengarna skulle gå tillbaka och bilda efterfrågan på ett eller annat sätt – via statsbudgeten eller via de breda lagrens konsumtion. Man skulle på det sättet få en sundare fördelning av efterfrågan och konsumtionen, en rättvisare fördelning. Detta problem måste ni väl ändå som socialdemokrater, i varje fall så småningom, ta itu med.

Anf. 25 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Lars Tobisson är ständaktig. Han säger att hans kritik mot devalveringen står fast. Men det intressanta är att hans kritik nu bygger på argument som inte åberopades i debatten för ett år sedan. Nu gäller kritiken effekterna på statsskulden. För ett år sedan sade Lars Tobisson att felet med devalveringen var att det inte går att sälja mera därför att man sänker priserna. Då vill jag fråga honom: Har det inte gått att sälja mer när exporten på ett år har ökat med 10 %? De argument ni tidigare använde mot devalveringen har alltså visat sig vara helt felaktiga.

Att ni nu ett år efteråt framför helt andra argument, nämligen när det gäller vår förmögenhetsställning gentemot utlandet, är det inte särskilt hederligt. Om man ändå någon gång kunde erkänna att man tagit fel i upphetsningen i talarstolen. Det har hänt mig också att jag måst dra in tentaklerna.

Ett annat argument var att devalveringen skulle skapa inflation. Nu har det sagts att förra årets inflation tyder på att devalveringen har lyckats eller misslyckats, beroende på vilka utgångspunkter man har i denna debatt. Men låt mig åtminstone peka på att inflationstakten i föl var lägre än under 1982 – någon procentenhet lägre. Dessutom är inflationstrycket i Sverige lågt, även

om vi bortser från den internationella prisutvecklingen. Det beror på att tack vare devalveringen och tack vare exportökningen och produktionsökningen har produktiviteten i svenskt näringsliv ökat i en takt som den inte gjort på mycket länge. Den ökade produktiviteten, dvs. produktionen per arbetstimme, har också gjort att vi kunnat behålla vårt konkurrensläge trots kostnadsstegringarna. Men det hade inte gått utan devalveringen. Därför är det för mig ett mysterium hur man kan föreställa sig att det hade funnits någon ekonomisk politik i Sverige 1983 som haft en chans att klara budgetunderskottet eller sysselsättningen, om man inte tagit det steg vi tog hösten 1982. Ingen har kunnat visa det i varje fall.

Tobissons partiledare hade en längre utläggning om hur fantastiskt bra det går i Danmark, där väljarna belönade regeringen genom att ge den förnyat förtroende – någonting som väljarna här i Sverige förvisso inte gjorde 1982 när det gäller den borgerliga regeringen. Men fakta är att arbetslösheten fortsätter att stiga i Danmark. Man pekar – bl. a. från OECD:s sida – särskilt ut att just nedskärningarna inom den offentliga sektorn har drabbat sysselsättningen mycket negativt och bidragit till att arbetslösheten under 1983 steg till över 10%. I år väntas sysselsättningen ytterligare försämras: arbetslösheten skulle i år komma att uppgå till mellan 11 och 12%. Ulf Adelsohn, som för en stund sedan sade motsatsen, pratade i nattmössan. Det går faktiskt inte bra i Danmark, även om väljarna gav regeringen förnyat förtroende.

Nils Åsling var litet upprörd över att vi inte godtog centerns beräkningar av dess fantastiska finanspolitik. Vi har inte haft många dagar på oss att granska oppositionens motioner, och det är som vanligt ganska svårt att tolka vad man avser; skrivningarna är ofta så allmänna att det är svårt att översätta det hela i pengar. Men jag skall ge några exempel på områden där det är alldeles uppenbart att centerpartiet i sin motion farit vilse.

Ett exempel på okunnighet är det när man säger att man vill föra oljeersättningsfonden till statsbudgeten och på det sättet tillgodoräknar sig 500 milj. kr. Då har man uppenbarligen inte observerat att detta förslag redan ligger i budgetpropositionen och kommer att genomföras. Detta är alltså inte någon merit som centern kan tillgodoräkna sig i förhållande till regeringen.

Ett exempel på lättsinne är att man räknar sig till godo 2 500 milj. kr., som man skall skaffa in till staten genom tvångsinlösen av vad man kallar mindre bostadslån. Jag har inte en aning om vad dessa mindre bostadslån är för någonting. Vilka villaägare och hyreshusägare skall betala dessa lån? Var finns låntagarna? Hur skall vi få tag på dem? Hur skall vi kunna tvinga dem till inlösen. Man redogör för detta förslag på några få rader. Sedan säger Nils Åsling att staten genom detta förfarande skulle kunna spara 2,5 miljarder kronor. Så får man inte göra ens om man är ett oppositionsparti, Nils Åsling. Vi tillät oss inte något liknande under vår tid i opposition.

Jag hoppas att det beror på glömska att man i motionen inte har noterat att man förlorar inkomster genom att säga nej till den tillfälliga förmögenhets- skatten, nej till den nya hyreshusavgiften och nej till omsättningsskatt på

aktier. Det är 1 400 milj. kr. som man inte har tagit med på debetsidan i sin kalkyl. Det är inte att undra på att miljarderna rinner iväg, när man handskas med pengar på det sättet. Jag tror nog att vår beräkning, Nils Åsling, ligger bra mycket närmare verkligheten än motionen gör – om nu centern har någon kontakt med verkligheten.

Nils Åsling framhåller att svaret på frågan om en åtstramning av finanspolitiken är riktig eller inte skall vi hitta på kreditmarknaden. Räntan är hög, säger Nils Åsling. Det håller jag med om. Den verkar säkert negativt på investeringarna, även om – som statsministern framhöll för en stund sedan – vi nu har hamnat i det läget att avkastningen på industrikapitalet nu är lika hög eller t. o. m. högre än avkastningen på finansiellt kapital. Vi har kunnat sänka räntan och höja lönsamheten inom industrin.

Går det verkligen att motverka effekterna av en ytterligare indragning av efterfrågan med 15 miljarder kronor – det är vad Nils Åsling tror att han skall göra – genom en sänkning av räntan? Varje rimlig ekonomisk analys torde visa att detta är omöjligt och att fördelarna för kreditmarknaden av en sådan åtstramning inte alls är så stora. Produktion och sysselsättning kan inte på något sätt motverka den effekt som en sådan kraftig finanspolitisk skärpning innebär.

Beträffande omsättningsskatten på aktier vill jag till Björn Molin säga att vi har beräknat att vi med en omsättning på 70 miljarder kronor skulle kunna få in 700 milj. kr. Antagligen är detta en kraftig underskattning av omsättningen på den svenska aktiemarknaden 1984. Den kan mycket väl bli 90 miljarder kronor. Jag tror att de beräkningar som vi har gjort ligger under vad vi kommer att få in.

Kryphålet, att handel i utlandet med svenska aktier inte kan beläggas med omsättningsskatt, är inte något skäl för att avskaffa den skatt som vi ändå kan åstadkomma här i Sverige. Från handeln i utlandet skulle vi under inga förhållanden få några inkomster.

Jörn Svensson höll ett intresseväckande anförande om situationen i Sverige, vilket jag tyvärr inte har tid att kommentera. Jag skall bara ta upp den kritik som han riktade mot regeringen när det gäller fördelningspolitiken. Han sade att vi gör för litet när det gäller den tillväxt av förmögenheter som har skett i Sverige under senare år. I och för sig har vi vidtagit en rad åtgärder. Vi har höjt förmögenhetsskatten i två omgångar och infört den omsättningsskatt på aktier som Björn Molin och hela borgerligheten tycker så illa om. Vi har skärpt reavinstbeskattningen och vinstbeskattningen, och vi har infört löntagarfonder. Men det räcker tydligen inte.

Trots sina obestridliga kunskaper på detta område gör Jörn Svensson tydligen ett par allvarliga misstag. För det första tror han att vi skulle kunna differentiera förmögenhetsskatten med hänsyn till det sätt varpå förmögenheterna har samlats ihop. Visst skulle vi kunna beskatta spekulativt kapital väldigt hårt, men det kan vi inte göra utan att det drabbar även det produktiva kapital som finns i företagen och faktiskt inte tål ytterligare belastningar, i varje fall enligt vår och de flestas bedömning, utan att företagen och sysselsättningen skadas. För det andra tror Jörn Svensson att

det går att lägga en omsättningsskatt på 10% på aktier. Låt oss gör det tankeexperimentet att växling av pengar i Sverige vore belagd med en skatt på 10%. Då skulle naturligtvis ingen växla några pengar. I varje fall skulle man försöka hitta svarta eller grå marknader för att undgå den skatten. Samma effekt uppstår givetvis om omsättningen av aktier skulle beskattas. Det är ju inte fråga om någon slutlig förbrukning av en vara, utan det är en kapitaltillgång som omsätts. En sådan omsättningsskatt skulle driva ut aktiehandeln från Stockholms fondbörs och göra att de pengar som vpk ansett sig finna aldrig skulle uppstå.

Det är alltså en dröm, en fantasi att man kan plocka pengar från himlen för att göra reformer. Det går inte ens i ett socialdemokratiskt styrt Sverige.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 26 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Det går väl ändå inte att komma ifrån att devalveringen har drivit upp inflationstakten. Den är högre nu än när devalveringen genomfördes. Att den inte blev så hög förra året som både vi och regeringen då trodde beror på att den internationella utvecklingen blev avsevärt bättre än väntat. Men det viktiga är ju att inflationen i Sverige under förra året var dubbelt så hög som i viktiga konkurrentländer.

Arbetslösheten i Danmark har sjunkit under regeringen Schlüter. I Sverige är arbetslösheten högre än när regeringen Palme tillträdde.

Den socialdemokratiska kritiken mot det moderata budgetalternativet går ut på dels att vi sparar så förskräckligt mycket att det drabbar de svaga och skapar arbetslöshet, dels att vi i själva verket inte sparar något nämnvärt alls. Jag har sagt det förr, och jag upprepar det nu: För att få någon trovärdighet kring er kritik måste ni bestämma er för en av dessa två argumentationslinjer. Så länge ni kör efter båda, blir rimligen slutsatsen att ni socialdemokrater tycker att vi moderater genomsnittligt sett ligger något så när rätt.

Kjell-Olof Feldt borde nog vara försiktigare med att anklaga oss för att vilja driva fram arbetslöshet. Faktum är att arbetslösheten alltsedan socialdemokraterna återkom har legat på rekordnivå. Jag har hört det sägas att det är överraskande att vi moderater inte kritiserar socialdemokraterna så hårt för det. Detta sammanhänger kanske med vår grundsyn, att sysselsättning och arbetslöshet mera är frågor för arbetsmarknadens parter. Sätts priset på arbetskraft för högt, blir resultatet lägre efterfrågan på arbetsinsatser och därmed färre jobb.

Men en regering kan naturligtvis bädda för en lugn löneutveckling genom att föra en klok ekonomisk politik. Då skall man inte höja utan sänka skatterna. Den moderata budgetpolitiken ger avsevärt bättre möjligheter att undvika inflationsdrivande lönekrav, vilket är det största hotet mot sysselsättningen.

Herr talman! Till slut vill jag, för att avsluta med en klang i dur, tacka Kjell-Olof Feldt för två ställningstaganden. Det ena är att han har beslutat att

avskaffa den meningslösa inskränkning i konsumentfriheten som symboliseras av de plastsdynorna som i livsmedelsaffärerna dras över folkölet på kvällar och söndagar. Jag skrev egenhändigt in detta krav i vår frihetsmotion, och jag har sällan blivit så snabbt bönhörd. Det andra beskedet gäller också detaljhandeln. Liksom Björn Molin vill jag gratulera till avvisandet av fackets krav att begränsa affärernas öppettider. Nu gäller det bara för Kjell-Olof Feldt att baxa bort fackföreningsfonderna också.

Anf. 27 NILS ÅSLING (c) replik:

Herr talman! Kjell-Olof Feldt säger att man inte har haft många dagar på sig i finansdepartementet för att värdera oppositionens alternativ. Det var en överflödlig information. Det märktes av den värdering av i varje fall centerns förslag som finansministern här har gjort.

Förslaget om oljeersättningsfondens överflyttande till budgeten är ett förslag som vi upprepar. Vi har haft det tidigare, och vi tackar för att ni har anslutit er till det. Men vi betonar att det är en engångsbesparing, en engångsmanöver för att stärka budgeten. Vi har inte gjort anspråk på mera.

Sedan talade Kjell-Olof Feldt om tvångsinlösen av mindre bostadslån. Vi räknar med att på frivillig väg erbjuda innehavare av mindre bostadslån att lösa in lånen i förtid. Det skulle enligt vår uppfattning ge en budgetförstärkning på 2,5 miljarder kronor per helår räknat. Det måste, herr finansminister, vara en anmärkningsvärt dålig kontakt inom den nuvarande regeringen. För en tid sedan stod nämligen bostadsministern här i kammaren och vitsordade att detta skulle ge en besparingseffekt på inte mindre än 5 miljarder. Han accepterade alltså beräkningarna i vårt förslag. Vi har försiktigtvis, med tanke på tid etc., tagit upp halva beloppet i vår budget. Herr finansminister, ta och samråd med bostadsministern i den här frågan!

Varför bara ta upp engångsbesparingarna? Vi har en lång rad av bestående besparingar som är angelägna. Här kommer jag in på finansministerns värdering av finanspolitikens effekt på sysselsättningen. Då plötsligt accepterar finansministern vår kalkyl på 15 miljarder i besparingar. Han säger att det är omöjligt att med en räntesänkning kompensera en så pass allvarlig åtstramning. Det är inte bara det som det är fråga om. Om man drar ned utgifterna, minskar inflationstrycket och säkras näringslivets konkurrenskraft. Räntesänkningen är ytterligt viktig för att man skall kunna frigöra ett antal investeringar som med nuvarande penningpolitik inte är lönsamma. Det skulle ge en betydande effekt. Vi har när det gäller våra besparingar också på energisektorn kunnat visa att det ger många tusen nya jobb.

När ni nu tar itu med våra alternativ, gör det då med litet större omsorg än inläggandet från finansministern nyss visade.

Jag lyssnade för en stund sedan till statsministern, när han med klasskampens glöd i rösten sade att borgarna kommer med samma gamla förslag som under valrörelsen 1982. Ja, tänk! I varje fall från centerns sida bedriver vi politik med kontinuitet och målmedvetenhet. Socialdemokratin däremot hoppar av och byter politik efter valet. Det har vi sett många exempel på.

Anf. 28 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Herr talman! Jag svarade på finansministerns fråga hur jag såg på inflationen. Efter det kom finansministern igen och sade att vi hade lägre inflation 1983 än 1982. Det är klart, det hade man i hela världen! Den inflation på 9,3 % som vi hade förra året är alldeles för hög. Den är mycket högre än i flertalet av våra konkurrentländer. Det faktum att vi i Sverige förra året fick en något mindre inflation är inget att skryta med.

Finansministern tog inte upp mina synpunkter på finansieringen av budgetunderskottet. Vi är ense om att man inte skall finansiera så mycket i bankerna. Vi har förhoppningar om att företagen inte i så hög grad skall använda sina medel för att låna ut till staten, eftersom de nya investeringar som skall till måste få finansieras genom att man i företagen använder likvida medel.

Då återstår hushållssektorn som tänkbar finansieringskälla för budgetunderskottet. Hushållssektorn är utsatt. Riksbanken har påpekat att hushållens skuldsättning ökade rätt påtagligt under 1980-talets första år. Det kanske är en följd av att hushållen har velat kompensera sig för reallöneminskningarna genom att dra ned på sparandet och i större utsträckning låna till konsumtion. Då kan man fråga sig hur det skall vara möjligt att ändra hushållens beteende, så att de sparar i stället för att låna.

Strategin bakom den s. k. tredje vägen – att vänta och se och låta olika åtgärder verka – kan till viss del ha fog för sig. Svagheten är att om konjunkturuppsvinget blir kort, har man inte utnyttjat den tid som stått till buds för att åtgärda obalanserna i svensk ekonomi och minska budgetunderskottet. Då riskerar vi att gå in i en lågkonjunktur med ett sämre utgångsläge i form av ett högre budgetunderskott.

Låt mig till sist bara bestrida en uppgift som Kjell-Olof Feldt lämnade. Jag tror att Kjell-Olof Feldt i ett avseende har det lättare än tidigare finansministrar. Han möter i dag en opposition som målmedvetet ställer sig bakom besparingar i statsbudgeten – till skillnad mot vad ni gjorde i opposition, då ni röstade emot alla våra förslag till besparingar. Vi är i dag beredda att delta i ett konstruktivt besparingsarbete för att minska budgetunderskottet. Jag tycker att finansministern skall ta vara på denna oppositionens beredvillighet att medverka till besparingar.

Anf. 29 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Detta är en litet originell situation för mig. När jag förespråkar en förmögenhetsomflyttning, en beskattning av de stora orättvist uppsamlade förmögenheterna som har skett på senare tid här i landet, möts jag av samma argument som mötte Ernst Wigforss när han diskuterade dessa saker med borgerliga politiker på den tiden när han utformade sin progressiva skattepolitik, riktad just mot stora förmögenheter. Jag medger för all del att Kjell-Olof Feldt inte har den vulgära framtoning som de borgerliga kritikerna då hade.

Men Kjell-Olof Feldt framträder som något slags försvarare av tesen att denna väldiga förmögenhetsansamling, som enbart när det gäller

börsvärdena har uppgått till 100 miljoner sedan regeringsskiftet, på något sätt skulle vara oåtkomlig, tekniskt sett, eller att den skulle vara ett absolut villkor för att det kapitalistiska näringslivet, det stora finanskapitalet, tolererar en socialdemokratisk regering. Det kan väl inte vara riktigt.

Visserligen är det sant, att när man mäter litet grovt och enkelt hur mycket börsvärdena har stegrats så uttrycker det bara en viss sida av sanningen. Men det handlar ändå om dimensioner uppe i 100 miljarder. Huruvida man då har en omsättningsskatt som är några miljarder eller en omsättningsskatt, som nu, som ger 700 miljoner, kan i det avseendet inte vara avgörande så länge beskattningen inte blir så hård att den på ett mycket drastiskt sätt bryter denna utveckling. Då inträder naturligtvis en annan situation.

Men jag upprepar att det tekniskt sett måste vara möjligt att göra vissa differentieringar mellan förmögenhetslag, att utforma skatteregler så att vissa typer av avskrivningar och avdrag för underskott i förvärvskälla osv. inte får göras hur som helst och att kunna rikta en sådan teknik på det sättet att man kommer åt det man primärt vill komma åt. Jag tror i varje fall inte att det är realistiskt att tänka sig att kunna vidmakthålla de sociala reformer som arbetarrörelsen har tillkämpat sig. Man skall kunna behålla hela det sociala trygghetssystemet, bygga ut barnomsorg och annat väsentligt som man vill bygga ut fortsättningsvis, förhindra ett stopp för dessa viktiga aktiviteter, utan att också kunna söka sig nya väsentliga inkomstkällor. Det är trots allt så att den samlade förmögenheten i landet är tio gånger så stor som den samlade inkomsten under ett år.

Anf. 30 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag vill börja med att ge Nils Åsling en liten eloge. I sin första replik medgav han faktiskt att man möjligen inte nu borde helt utdöma devalveringen, utan han ville dröja med att utvärdera effekterna av den. Det är nog klokt av Nils Åsling. Men det hade varit ännu klokare om han hade gjort på samma sätt i februari 1983, för då, fyra månader efter devalveringen, var han redo att döma ut den som misslyckad. Nu är han försiktigare, och det är bra.

Sedan frågade Nils Åsling mig om 3 % arbetslöshet är en katastrof. Vad vi 1982 såg framför oss var en arbetslöshet, som på två år hade fördubblats från 1,5 till 3 % och befann sig i snabbt stigande under våren och sommaren 1982. Det var skillnaden jämfört med dagens situation, där vi har bromsat upp denna kraftiga ökning. Vi hade en ökning av arbetslösheten 1982 med 30 000 personer. Vi har bromsat upp den, och vi är på väg ner. Det var utvecklingstakten och riktningen som gjorde att vi faktiskt talade i alarmerande ordalag om den politik som fördes beträffande sysselsättningen under den dåvarande mittenpartiregeringen.

Det var intressant att höra att centern hade knyckt idén om förtidsinlösen av bostadslån från ett inlägg som bostadsministern gjort här i kammaren. Det är nog riktigt att man på det sättet skulle kunna ta in 5 miljarder, men problemet är – och det har varken jag eller bostadsministern någon lösning på – hur detta skall gå till. Hur skall man få fastighetsägare att förtidsinlösa sina

lån? Vilka konsekvenser får detta för fastighetsägare och för hyresgäster? Det här problemet gör att bostadsministern tyvärr inte har kunnat komma till mig och presentera någon besparing på 5 miljarder – det är han klok nog att icke göra förrän han vet om det är genomförbart. Här hoppade alltså centern i galen tunna – visserligen var det en tunna som var utställd åt dem, men särskilt rätt hamnade de inte.

Jag vill sedan säga till Björn Molin att problemet med folkpartiets besparingar är att de uttryckligen är räknade brutto, dvs. utan att man tagit hänsyn till de effekter på statsinkomsterna som de olika förslagen ger. Vi lärde oss under tidigare år – och jag tror också att vi tillsammans i finansutskottet en gång i tiden konstaterade detta – att det inte går att räkna brutto på vare sig skatthöjningar eller utgiftsnedskärningar förrän man tagit reda på vilka effekter de får på andra delar av statsfinanserna. Numera räknar vi aldrig på det sättet. När vi gör en nettoberäkning kommer vi fram till helt andra siffror.

Folkpartiet har inte räknat om de förslag om sänkta skatter som förts fram, vare sig förslaget om återgången till en lägre hyreshusavgift, om sloandet av omsättningskatten på aktier eller om att höja basenheten ända upp till 8 100 kr., vilket man beräknat till 1 miljard men som kostar närmare 2 miljarder.

Jag gör mig inte ett dugg lustig över att oppositionen i sina motioner har svårt att komma rätt i beräkningarna. Naturligtvis kan också vi ha räknat fel vid de hastiga genomgångar vi har gjort. Men jag tror att jag kan stå för att de siffror ni har presenterat i era motioner inte kommer att hålla. Detta spelar kanske inte någon roll för vår debatt, för det viktiga är de ambitioner ni har och de föreställningar ni har om vad som behöver göras inom finanspolitiken, och det var därför jag ansåg det berättigat att resonera om vad som händer om vi drar bort ytterligare 15 miljarder i efterfrågan från den svenska ekonomin.

Lars Tobisson säger – och här måste han uppenbarligen tala mot bättre vetande – att detta inte innebär att man kommer att driva fram någon ökad arbetslöshet. Det resonemanget är helt omöjligt. Jag tror inte det går att göra någon modell för Sveriges ekonomi där inte en så kraftig åtstramning får denna effekt. Det hjälper inte med den stimulans vi har från devalveringen i form av ökad export och eventuellt ökade investeringar i det privata näringslivet – risken är naturligtvis att investeringsuppgången slås ut med ett så kraftigt efterfrågebortfall för industrin, handeln och näringslivet som detta kommer att innebära. Det är märkligt att denna enkla sanning inte ens berörs i någon borgerlig motion.

Sedan måste jag protestera mot Lars Tobissons påstående att regeringen inte har gjort någonting för att skapa goda förutsättningar för avtalsrörelsen, medan moderaterna nu bäddar för en lugn avtalsrörelse genom att utlova sänkta skatter. Men som vi har visat får ju inte merparten av landets löntagare sänkta skatter eller högre realinkomster genom moderaternas politik. Moderaterna vill – för att nämna några av de förslag där detta är mest uppenbart – ta bort rätten till avdrag för fackföreningsavgift. Det betyder för varje fackligt ansluten medborgare att skatten kommer att höjas med 500 kr.

Inte bäddar väl det för en lugn avtalsrörelse! Det blir inte någon lugnare avtalsrörelse om maten blir dyrare och hyrorna stiger. Jag har då aldrig upplevt att man genom att driva en sådan ekonomisk politik skulle kunna bädda för en lugn avtalsrörelse. Inte heller tror jag att löntagarna uppskattar att arbetslöshetsersättningen från staten sänks. Det betyder antingen lägre ersättning åt de arbetslösa eller högre avgifter, som man får betala till sina kassor. Jag tror inte att det bäddar för en lugn avtalsrörelse, om ni gör detta. Förslagen tyder på att moderaterna i stort sett struntar i hur det går med avtalsrörelsen. Om moderaterna inbillar sig att de därmed gynnar svenskt näringsliv tar de fel. Men de kan möjligen tro att de på detta sätt skadar socialdemokratin.

Mitt och Jörn Svenssons samtal om vad vi kan göra på förmögenhetssidan kanske vore förtjänt av litet längre debattid än vi nu har till förfogande, för det är rätt krångliga frågor. Men låt mig säga att tanken att vi skulle vilja dela upp förmögenheterna, så att de som är hopsamlade på ett orättvist sätt beskattas på ett sätt och de som är hopsamlade på ett rättvist sätt beskattas på ett annat sätt, tror jag inte på. Jag har stort förtroende för våra möjligheter att hitta på skatter, men där tar det slut.

Sedan är det bra att Jörn Svensson ändå erkänner att någonstans finns en nivå på både förmögenhetsskatt och omsättningsskatt där beskattningen börjar slå åt andra hållet och ger så att säga perversa effekter. Det är ju så med t. ex. en förmögenhet i aktier att så länge man har den i aktier går den varken att äta för eller betala skatter med. Skall man betala skatt med den, så måste man sälja aktierna, och är det för många som tvingas sälja ut sina aktier rasar kurserna och förmögenhetsskatten sjunker – vi får ingenting tillbaka.

Björn Molin ville visa för mig vilket lyckligt liv jag egentligen lever. Med den duktiga och konstruktiva opposition vi har borde det inte vara några problem att hitta ytterligare möjligheter att förbättra statsfinanserna.

Jag sade i mitt anförande att jag hoppas att den fortsatta behandlingen av motionerna och av propositioner kommer att ge vid handen att vi kan hitta ytterligare vägar att förbättra både statsfinanserna och Sveriges ekonomi. Vi måste nå båda effekterna på ett sätt som vi kan samsas om. Vi kan ju redan i eftermiddag ha anledning att diskutera den frågan.

Men saken är den att det som har hänt med den borgerliga finanspolitiken sedan i fjol är att nu accepterar man den höjda moms. I fjol bestred man att moms skulle få höjas. Nu återkommer man inte med något förslag om momssänkning. Det betyder att när ni nu vill ta tillbaka de förbättringar som vi har gjort inom sjukförsäkringen, arbetslöshetsersättningen, barnomsorgen osv. är det rena nedskärningar både av utgifterna och av budgetsaldot.

Den ena delen av era besparingar ligger precis på de områden där vi gick ut till väljarna och sade att detta tänker vi genomföra. Vi fick väljarnas mandat. Då är det svårt att förstå hur ni kan inbilla er att vi nu skall komma till er och säga: All right, vi river upp de beslut vi har fattat och de åtaganden vi gjorde gentemot väljarna.

Den andra stora delen av de borgerliga sparförslagen riktas mot kommunerna – 7 miljarder för moderaterna, 5 miljarder för folkpartiet, och

jag tror att det är 3,5–4 miljarder för centern. Där ligger alltså den andra stora delen. Men vad händer om vi nu, helt överraskande, skulle rycka av kommunerna mellan 4 och 7 miljarder kronor? Man säger ju uttryckligen att man inte tror att kommunerna har stora överskott av inkomster i förhållande till utgifter. Tvärtom – kommunerna kommer att ha underskott nästa år. Man säger att kommunerna skall ta ur sina fonder.

Jag tror att det skulle få en enda effekt, nämligen den att alla kommunalmän med någon självbevarelsedrift skulle säga: Vi måste höja kommunalskatten så kvickt det går, för vi kan ju aldrig veta när staten kommer och rycker av oss de pengar som vi sparar ihop. Alla ni som vill hålla nere skattetrycket borde därför akta er för att så att säga ur bakhåll på nytt överraska kommunerna med stora indragningar. Det gör kommunalmännen direkt misstänksamma och kommer för framtiden att ständigt vara ett skäl för dem att hellre höja skatten och skapa fonder i avvaktan på att staten skall komma och ta dem. Vad ni vill göra är bara att den vägen driva upp skattetrycket.

Herr talman! Detta gör, som jag sade i mitt huvudanförande, att jag tror att de borgerliga motionerna icke går att använda som någon grund för en sammangjuten regeringspolitik. Men vi kan säkert diskutera vidare på enskilda punkter.

Jag tycker att det var upplysande att Kassandrorna från 1983 nu var framme igen. Den gången hade de fel på praktiskt taget alla punkter. Nu upprepar de samma saker igen.

Jag undrar vilken trovärdighet ni har i dag efter den bravaden.

Andre vice talmannen anmälde att Lars Tobisson, Jörn Svensson, Björn Molin och Nils Åsling anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 31 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Statens uppgift på lång sikt är att föra en *allmänt* näringsvänlig politik, som skapar bättre förutsättningar för näringslivet i dess helhet.

En politik som genererar utvecklingen kännetecknas av att enskilda medborgare, som konsumenter, som producenter och som anställda har möjlighet att samverka i så fria former som möjligt. Detta föder dynamik i näringslivet. Det innebär att politiska drömmar om en enda allomfattande lösning – dvs. en fullt utbyggd fondsocialism – ersätts av ett allmänt erkännande av mångfaldens betydelse. Ett utvecklingssamhälle har inte rum bara för olika uppfattningar utan också för olika jämsides praktiserade lösningar.

Stat och kommun skall svara för åtgärder som ger de enskilda människorna en grundtrygghet. Med grundtrygghet menas en hög levnadsstandard och en stor personlig frihet. Detta kan dock inte innebära att stat och kommun till varje pris kan garantera alla människor sysselsättning i de företag där man i dag arbetar eller ens på den egna orten. Förutsättningarna för att kunna ge

alla en grundtrygghet värd namnet är att vårt land satsar sina knappa resurser på de områden som ger sådan avkastning att denna grundtrygghet kan finansieras. Risken med den under de senaste 20–25 åren förda näringspolitiken – det gäller varven, teko m.fl. branscher, är ju att "samhället" i sin omtanke om just dessa branscher tillför dessa så mycket pengar att vi inte får råd att satsa i de företag som bedöms ha ljusare framtidsutsikter. Därmed hotas tryggheten såväl i de expansiva företagen som i företag som har sämre utvecklingsmöjligheter.

Om vi skall få marknadsekonomin att fungera bättre, måste vi avveckla den näringspolitik som i allt högre grad kommit att bygga på bidrags- och subventionstänkande. Vi måste i stället föra en näringspolitik som bygger på generellt verkande åtgärder. Stat och kommun skall, bildligt talat, se till att jordmånen blir så bra som möjligt, men plantorna och skötseln av dem skall näringslivet självt svara för.

Bidrags- och subventionspolitiken har i många stycken blivit ett enda stort misslyckande. Den har inte gett oss fler företagare och inte fler fasta arbetsplatser inom industrin. Däremot har den förhindrat en naturlig övergång från svaga till expansiva företag, med risk för att tryggheten blir sämre för oss alla. Olönsamma företag skall inte hållas uppe hur länge som helst.

Företagens uppgift i en fungerande marknadsekonomi är att tillgodose den efterfrågan på varor och tjänster som existerar i verkligheten. Företagsarbetens mål är att uppnå avkastning på det riskbärande kapitalet och därigenom möjliggöra fortsatt tillväxt. Allt tal om "övervinster" måste utmönstras ur det politiska språkbruket. Vinstbegreppet är en naturlig del av allt företagande och får inte misstänkliggöras genom värdeladdade uttryck som "profit" och "övervinster".

Sveriges industri är beroende av export. Deltagande i internationellt ekonomiskt samarbete är en självklarhet. En väsentlig del av Sveriges internationella samarbete är det som bedrivs inom den nordiska gemenskapen. Norden som hemmamarknad för Nordens industrier måste vara ett mål som skall eftersträvas, inte bara med ord och paroller utan med verkliga politiska initiativ. Former skall utvecklas för att institutionalisera nordisk samverkan, så att denna kan existera vid sidan av Sveriges åtaganden inom ramen för OECD-avtalet. Ett exempel är en institutionaliserad nordisk aktiemarknad. I ett medlemsförslag till Nordiska rådet har vi från moderat håll hemställt om åtgärder som syftar till en friare nordisk aktiemarknad. Denna fråga kommer upp till behandling på sessionen här i Stockholm i slutet av februari.

De små och medelstora företagen spelar en avgörande roll i det svenska näringslivet. Näringspolitiken skall särskilt inriktas på att främja utvecklingen av dessa företag, där personligt engagemang och risktagande ständigt tillför det svenska samhället nya resurser. Socialdemokraterna har visat, bl. a. genom höjningen av förmögenhetsskatten och de ändrade reglerna för lagernedskrivning, att de inte värnar särskilt mycket om den svenska småföretagsamheten.

Höjningen av förmögenhetsskatten visar dessutom hur planlöst socialdemokraterna bedriver sin näringspolitik. Den höjda förmögenhetsskatten leder till enorma påfrestningar för många småföretag och jordbruk, främst expansiva familjeföretag. Försörjningen med riskkapital och utrymmet för investeringar försämras drastiskt. Soliditeten kommer att påverkas dramatiskt – framför allt i de mindre företagen. I dessa företag finns det inte tillräckligt med likvida medel för att betala företagsägarens ökade förmögenhetsskatt. Var skall då pengarna tas ifrån?

En kapitalbeskattning som allvarligt försvårar för företag att utvecklas och fortleva står i uppenbar konflikt med de allmänna strävandena att trygga och öka sysselsättningen. Förmögenhetsbeskattningen av arbetande kapital i mindre och medelstora företag bör avvecklas i sin helhet.

Sammanlagt finns det ca 30 myndigheter, organisationer och företag som centralt och regionalt fördelar mer än 80 olika slags stöd till företagen. Sedan 1970-talets början har utbetalningar gjorts i tresiffriga miljardbelopp. Stödkatalogen har blivit så omfattande att det blivit allt viktigare för företagen att känna till och utnyttja stöden än att vara duktiga tillverkare och marknadsförare.

En studie av bidragen till näringslivet under de senaste budgetåren visar att det s.k. icke permanenta industristödet har ökat kraftigt efter regeringsskiftet 1982. Detta avslöjar ihålligheten i ledande socialdemokraters löften att trappa ned industristödet. Den största delen har också gått till statliga företag.

Det icke permanenta industristödet har ökat mycket kraftigt under de två senaste budgetåren, från 5 miljarder till 11,8 miljarder. Det preliminära utfallet för det totala industristödet under budgetåret 1982/83 har beräknats till 16,5 miljarder exkl. energistödet.

Under det gångna årets riksdagsdebatter har socialdemokraterna förklarat att de senaste mångmiljardnotorna skall vara de sista. Så kommer inte att bli fallet så länge som statligt engagemang är ett mål i sig för den socialdemokratiska näringspolitiken. Kompletterad med ett fonsocialistiskt system kan det snarare bli fråga om ytterligare offentlig förlusttäckning.

Riksrevisionsverkets granskning av olika former av statliga företagsstöd har avslöjat allvarliga brister i handläggningen av ärendena och direkt negativa konsekvenser av vissa av stödformerna. RRV konstaterar också att ansökningar om stöd sällan avslås på grund av bristande resurser. Lägre totala anslag skulle medföra en från samhällsekonomiska utgångspunkter bättre planering och prioritering och skulle kunna innebära en besparing i storleksordningen upp till 200 milj. kr. I princip bör, säger RRV, kvarvarande investeringsstöd ges som lån eller garantier, inte som bidrag. RRV föreslår därför åtgärder för att effektivisera stödhanteringen, såsom tillförlitligare företagsbedömningar, mer aktiv uppföljning samt bättre information och utbildning.

Enligt vår mening bör riksrevisionsverkets synpunkter och förslag snarast omsättas i politisk handling. Dessa åtgärder bör lämpligen vara ett första steg i en successiv avveckling av stödpolitiken. Regeringen bör, som vi framhåller

i den moderata partimotionen om näringspolitik, i samband med beredningen av den aviserade industripolitiska "förnyelsepropositionen" redovisa förslag till riksdagen av denna innebörd.

Det svenska kostnadsläget måste ständigt anpassas så att näringslivet fortlöpande kan hävda sig i konkurrensen med utlandet. Ett felavvägt kostnadsläge äventyrar marknadsekonomins förmåga till smidig strukturanpassning och aktualiserar krav på selektivt stöd.

Den stora devalveringen åstadkommer ingen varaktig förbättring av vårt relativa kostnadsläge, utan här måste andra kostnadssänkande åtgärder sättas in – framför allt på skatteområdet.

Näringslivets försörjning med kapital måste säkerställas genom i första hand etablerandet av en tillfredsställande lönsamhet som väsentligt överstiger 1970-talets nivåer och genom stimulans av det produktiva sparatet. Näringslivets förnyelse förutsätter etablering av nya företag. Nyetableringen skall därför främjas genom smidigare regler för kapitaltillförsel, förenklad lagstiftning och avveckling av diskriminerande stödformer.

Under det gångna året har socialdemokraterna med stöd av kommunisterna försämrat näringslivets konkurrenskraft genom en serie skattechöjningar. Förmögenhets-, arvs- gåvoskatterna har höjts. Skattelättnaderna för aktieutdelningar har slopats, och särskild utdelningsskatt har införts. Avdragsrätten för underskottsräntor har begränsats, och inkomstskatteskalan har ändrats. Sedan är avsikten uppenbarligen att en del av de negativa verkningarna som följer av detta skall kompenseras i den aviserade förnyelsepropositionen.

Men, herr talman, varför inte redan i utgångsläget stimulera företagen genom att acceptera att företagen skall gå med vinst? Det har alltid varit utsikten till vinst som har inspirerat kreativa människor att konstruera de produkter som inte minst banat väg för landets tidigare framgångar på exportmarknaderna och som därigenom grundlagt många svenska storföretag.

Ett "samhälle" med framtidstro bygger på insikten att uppfinningsförmåga och idériakedom i vidaste mening är vårt lands viktigaste tillgång. Men, var idériakedomen finns vet ingen på förhand. Det vet inte staten, inte facket eller organisationerna heller. Först i efterhand kan man konstatera vilka uppslag som har varit de bästa. Därför måste idéerna konkurrera med varandra och konsumenterna säga sin mening genom att utöva sin valfrihet. Nyföretagandet är en förutsättning för framsteg. Vi måste belöna prestationer. Vi kan inte fortsätta att "rädda jobb". Pengarna räcker inte heller till för detta. Vi måste förbättra jordmänen så, att förutsättningarna för nyskapande blir bättre. Då spirar nytänkande och satsningar på framtiden och därmed reduceras de offentliga organens styrande funktion och vi får en naturlig, marknadsorienterad tillväxt i stället. Staten skall normalt inte heller driva företag. Många av de företag som nu ägs av staten bör därför privatiseras. Detta måste ske i planerade former. Företag som är statsägda måste arbeta på villkor som är likvärdiga med villkoren för de företag som ägs av enskilda intressen.

I den moderata partimotionen redovisar vi en analys, som visar att de aktuella privatiseringsobjekten skulle kunna inbringa ansevärliga summor till statskassan. Under nästa budgetår bör det vara möjligt att genomföra försäljningar om minst 3 miljarder kronor

Regeringen motverkar, som jag nyss påpekat, en förbättring av lönsamheten genom att höja flera olika skatter. En orimligt stor offentlig utgiftsandel, ett gigantiskt budgetunderskott, nya regleringar och oklara spelregler samverkar till att minska tron på framtiden och därmed viljan till långsiktiga satsningar. Beslutet att införa löntagarfonder markerar det definitiva steget bort från marknadsekonomin. Endast de tre borgerliga partiernas löfte att omedelbart avveckla fonderna efter en valseger i 1985 års val gör att många företagare orkar fortsätta att satsa kraft och resurser i sina resp. företag.

Att återställa näringslivets konkurrenskraft, och därmed förutsättningarna för välståndsutvecklingen, är näringspolitikens viktigaste uppgift. Detta skall åstadkommas med generella medel som stärker livskraftiga företag, tryggar ett fritt näringsliv och en ekonomi i balans. Det huvudsakliga ansvaret för industriell tillväxt i landets alla delar måste ligga inom den ekonomiska politikens ram. Bidrags- och subventionspolitiken skall avvecklas, skatterna sänkas, samhället avbyråkratiseras och fondsocialismen undanröjas.

Herr talman! Moderat näringspolitik syftar till att med generella och rättvisa metoder stärka och vidmakthålla det svenska näringslivets konkurrenskraft för att därmed lägga grunden till fortsatt utveckling av det svenska välfärdssamhället.

Anf. 32 KARIN SÖDER (c):

Herr talman! Välfärd bygger på människornas arbetsinsatser. För individen betyder yrkesarbetet inkomster, självständighet och integritet. För samhället betyder det att ju fler som är i arbete, desto fler bidrar till den allmänna levnadsstandarden. För varje land betyder därför sysselsättningspolitiken oerhört mycket för välfärdsutvecklingen och människans livskvalitet.

Så mycket mer allvarligt är det att den socialdemokratiska regeringen inte har förmått att hålla arbetslösheten i schack. Arbetslösheten har sedan valet i stället oupphörligen ökat, alla yviga vallöften till trots.

Avgörande för människors trygghet är att de har arbete. Därför är socialdemokratins misslyckande på detta område så tragiskt. Vi ser alldeles för litet av satsningar på varaktiga jobb och alldeles för mycket tillfälliga jobb. Industriministrarna har påfallande litet att bidra med till de olika sysselsättningsprogram som regeringen presenterar. Ofta har de inte ett enda förslag.

I december var 189 000 personer arbetslösa. Det är 11 000 fler än för ett år sedan, och detta trots att 20 000 fler är föremål för arbetsmarknadsåtgärder av skilda slag – 11 000 fler människor som känner förtvivlan över att inte ha ett jobb!

Här måste till en satsning på initiativ och småföretagsamhet. Vi har presenterat konkreta program för detta.

Vi föreslår att det skall vara möjligt att spara ihop till startkapitalet för ett företag. Ett sparande som inte belastas av skatter. Är ni socialdemokrater beredda acceptera centerns förslag om privata investeringskonton?

Centern föreslår att sjukförsäkringsavgifterna sänks med 5 procentenheter för de 15 först anställda. Accepterar ni socialdemokrater att man kompenserar de små företagen för deras lägre sjukskrivning?

Centern föreslår att skatten på arbetande kapital helt slopas.

Centern förordar en utbyggd regionalpolitik, där glesbygdstödet byggs ut kraftigt och där främst Norrlands inland (stödområde A) får ett generellt kraftigt stöd genom nedsatta arbetsgivaravgifter.

Det är nödvändigt med en satsning på småföretagsamheten därför att den betyder oerhört mycket för hela sysselsättningens framtid i vårt land. Det är småföretagen som står för tålmodigheten och slagtåligheten vid sviktande konjunkturer.

Herr talman! Jag skulle också vilja ta upp de nordiska frågorna i detta sammanhang. Den ekonomiska kris som har drabbat de nordiska länderna får inte, framhöll med stor emfas en gång en framträdande norsk medlem av Nordiska rådet, leda till att det nordiska samarbetet blir ett av krisens första offer. Snarare borde det vara tvärtom. De påfrestningar som våra nordiska grannländer och vi själva utsätts för utgör i stället ytterligare skäl till ett nära samarbete i Norden.

Den svenska regeringen har gripit sig an uppgiften att avbyråkratisera den nordiska samhandeln – och det skall den ha en eloge för. En samhandel som dess värre på några år har minskat andelen från 25 till 20 % av den nordiska handeln. Under samlingsrubriken Norden som hemmamarknad har en snabbutredning genomförts i Sverige. Den har visat vad vi i och för sig redan visste, nämligen att en rad praktiska hinder finns kvar, trots att vi formellt har frihandel i Norden. Administrativa procedurer, säkerhetsbestämmelser, provningsförfarande m. m. utgör ännu i dag reella hinder för ett fritt handelsutbyte i Norden. Såvitt jag vet hade både Norge och Finland beslutat att vidta åtgärder för att avlägsna dessa tekniska handelshinder. Nu gäller det för Sverige och den svenska regeringen att följa efter.

Våra grannländer verkar långsamt börja att återhämta sig från den svenska chockdevalveringen hösten 1982. Den svenska verkstadsindustrins uppsving leder till ökade underleveranser bl. a. från Finland. Det som är bra för Sverige är också till fördel för Finland – så uttryckte sig en ledande finländsk organisationsföreträdare. Kvar står emellertid att den svenska devalveringen lett till svårigheter för våra nordiska grannar att konkurrera med oss på tredje lands marknader.

Trots alla hinder som läggs i vägen tycks investeringarna över de nordiska gränserna i alla fall öka. Nordiska direktinvesteringar i Sverige steg förra året med 117 %. Svenska investeringar i Norge uppgick till i runda tal 3 miljarder kronor. Ett finmaskigt ekonomiskt nät spinns i all tysthet mellan de nordiska länderna. Trist är det då att läsa i tidningen, att svenska banker inte får

etablera sig i Norge av det enkla skälet att norska banker förvägras motsvarande rättighet i Sverige när vårt västra grannland liberaliserar bankväsendet. Förutom de östeuropeiska länderna är det bara Portugal och vi själva som tillämpar så hårda regler i fråga om utländska bankers etableringar. Att principen "lika för lika" tillämpas av norrmännen är ju i det perspektivet inget att förundra sig över.

I kammaren diskuterades häromdagen möjligheter till en friare norsk-svensk eller nordisk aktiehandel. Vådan av att ha en gammaldags valutareglering framstod i särskilt bjärt dager, när 20 milj. kr. skulle överföras till Norge från Sverige för att ett norsk-svenskt rederisamarbete skulle komma till stånd. Valutastyrelsen hade sagt nej, trots att Sverige enligt tidningen Dagens Industri erhåller 6 miljarder kronor netto på aktieaffärer. En svensk-norsk eller nordisk aktiemarknad tillåter inte OECD:s kapitalliberaliseringskod, sade finansminister Feldt i måndagens interpellationsdebatt med Nils G. Åsling. Vårt nordiska samarbete är inte av den karaktären att det kan anses utgöra en del av ett tullsystem eller ett monetärt system, hävdar OECD. Men skall vi verkligen nöja oss med detta besked? Jag tycker inte det. Innan varje möjlighet har prövats bör inte den tilltänkta nordiska eller svensk-norska aktiemarknaden få anses ha sjungit sin svanesång. Ett rejält initiativ från den svenska regeringens sida i samverkan med våra nordiska grannar borde kunna lätta på svårigheterna för företagen med att skaffa kapital. Räcker regeringen Palmes nordiska engagemang till för det? – Det är frågan.

Med sådana insatser som förordas på valutaområdet får "Norden som hemmamarknad" ett förstärkt innehåll som leder till ett bättre ekonomiskt utbyte de nordiska länderna emellan och därtill blir en stimulans för sysselsättningen.

Centern hävdar att förutom en aktiv sysselsättningspolitik som leder till arbete åt alla är en stabil ekonomi en förutsättning för att kunna upprätthålla en god materiell välfärd.

Kampen mot det stora budgetunderskottet är därför enligt vår mening en väsentlig uppgift. Centern har i sitt budgetalternativ föreslagit 10 miljarder kronor netto i bestående budgetförstärkningar genom besparingar.

Besparingspolitiken har i den politiska debatten ibland ställts i motsats till en rättvis fördelningspolitik. För att leda denna motsatsställning i bevis har man i regel jämfört effekterna av utgiftsnedskärningarna på enskilda hushåll med ett läge där över huvud taget ingenting förändras. Ja, man har t. o. m. underlåtit att ta med sina egna skattehöjningar. Det är naturligtvis helt orealistiskt.

Redan på kort sikt kommer uteblivna besparingar att leda till effekter på inflation, räntor, m. m. som drabbar hushållen i ungefär samma utsträckning som besparingarna men på ett okontrollerat och orättvist sätt. På längre sikt skulle en sådan politik fördjupa de ekonomiska problemen och innebära ett direkt hot mot välfärden.

Besparingspolitiken står inte i strid med en rättvis fördelningspolitik utan är i stället en förutsättning för att en sådan uthålligt skall kunna bedrivas.

Besparingar har i centerns politik också alltid kunnat kombineras med satsningar på de sämst ställda. För att ta några exempel:

När patientavgifterna inom sjukvården höjdes, infördes samtidigt ett högriskskydd.

När indexberäkningarna för pensionen ändrades, ökades samtidigt pensionstillskottet till förmån för de sämst ställda pensionärerna och för de handikappade. Och det viktiga är att vi talade om exakt vad det var vi gjorde och inte försökte föra någon bakom ljuset.

När riksdagen beslöt om två karensdagar i sjukförsäkringen, infördes samtidigt ett tak för hur många karensdagar per år man kan ha – högst tio. Fridagsregeln borttogs.

Denna grundtrygghetsmodell fullföljer centern i opposition. Samtidigt som vi lägger fram förslag om omfattande besparingar kombinerar vi dem med förstärkningar främst till barnfamiljerna. Detta sker i form av ökade bidrag och flerbarnsstöd, en förlängning av vårdnadsersättningen upp till dess barnet nått 18 månaders ålder och kraftigt höjd skattereduktion för barnfamiljer där bara den ena maken har inkomst samt för ensamstående föräldrar.

Solidariteten måste självfallet omfatta alla grupper i samhället som behöver stöd. Det gäller en trygg ålderdom där de sämst ställda pensionärerna främst måste tillgodoses. Däribland finns de pensionärer som står utanför ATP och därför inte får något pensionstillskott. Det vill vi i centern ändra på.

De handikappades krav på förbättrade lönebidrag måste också finnas med i det utrymme som skapas genom besparingar. Centern har motionerat även om detta.

Dessutom inrymmer vårt budgetalternativ en omsorg om de allra svagaste, våra systrar och bröder i de fattiga u-länderna. Vi håller fast vid enprocentsmålet, men finansierar det med besparingar på andra områden och inte med en bensinskatt höjning, som regeringen nu vill satsa på för att rätta till sina tidigare katastrofala förslag att minska u-hjälpen. Dock tycks det nu ha gått upp för regeringen att ord inte föder några svältande, och det är en framgång.

Till sist, herr talman: Barnfamiljerna har i dag en missgynnad situation. Vi politiker har en skyldighet att se till att det fattas konkreta beslut till gagn för barnfamiljerna om vi verkligen menar allvar med talet om solidaritet med de sämst ställda.

Samtliga oppositionspartier har deklarerat sin vilja att ta ett krafttag för barnfamiljerna – dock med litet olika konkret innehåll i förslagen. Samtidigt har regeringen förklarat sig beredd att komma med förslag till en reform. Det är dock märkligt att skåda hur lång tid det tar innan de kommer. Barnfamiljerna är verkligen otåliga.

Inriktningen av åtgärderna borde vara självklar. Vi måste se till att åtgärderna inriktas på dem som har det ekonomiskt sämst ställt. Det råder inget som helst tvivel om att det är flerbarnsfamiljer med bara en inkomst som mer än någon annan grupp behöver ett stöd.

Det är med den inriktningen av politiken som centern föreslår höjda barnbidrag med 600 kr./barn till 3 900 kr./år, höjt flerbarnsstöd med 400 kr. från andra barnet och höjd skattereduktion för hemmamake och ensamförälder med 2 200 kr. till 4 000 kr.

Vår politik innebär att konsumtionsutrymmet för en trebarnsfamilj med hemmamake ökar med 4 800 kr./år. Det är en direkt, omedelbar och rejäl effekt i denna familjs ekonomi. För en trebarnsfamilj med två inkomster ökar konsumtionsutrymmet med 1 600 kr. enligt vårt förslag. En ensamstående mamma med två barn får med centerns politik nästan 250 kr. mer i månaden.

Till detta kommer samhällets stöd till omsorgen om barnen. Vi måste här ha ett stöd som är utformat så att det tillgodoser olika familjers situation på ett rättvist sätt. Daghem och vårdnadsersättning är två förslag som borde gå hand i hand. Om vi skall kunna få en bred, allmän förståelse för familjepolitiken går det inte att utesluta någon av dessa komponenter.

Det som är att livligt beklaga är att det inte funnits stöd i riksdagen för en utbyggnad av centerns förslag till vårdnadsersättning utöver de tre månader vi nu har. Däremot har det funnits stöd för en utbyggnad av barnomsorg i daghem och familjedaghem. Det är obegripligt att t. ex. socialdemokraterna inte vill erkänna att vård av barn i hemmet är lika värdefull som den vård som utförs på ett daghem.

Centern har oftast fått kämpa ensam här i kammaren för en vårdnadsersättning – en reform som många människor i alla partier vill ha. Vi kommer att kämpa vidare. Det tog oss 17 år att få bl. a. socialdemokraterna att gå med på lika pensionsålder för alla. Låt svenska folket slippa vänta lika länge på en reform som ökar föräldrarnas valmöjligheter för barnens bästa.

Centerns förslag om vårdnadsersättning utgår från grundtanken att föräldrar skall ha mer tid för barnen och att omsorg om små barn måste räknas som ett arbete, också om arbetet utförs i det egna hemmet av en förälder. Inkomst av arbete skall naturligtvis vara skattepliktig också när den har vårdnadsersättningens form. Det är viktigt att riksdagen principiellt sluter upp bakom denna tanke och även tar ett rejält steg på denna väg. Barnen har inte tid att vänta.

Anf. 33 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! För liberaler utgör marknadsekonomin den självklara grunden för samhället, inte bara därför att det är ett system som låter konsumenterna själva avgöra vad som skall tillverkas och säljas.

Marknadsekonomin är också, enligt folkpartiets uppfattning, en förutsättning för demokratin. Den ger utrymme för människors skaparkraft, framtidstro och initiativ. Alternativet till marknadsekonomi är en centralstyrd planekonomi dominerad av byråkrater och producentintressen.

Marknadsekonomin är samtidigt ett känsligt system som går att manipulera, och det kommer alltid att finnas krafter som försöker göra det. Därför fungerar den inte helt utan politiska beslut, men resultatet blir ändå bäst när samspelet mellan konsument och producent, mellan köpare och

säljare, kan ske med så liten påverkan utifrån som möjligt.

Folkpartiet menar att flera åtgärder i nuläget riskerar att försämra den känsliga marknadsmekanismen.

Det nyligen fattade beslutet att införa kollektiva löntagarfonder i Sverige är det största hotet. Vi menar att de kollektiva löntagarfonderna kommer att leda till mindre konkurrens, större inflytande för producentintressena på bekostnad av konsumentintressena, en ineffektivare produktion och så småningom en koncentration av ägandet av företagen till de kollektiva fonderna. På sikt innebär det att vårt ekonomiska system förändras och försämras.

Den viktigaste näringslivsfrämjande åtgärden f. n. vore alltså att avskaffa de kollektiva löntagarfonderna.

En annan faktor som påverkar marknadsekonomins funktionsduglighet är subventionerna till näringslivet, som ofta bara innebär en fördröjning av en oundviklig och på sikt positiv förändringsprocess. Subventionerna betyder att konkurrensen snedvrids mellan de företag som får stöd och de som måste klara sig utan.

Den socialdemokratiska regeringen har talat mycket om att minska det särskilda industristöd som under vissa år nått en mycket stor omfattning. Men det har ännu inte realiserats i någon konkret politik. Industristödet i budgetpropositionen för 1984/85 har kraftigt minskats, men det återstår att se om detta håller i praktiken.

Senast före jul beslöt riksdagens majoritet om omfattande stödsatser till Regioninvest i Norr och till Eiser i Borås. Det tyder inte på någon större framförhållning att regeringen, bara en dryg månad senare, enligt uppgift dragit slutsatsen att Regioninvest inte har någon funktion att fylla.

Våra höga marginalskatter är ytterligare en viktig faktor som påverkar marknadsekonomi negativt, liksom etableringskontroll och andra former av regleringar. Från folkpartiets sida ser vi mycket allvarligt just på de ständigt återkommande kraven på etableringskontroll.

Näringsfriheten är en nödvändig förutsättning för marknadsekonomi. Etableringskontroll kan lätt utnyttjas av dem som redan finns på marknaden för att hindra nya företag. Nya idéer och produkter bromsas. Konsumenten är den som förlorar.

Mycket starka skäl måste därför finnas för att acceptera olika former av tillståndstvång i näringslivet. Etableringskontroll skall enligt vår uppfattning endast användas om den erfordras av hänsyn till risker för liv, hälsa och säkerhet. De många förslag om ingrepp i näringsfriheten som under senare tid kommit från bl. a. fackföreningshåll och utredningar, framför allt från Sven Heurgrens produktiva eko-kommission, måste bestämt avvisas. Konsumentens intresse av en fri etableringsrätt och effektiv konkurrens måste beaktas. Nödvändiga åtgärder, t. ex. mot ekonomisk brottslighet, måste sättas in mot dem som missbrukar näringsfriheten i stället för generella regleringar av hela branscher.

Till det kommer att en utökad kontroll medför både byråkrati och dryga kostnader.

Det är alltså för att slå vakt om marknadsekonomi som folkpartiet kräver minskade subventioner till näringslivet, sänkta marginalsatser, mindre regleringar och att näringsfriheten skall bibehållas.

I en väl fungerande marknadsekonomi måste det finnas många självständiga företag, i olika storlek med olika ägandeformer. Konkurrens och mångfald måste stimuleras, monopol och konkurrensinskränkningar motverkas. Därför är folkpartiet lika mycket motståndare till privata monopol och karteller som vi är till statliga monopol och stort statligt inflytande i näringslivet.

Vi vill inte att mycket makt skall samlas på få händer, att beslutsfattarna skall sitta på flera stolar samtidigt och bokstavligt talat förhandla med sig själva.

De här tankegångarna är ett av flera skäl till vårt motstånd mot löntagarfonderna. Men det leder oss också fram till att vi t. ex. inte för ett ögonblick tror att bryggerinäringsen har bäst förutsättning om den får arbeta i monolets form eller att svenska konsumenter gynnas av att vi har ett televerk som har ensamrätt på stora delar av sitt verksamhetsområde. Inte heller kan vi acceptera att statliga PK-banken inom vissa områden skyddas från konkurrens.

Folkpartiet har därför gått emot bryggerijätten Pripps försök att i praktiken få ensamrätt, vi har krävt en uppluckring av televerkets monopolställning och att PK-banken på alla områden skall tvingas konkurrera på lika villkor med övriga banker.

Vår övertygelse om att mångfald och konkurrens är bäst för konsumenten är också grunden för vår syn på mindre och medelstora företag. Dessa är en förutsättning för att vi skall kunna hindra utvecklingen från att rusa fram mot ytterligare koncentration i näringslivet, en koncentration som enligt vår uppfattning är lika skadlig om den sker i privat eller statlig regi. Folkpartiet står på småföretagarnas sida, helt enkelt därför att utan dem är en liberal ekonomi otänkbar.

Dess värre har den socialdemokratiska regeringens åtgärder för att förbättra småföretagens villkor inte blivit just mycket mer än fagert tal. De negativa åtgärder man lyckats åstadkomma på kort tid är desto mera konkreta.

Den allt överskuggande negativa åtgärden är naturligtvis de kollektiva löntagarfonderna. Den 1 januari infördes dessa i Sverige trots ett massivt motstånd från hela näringslivet och en överväldigande majoritet av svenska folket.

Som exempel skall jag bara påminna om ett par andra åtgärder av starkt negativt slag för de mindre företagen:

Den socialdemokratiska regeringen har i två etapper kraftigt höjt förmögenhetsskatten. Verkningarna av denna skatthöjning uppträder med särskild tydlighet för de mindre företagen. Det uttag från företaget som blir nödvändigt för att betala de ökade skattebeloppen kan bli både fyra och fem gånger så stort som själva skattebeloppet på grund av att skatten skall betalas med redan beskattade medel. Folkpartiet har konsekvent avvisat sådana

skatthöjningsförslag just på grund av deras negativa effekter för de mindre företagen. Och vi yrkar nu att de upphävs omedelbart.

Ett stort antal skatthöjningar, nya skatter och andra försämringar har också införts som minskar sparandet i aktier och därmed företagets försörjning med riskvilligt kapital. Folkpartiet har avvisat alla sådana propäer, men riksdagens majoritet har dess värre beslutat genomföra dem. De negativa effekterna för näringslivet i allmänhet, och särskilt för de mindre och medelstora företagen, kommer att visa sig framöver.

För dem som startar och driver ett litet företag blir dess problem och möjligheter en del av dem själva. Företagets och företagarens öden vävs samman, och de är ofta helt beroende av varandra.

Naturligtvis finns det problem förknippade med att en verksamhet blir så beroende av en familjs eller en enskild människas idéer och engagemang. Men de stora värden som ligger i att människor satsar sitt kunnande, sin förmåga och sin ekonomi i ett eget företag överskuggar helt dessa problem. Mot den bakgrunden borde företagarens situation bli föremål för samma omsorg och intresse som vi i dag visar företaget.

Även om småföretagarna inte utgör någon enhetlig grupp – t. ex. utbildning och bakgrund varierar naturligtvis starkt – så är deras arbetssituation i dag generellt mycket krävande. Det räcker inte längre att vara en kunnig hantverkare eller skicklig säljare. Man måste också klara allt krångligare administrativa uppgifter. Kontakterna med olika myndigheter är krävande och tar lång tid, och detsamma gäller förhandlingarna med fackföreningsrepresentanter. Småföretagaren tvingas ofta fatta viktiga beslut utan den möjlighet till samråd och diskussion som man har i större företag.

För de flesta yrkesgrupper finns en grundläggande trygghetsförsäkring. För många småföretagare saknas den helt. Vi menar att det borde ordnas någon form av försörjningsskydd för familjen t. ex. vid betalningsinställelse.

Herr talman! Även om intresset för våra mindre företag har ökat, brister det fortfarande i kunskap om, och förståelse för, småföretagandets villkor. Enligt folkpartiets uppfattning måste såväl politiker och myndigheter som arbetsmarknadens organisationer och massmedierna bättre ta till vara och stimulera människors vilja att starta och utveckla ett eget företag. Och det får inte anses fult eller omoraliskt om man dessutom lyckas.

Vi har föreslagit en rad åtgärder för att förbättra villkoren för mindre och medelstora företag.

Det handlar om att slopa förmögenhetsskatten på det i företagen arbetande kapitalet. Den är i dag ett stort bekymmer, inte minst vid generationsskiften.

Vi vill ge bankerna större frihet i fråga om räntesättning och amorteringstider för att underlätta kapitalförsörjningen, och vi menar också att kraven på personlig borgen från företagsägare och anhöriga måste minska.

Folkpartiet menar att myndigheters och förvaltningars omfattande egenproduktion av varor och tjänster bör begränsas, och det gör vi därför att

vi tror att både service och effektivitet skulle bli bättre, om man anlidade privata företag i större utsträckning än nu.

Vi tror att det finns åtskilligt mera att göra när det gäller att begränsa det blanketteraseri som ofta blir till tråkigt nattjobb för den som inte har råd att hålla sig med stora kamerala avdelningar.

Servicesektor och handel har enligt folkpartiets uppfattning uppmärksamats mycket litet i den näringspolitiska debatten.

Vi har föreslagit en rad åtgärder som skall underlätta en positiv utveckling. På arbetsrättslagstiftningens område menar vi bl. a. att ledighetslagarna måste ses över. De är var för sig lätta att motivera. Men sammantaget kan de leda till problem, framför allt för små företag. Genom samordning och prioriteringar bör de negativa effekterna kunna begränsas. Enligt folkpartiets uppfattning bör t. ex. föräldraledighet stimuleras, i synnerhet för pappor som fortfarande utnyttjar den förhållandevis dåligt, medan bl. a. ledighet för studier måste kunna anpassas mer till arbetssituationen i företaget.

Det finns alltså en rad områden där vi, men framför allt ett stort antal småföretagare runt om i landet, förgäves väntat på positiva förslag från industriministern, förslag som skulle underlätta deras ihärdiga arbete att skapa livskraftiga företag. Hittills har de åtgärderna alltså i stort sett uteblivit. Det vore synnerligen intressant, om industriministern kunde avslöja några av de förslag som vi har att vänta och som berör våra småföretag, dvs. om förslagen är av annan art än dem som regeringen hittills åstadkommit. Om inte kan de med fördel ligga kvar i skrivbordslådan.

Anf. 34 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Om kvinnans ställning i samhället har vpk skrivit en motion till detta riksmöte. Vi har gjort det, bl. a. eftersom det talas så tyst om dessa frågor i dag. 1975 var det internationellt kvinnoår. I det sammanhanget proklamerade FN åren 1976–1985 som kvinnornas decennium. 1979 lade jämställdhetskommittén fram "Steg på väg", en nationell handlingsplan för jämställdhet.

Det såg alltså mycket löftesrikt ut för kvinnorna då – i slutet av 1970-talet. Debatten kring kvinnors villkor var livlig. De flesta insåg att det krävdes en rad förändringar i samhället för att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män, och många av dessa förändringar lyckades man t. o. m. uppnå eniga formuleringar kring i denna Steg på väg.

Vad är det som sedan har hänt? Vad möter kvinnorna i dag för budskap från samhället, från politikerna, i debatten? Vad blev det av proklamationerna, deklARATIONerna och planerna? Ja, nu har vi facit fram till 1984, det näst sista året i kvinnornas decennium. Vi vet att det blev inga 100 000 nya daghemsplatser till 1981 och ingen snar påbörjan på en allmän arbetstidsförkortning till sex timmars arbetsdag, för att ta två av de krav som lades fast i den nationella handlingsplanen av år 1979. Det blev ett budgetunderskott. Det blev sparpaket och svängremmar. Det blev marginalskattesänkning. Det blev uppgång på börscen. Det blev arbetslöshet

– hög arbetslöshet, där kvinnorna särskilt drabbas. Och det blev nya budskap till kvinnorna.

”Familjen måste ges valfrihet när det gäller barnomsorgen. Samhället måste premiera vård av egna barn lika väl som man ger daghemspersonalen lön för att de vårdar andras barn”, heter det nu från många i debatten. Ett vårdnadsbidrag sägs ge den valfriheten. Men man glömmer att tala om att en total valfrihet innebär daghem åt alla barn, för den händelse att alla skulle välja det. Det innebär också arbete åt alla vuxna, för den händelse alla skulle välja att arbeta, och det innebär en arbetslön om man väljer att vårda de egna barnen i hemmet. Och visst skulle en hel del kvinnor och kanske också några män välja att vårda egna barn i hemmet med en arbetslön, särskilt som man när barnen vuxit upp hade en garanterad rätt till ett arbete. Så i detta valfria samhälle skulle det bli en del arbetsuppgifter utförda och en del daghemspplatser lediga – men det är vad som fordras för verklig valfrihet. En sådan valfrihet har inget samhälle råd att erbjuda, så därför borde ordet valfrihet mönstras ut ur debatten. Det är inte valfrihet det är fråga om i dag.

I dagens Sverige med en hög arbetslöshet måste den reservarmé som kvinnorna alltid utgjort på arbetsmarknaden krympas. Giv dem ett lagom högt vårdnadsbidrag. Inte så högt att alla kvinnor med barn i aktuella åldrar försvinner från arbetsmarknaden – det pallar inte samhället för. Lagom högt – som ett plåster på såren åt de arbetslösa kvinnorna, åt dem som inte får en daghemspplats, åt de kvinnor i glesbygd som inte ser ett arbete på mils avstånd. Ja, just så lagom att också några kvinnor väljer att försvinna från arbetsmarknaden för några år i hemmets lugna sköte. Arbetslösheten blir ju inte högre av detta – eller hur?

”Det föds för få barn. Fler kvinnor måste föda ett tredje barn. Och kvinnorna borde börja med barnafödandet tidigare.” Detta är ytterligare ett budskap till de svenska kvinnorna i dessa dagar. Vi hörde det framföras senast i går på TV, och i det programmet fördes också det förra budskapet fram med kraft.

Är det omsorg om det svenska folkets fortbestånd som gör att detta budskap förs fram? Knappast! För vad är det som säger att Sveriges optimala befolkningstal är just runt 8 miljoner invånare? Varför inte 12 miljoner, 6 miljoner eller 4 miljoner? Varför lyckan för Sverige ligger i att ha just 8 miljoner invånare har ingen ännu talat om för de barnafödande kvinnorna. Budskapet till kvinnan blir i stället att hon skall börja föda barn tidigt och föda tre eller flera barn. Kvinnorna sviker, de föder bara 1,6 barn i dag. De har dessutom mage att planera detta barnafödande och skaffar sig utbildning, arbete och en viss livserfarenhet först. Kvinnorna föder dessutom allt oftare bara ett eller två barn.

Barn behöver sina föräldrars tid, det vet kvinnorna. Två barn går att klara om båda föräldrarna arbetar heltid, och någon förälder kanske dessutom under några år utnyttjar den lagstadgade obetalda sextimmarsdagen. Med tre barn blir det svårare, det vet kvinnan. De tidiga morgnarna blir ännu tidigare. Kanske måste familjen besöka ett fritidshem, ett daghem och en familjedagmamma på väg till jobbet. Det vet kvinnan att hon inte orkar, så hon föder bara två barn.

Det här visar tydligt att kvinnorna redan har valt. Majoriteten av kvinnor har valt att både ha barn och arbeta. Det är från den faktiska situationen samhället måste vidta sina åtgärder och inte utifrån en falsk verklighetsbild, där man utgår från att kvinnorna vill vara hemma och föda ett eller flera barn till.

Vi i vpk har ingenting emot att stödet till barnfamiljerna stärks – tvärtom. Vi har i många år motionerat i riksdagen om höjda barnbidrag och om indexskyddade barnbidrag. Men det är ett *barnbidrag*, ett bidrag till barnen. Och alla barn är lika dyra – ja, det första barnet kostar kanske något mer, eftersom möjligheten att arva saker inte finns på samma sätt för detta barn. Det s. k. flerbarnstillägget ser vi som ett sätt för samhället att nödtorftigt rätta till vad sju års reallönesänkningar har inneburit i form av ekonomiska katastrofsituationer för många, många familjer.

Ett höjt barnbidrag behövs och är bra, men det får inte skyla över och rättfärdiga att inga andra åtgärder vidtas för kvinnorna, för familjerna eller för jämställdheten.

Barn behöver sina föräldrars tid, sade jag nyss. Har vi tid med barn? Har vi tid med våra gamla föräldrar? Har vi tid att vara med och forma framtiden, att slåss för freden, att göra miljön bättre i det egna kvarteret, att gå på fackmötet osv.? Vi har åtta timmars arbetsdag, som med raster och resor kan bli både tio och elva timmar lång – så vi har oftast inte tid.

Två fakta hamras i debatten: Vi har efterkrigstidens största arbetslöshet just nu.

Vi måste sänka marginals-katten, för det måste löna sig att arbeta, arbeta mera, arbeta över, arbeta extra.

Detta är en ekvation som inte går ihop. Det är inte mera vi skall arbeta, det är mindre. Det är tid vi behöver, också de som skall föda sitt tredje barn.

Det är sex timmars arbetsdag vi borde arbeta för, slåss för och göra praktisk möjlig.

Vpk har här i riksdagen under hela detta kvinnornas decennium ställt kravet om sex timmars arbetsdag. Vi gör det därför att vi vet att en förkortad arbetstid är en av de viktigaste förutsättningarna för att förbättra kvinnans ställning i arbetslivet och i samhället.

I gårdagens TV-debatt om barnafödandet sade en av de medverkande männen att en hundra procentig jämställdhet kan uppnås först när kvinnorna inte längre föder några barn. Först då kan de bli jämställda på arbetsmarknaden. Detta är inte sant – men det är ett typiskt uttryck för den syn många fortfarande har, nämligen den att arbetslivet aldrig kan anpassas till att de arbetande samtidigt skall kunna ha ansvar för barn. Mannen har ju alltid varit barnlös i arbetslivet, om han så haft tio småtingar hemma i stugan. Kvinnan har tagit ansvar för barnen – och tar ansvar för barnen. Nu begär kvinnan att det skall vara möjligt att både arbeta och ha barn. Om detta säger alltså en del politiska företrädare: Det går inte – arbetslivet kan inte och tänker inte anpassa sig till att de arbetande också kan ha ansvar för barn.

Vi säger att det går – och vi säger att sex timmars arbetsdag är en av förutsättningarna för att både kvinnor och män skall kunna ha ett arbete och

försörja sig och dessutom kunna skaffa ett eller flera barn och ta ansvar. Givetvis är en annan förutsättning att barnomsorgen är tillräckligt utbyggd och av god kvalitet.

En allmän arbetstidsförkortning är också den enda rimliga väg vi kan gå. Det är inte rimligt att passivt låta den tekniska utvecklingen och rationaliseringarna forma ett samhälle där allt färre måste arbeta alltmera medan arbetslösheten samtidigt stiger. Vi anser att vi måste slå in på en annan väg – mot ett samhälle där *alla* har både rätt och skyldighet att göra en arbetsinsats och att försörja sig. Då måste arbetslivet anpassa sig efter människan och inte tvärtom. Det måste exempelvis för båda föräldrarna gå att kombinera arbete med omsorg om och ansvar för barnen – och det kräver sex timmars arbetsdag.

Också den tekniska utvecklingen visar, som jag sade, på nödvändigheten av en arbetstidsförkortning. Arbetstillfällen rationaliseras bort. Robotar ersätter mänsklig arbetskraft. Detta är en utveckling som är i full gång. Om alla människor skall skörda frukterna av de vinster en sådan rationalisering också innebär måste arbetstiden förkortas. Faktum är att på lång sikt är alla överens om detta. Jag har inte läst något framtidsscenario som inte har sextimmarsdagen som något nödvändigt. Också framtidsministern har nu slagit fast att sextimmarsdagen kommer – på den här sidan 2000-talet.

Nu är inte arbetstidsförkortning något som plötsligt kommer neddimpande från himlen till en förvånad och lycklig allmänhet, även om man kan tro det när man hör en del debattörer. Det fordras faktiskt en politisk vilja att genomföra den. Det fordras politiska beslut, och det fordras omställningar i samhället. På den här punkten skiljer sig vpk från övriga partier. Vi talar inte bara om sextimmarsdagen, vi vill också genomföra den. Redan 1985 skall arbetstiden i ett första steg förkortas till sju timmars arbetsdag. Det för vi fram i en motion till riksdagen. Det är dags att nu gå från ord till handling, tycker vi.

Den tekniska utvecklingen kommer alltså att innebära att mänsklig arbetskraft ersätts med robotar och datorer.

Ett annat budskap som i dag når kvinnorna är: Har du ett arbete, riskerar du att snart förlora det. Kvinnor inom den offentliga sektorn utsätts för svångremspolitiken. Kvinnor på kontor, inom handeln och på andra rutinbetonade arbeten riskerar att rationaliseras bort. Dessa farhågor är förvisso inte ogrundade, och det är hög tid för kvinnorna att ta kamp för rätten till arbete, för utbildning och för bevarande och utbyggnad av viktiga delar av den offentliga sektorn.

Det är också dags att sudda ut myten att kvinnorna skulle hamna utanför arbetsmarknaden just på grund av tekniken och kvinnornas inställning till teknik. Kvinnorna har onekligen en något annorlunda inställning till teknik än männen – om man generaliserar. Kvinnan fascinerar inte på samma sätt av tekniken i sig utan är mera rationell och praktisk i sin inställning till teknik. Men ingen kvinna är dummare än att hon mycket väl klarar av en datamaskin. Däremot förleds man ibland att tro att många män är så dumma att de aldrig kan lära sig klara av en tvättmaskin – men också detta är väl en myt.

Helt klart är att exempelvis teknikutbildningen på ett bättre sätt måste svara mot kvinnornas syn på tekniken – de flesta kvinnor tycker inte att det är meningsfullt att sitta och leka framför bildskärmen och skriva små programsnuttar, vilket i sin meningslöshet kan jämföras med att ligga och sparka sig själv trött. Detta måste man ta fasta på i den fortsatta utformningen av utbildningen.

Dessa budskap till kvinnorna, som jag har talat om i detta anförande, kan sammanfattas i följande:

Kvinnor, ni skall ha vårdnadsbidrag, så att ni kan välja att vara hemma och vårda era barn.

Kvinnor, ni måste föda flera barn, så att det svenska folkets framtid säkras.

Kvinnor, allt fler av er kommer att bli arbetslösa.

Det är ett klart och entydigt och mycket reaktionärt budskap, och det är ett budskap som vänsterpartiet kommunisterna kraftfullt tar avstånd från. Vårt budskap till kvinnorna är i stället:

Kvinnor, också ni har rätt till arbete och egen försörjning. Ni skall ha sex timmars arbetsdag. Ni avgör själva när och hur många barn ni vill föda, och era barn skall ha rätt till barnomsorg med god kvalitet.

Det här budskapet ger vi kvinnorna, och vi kommer att slåss för att förverkliga detta politiskt.

Anf. 35 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu har uppsatts. Efter sedvanligt uppehåll tar sammanträdet sin början kl. 19.30.

Anf. 36 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! Marie-Ann Johansson staplar en massa påståenden på varandra i sitt anförande. Några av dem kan jag hålla med om, andra kan jag absolut inte hålla med om.

När Marie-Ann Johansson beskriver vad kvinnorna har rätt till i samhället när det gäller arbete håller jag med henne. Kvinnor har samma rätt till arbete som män. De får icke vara en reservarbetskraft, utan de skall ha samma trygghet i jobben. Jag vill peka på att under den tid vi var i regeringsställning ökade antalet kvinnor med fast anställning på arbetsmarknaden med 200 000. Jag betonar att det blev fasta jobb på ett helt annat sätt än tidigare, och det visar den ambition vi har i vårt arbete.

Sedan försöker Marie-Ann Johansson att förklara en vårdnadsersättning. Hon förklarar också arbetet med barn i hemmet på ett sätt som jag tycker är ganska förfärligt. Hon säger att man skall försöka locka kvinnorna att vara i hemmets lugna vrå. Jag vet inte om Marie-Ann Johansson har egna barn, men var och en som har varit hemma och tagit hand om egna barn vet att den vrån är långt ifrån lugn. Det är faktiskt ett jobb att vara hemma och ta hand om barn, precis som det är när man gör det i ett familjedaghem eller ett daghem. Det är därför som vi vill ersätta detta arbete. Det måste finnas valmöjligheter. Men jag vill än en gång säga att kvinnan skall ha valmöjlighet liksom mannen. Det är faktiskt inte fråga om att detta är något exklusivt för kvinnan.

Marie-Ann Johansson talar om att kvinnorna har obetald sextimmarsdag. Ja, just det! Många kvinnor har i dag obetald sextimmarsdag, dvs. när de har små barn, stannar hemma därför att de vill ge sina barn mera tid, får de ingen kompensation av samhället, Marie-Ann Johansson! Det är det vi vill ge dem. Och vad betyder det inte för en ensamstående och för läginkomsttagaren att få, som vi har föreslagit, 1 200 kr. mer än vad man får när man bara har en sextimmarsdag? De har själva valt att ge sina barn mera tid. Vi anser att vi skall stödja dem i det valet.

Jag hoppas att Marie-Ann Johansson hörde att jag sade att det måste finnas såväl vårdnadsersättning som daghem, familjedaghem och deltidsskolor för att man skall kunna ha valmöjlighet. Vi får inte sätta den ena gruppen mot den andra, utan vi måste ge en verklig valmöjlighet. Om Marie-Ann Johansson ville medverka till att vi också kan höja nivån på vårdnadsersättningen, så skulle ingen vara gladare över en sådan debatt än vi i centern.

Jag vill också upplysa Marie-Ann Johansson om att det häromåret gjordes en undersökning om de politiska partiernas inställning resp. deras väljares inställning. Den undersökningen visade att det bland vpk:s väljare fanns ett starkt stöd för vårdnadsersättning.

Anf. 37 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk) replik:

Herr talman! Karin Söder fortsätter att tala om att det skall finnas valmöjlighet för kvinnorna, så att de kan välja antingen daghem och jobb eller vårdnadsersättning. Men det finns inte, som jag försökte föra fram i mitt anförande, någon sådan valfrihet. Karin Söder måste därför hålla med mig om att förutsättningen för den valfriheten är att vi har arbete åt alla, även åt dem som väljer att vara hemma och uppbära vårdnadsersättning. Vi måste också ha daghem åt alla barn, för det skulle kunna tänkas att alla valde just alternativet arbete och daghem. En sådan valfrihet är omöjlig att åstadkomma. Jag tycker att det är litet falskt när man säger till kvinnorna att de skulle få valfrihet, för de kan ju inte få det så länge barnomsorgen inte är utbyggd och så länge de inte kan få ett jobb. Vårdnadsersättning innebär inte att de får valfrihet, utan det är ett plåster på såren, som beror på den höga kvinnoarbetslösheten och på bristerna i barnomsorgen.

Vi anser att vi måste arbeta för att bygga fler daghem och att genomföra en arbetstidsförkortning så att alla får sex timmars arbetsdag. Vi är också motståndare till att vi har den här obetalda sextimmarsdagen. Den är en nödlösning. Men vi ser inte en utbyggnad av vårdnadsersättningen som något som skulle förbättra den reformen, utan vi anser att sex timmars arbetsdag för alla med bibehållen lönenivå åtminstone för låg- och mellaninkomsttagare är en påbyggnad av den reformen.

Anf. 38 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! Jag vill redogöra litet närmare för den undersökning som jag talade om tidigare.

I denna undersökning, som gjordes vid Göteborgs universitet, visade det

sig att det bland vpk-väljarna fanns ett starkt önskemål om en vårdnadsersättning, för vilken det bland partiets företrädare inte finns någon förståelse alls. Hos socialdemokratiska väljare var önskemålet ännu starkare. Starkast var det, om jag minns rätt, bland moderata och centerpartistiska väljare. Men centerpartiet har ensamt fått slåss för detta.

Människorna vill ha den här typen av valmöjlighet. Marie-Ann Johansson kan ju inte veta hur människor vill välja förrän de har erbjudits båda dessa möjligheter. Det måste finnas daghem, familjedaghem, deltidsförskola – det sistnämnda skall ju i och för sig finnas för alla barn – och öppen förskola till alla som behöver det tillsammans med en vårdnadsersättning, så att man verkligen får veta hur många som vill ha det ena eller det andra alternativet.

Marie-Ann Johansson säger att vpk vill ha sex timmars arbetsdag. Jag vill ännu en gång upprepa att man i dag har rätt till sex timmars arbetsdag när man har barn, men man får ingen ersättning för den uteblivna arbetsinkomsten. Vore det inte bra, Marie-Ann Johansson, att medverka till att införa en vårdnadsersättning genom att rösta på centerns förslag, så att föräldrarna åtminstone fick en bättre ekonomi när de frivilligt avstår från att arbeta åtta timmar därför att de vill ge sina barn mera tid. Det är faktiskt barnen som är viktigast i det här sammanhanget.

Sedan vill jag ta upp ytterligare en sak. Jag blir faktiskt litet förskräckt när Marie-Ann Johansson hela tiden talar som om kvinnorna ensamma hade ansvaret för barnen. Åtminstone vi politiker måste väl i vårt språkbruk tala om kvinnors *och mäns* ansvar för sina barn, om vi vill att ansvaret skall vara fördelat. Hur skall annars människor uppfatta att vi strävar efter någon form av jämställdhet mellan män och kvinnor? Hur vi använder språket i det sammanhanget har stor betydelse – kanske större än vi tror.

Anf. 39 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag talade faktiskt i mitt anförande. Karin Söder, om kvinnors och mäns rätt och möjlighet att ha både arbete och barn. Tyvärr är det ju så i dag att det i mycket stor utsträckning är kvinnorna som ensamma tar ansvar. Det är kvinnorna som går ner till deltid, tar sex timmars arbetsdag, stannar hemma osv. Det är kvinnan som får ta ansvaret.

När det gäller vårdnadsersättning och vpk-väljarnas syn på den frågan tror jag att vpk-väljarna, om de fick välja mellan ett samhälle där vi har arbete åt alla, bra barnomsorg åt alla barn och sex timmars arbetsdag och ett samhälle där vi har vårdnadsersättning, skulle välja det förra. Inte ens HARO, de hemarbetandes egen organisation, vill ju ha någon vårdnadsersättning utan en lön. Det har jag inte hört någon politiker föra fram.

Jag tror att den väljarundersökning som Karin Söder refererar till utgår från dagens situation med arbetslöshet och brist på barnomsorg. Att då också en del vpk-väljare tycker att det kan ligga sympati i vårdnadsersättning förvånar inte mig. Men vi vill inte arbeta för att det samhället skall bestå.

Andre vice talmannen anmälde att Karin Söder anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr talman! Det är om någon månad ett och ett halvt år sedan den socialdemokratiska regeringen tillträdde. Halva mandatperioden har då förflutit. Ett och ett halvt år är ingen lång tid. Läget för svensk industri är ändå i hög grad förändrat. Statistik, undersökningar och verkligheten talar ett entydigt språk: Kurvorna för svensk industri pekar nu åt rätt håll.

När regeringen tillträdde hade industriproduktionen stagnerat, under 1982 t. o. m. minskat med nära 1 %. Nu visar statistiken för 1983 en ökning med ca 5 %. Vi närmar oss rekordnoteringarna under toppåret 1974. I flera branscher – verkstadsindustrin, den kemiska industrin – är uppgången tydligare. Vi är på väg att ta igen de förlorade åren från den borgerliga regeringsperioden.

Då, 1982, gav Sveriges affärer med utlandet, bytesbalansen, ett underskott på 22 miljarder. Nu har den siffran minskats kraftigt – med över två tredjedelar.

Då, 1982, hade svensk industri under flera år förlorat marknadsandelar utomlands. Nu visar statistiken att exportvolymen för 1983 steg med över 10 %, exportvärdet med 25 %. Även här gäller att för vissa viktiga branscher är utvecklingen bättre än genomsnittet. Ett exempel: dataexporten ökar med 76 % i värde.

Då, 1982, försvann 40 000 industrijobb. Nu visar siffrorna på en vändning. Under 1984 förutspår prognoserna en ökning av industrisysselsättningen. Inom den viktiga verkstadsindustrin beräknas sysselsättningen öka med 2 %.

Då, 1982, hade industrins investeringar rasat, under bara det året med över 17 %. Nu har den siffran mer än halverats, och förutsättningen för en ökning under 1984 är nu bättre. Kapacitetsutnyttjandet har höjts, så att utbyggnader behövs. Prognoserna pekar på en investeringsökning på 4 % under 1984. Även om investeringarna är för låga och investeringskrisen är ett av landets stora problem, kan jag ändå konstatera: Sverige avindustrialiseras inte längre.

Då, 1982, gick kapitalet i första hand till finansiella placeringar. I dag börjar avkastningen på kapital som satsas i industriproduktion bli lika hög som i finansiella placeringar. Lönsamheten i svensk industri nådde 1983 upp till tidigare rekordnivåer. Prognoserna pekar på ytterligare lönsamhetsförbättringar. Sverige har – förhoppningsvis, vill jag tillägga – börjat vägen ut ur spekulationsekonomin. Men lång väg återstår. Hedervärd produktion måste löna sig mer än spekulation.

Det jag här har redovisat är resultat – fakta och ingen skönmålning – som ger en entydig bild av läget för svensk industri, ett läge som i dag är positivare än på många år. Svensk industri är på nytt på rätt väg, vilket vi alla bör glädja oss åt. Detta nya läge är till stor del resultat av en målmedveten ekonomisk politik och industripolitik och av en positiv förändring i den internationella konjunkturen.

Regeringen såg två huvuduppgifter på industripolitikens område vid tillträdet i oktober 1982:

För det första: att generellt stärka industrins konkurrenskraft och skapa ökad efterfrågan på svenska industriprodukter.

För det andra: att lägga om industripolitiken från subventionering av krisföretag till att stimulera industriell expansion och förnyelse. Att värna om industriell utveckling och förnyelse är en av socialdemokratins hjärtefrågor.

Det var nödvändigt att ta itu med båda dessa uppgifter: saknas den allmänna balansen i samhällsekonomi, saknas också möjligheter att bedriva en industripolitik värd namnet. Saknas å andra sidan en målmedveten industripolitik, är det inte givet att utvecklingen automatiskt går åt rätt håll.

Regeringens första beslut – devalveringen med 16 % – var också det första industripolitiska beslutet. Devalveringen, och den massiva satsningen på de statliga investeringsprogrammen var de viktigaste åtgärderna för att generellt stötta industrins konkurrenskraft.

Jämsides med detta har också ett intensivt arbete att förnya industripolitiken bedrivits.

Industripolitiken måste bygga på att vi samtidigt tar vara på det utvecklingsbara inom de etablerade branscherna, också inom basindustrierna, och på att vi genomför de omstruktureringar och saneringar som är nödvändiga för att vi skall kunna vända blicken framåt och satsa på områden som kan ge oss morgondagens produktion och arbetstillfällen.

För flera industribranscher har en omläggning av politiken i detta syfte genomförts.

Det gäller tekoindustrin, där regeringen i ökad utsträckning nu satsar på effektivitetshöjande och marknadsstödjande åtgärder. Tekoindustrin har i år en chans att öka produktionen.

Det gäller gruv- och mineralindustrin, där regeringen satsat ytterligare 300 milj. kr. på prospektering och projektering av nya gruvor.

Det gäller specialstålsindustrin, där förutsättningar skapats för effektivisering och ökad internationell konkurrenskraft inom branschen.

Det gäller de statliga företagen, där omstruktureringar och saneringar av bl. a. Statsföretag, ASSI, LKAB och Svenska Varv nu visar sig i kraftiga resultatförbättringar.

Det gäller skogsindustrin, där åtgärder vidtagits för att trygga skogsindustrins råvaruförsörjning och för att stimulera vidareutveckling, vidareförädling och export på trävarusidan.

Det gäller energipolitikens område, där målmedvetna satsningar gjorts för ett ökat utnyttjande av inhemska bränslen och hushållning – satsningar som också betyder mycket för svensk industri.

Industripolitiken under den första halvan av mandatperioden har – vid sidan av insatserna när det gäller de etablerade branscherna – kännetecknats av satsningar på teknisk forskning, utveckling och industriell förnyelse, främst på områden som kommer att ha avgörande betydelse för vår industri. Jag vill särskilt peka på fem beslut.

För det första: Prioriteringen av teknisk forskning och utveckling i budgetarbetet. För innevarande budgetår satsas över 9,2 miljarder kronor.

För det andra: JAS-projektet, som medför en betydande upphandling av

industriprodukter och ger en möjlighet till utveckling, produktion och jobb i avancerad svensk industri.

För det tredje: Rymdverksamheten, där beslutet om telekommunikations-satelliten Tele-X innebär en injektion för tekniskt högtstående svenska företag. Beslutet ger stora beställningar i flera svenska industriföretag men också möjligheter till utveckling på området.

För det fjärde: Förslaget om ett femårigt mikroelektronikprogram, som innebär en nationell kraftsamling kring ett område som är av stor vikt för Sverige som industriland. Denna satsning omfattar såväl utbildning som forskning och industriell utveckling.

För det femte: Det förslag om svensk havsresursverksamhet som innebär åtgärder för att främja forskning, utveckling och industriella satsningar på detta för Sverige viktiga framtidsområde.

Jag vågar hävda, att inte under någon period tidigare har en svensk regering på så kort tid fattat så omfattande beslut för svensk industris utveckling och förnyelse.

Herr talman! På detta sätt har kursen i industripolitiken målmedvetet lagts om under denna första halva av mandatperioden.

I dag pekar många kurvor åt rätt håll. Men det innebär inte att faran eller de långsiktiga problemen för svensk industri skulle vara över. Det innebär inte heller att vi nu bara kan sätta oss ned och vänta på bättre tider. De närmaste åren kommer att kräva hårt arbete och stora ansträngningar. Många människor och regioner kommer att utsättas för svåra påfrestningar, när förnyelsen av industristrukturen fortsätter. Det finns många områden där läget kräver insatser och åtgärder. Den höga arbetslösheten, som är ett annat av de stora problemen i Sverige, måste bekämpas med insatser även inom industrin. Och det är viktigt att säga: Den industriella utvecklingen är avhängig av hur vi lyckas hålla fast vid den kurs vi slagit in på – för den ekonomiska politiken och för industripolitiken. Den är beroende av hur vi lyckas bibehålla svensk industris konkurrenskraft och lönsamhet.

Även den regionalpolitiska utvecklingen är beroende av hur vi lyckas med dessa uppgifter. Nu kan det – i spåren av den ekonomiska utvecklingen och industriuppgången – på nytt skapas möjligheter att vända den regionala utvecklingen rätt. Regeringen förstärker därför de regionalpolitiska satsningarna med 283 milj. kr. – över en kvarts miljard. Insatserna riktas till de hårdast drabbade regionerna: Norrbotten och Bergslagen. Med de besluten tillbakavisar vi i praktisk handling allt konstigt tal om en nedrustning av regionalpolitiken. De regionalpolitiska medlen måste förnyas och utvecklas – de är inte avpassade för 1980-talet – men målen ligger fast.

Det är nu regeringens avsikt att under den andra halvan av denna mandatperiod fullfölja omläggningen av industripolitiken.

Sverige står inför en mycket omfattande och snabb teknisk utveckling, som kommer att sätta sin prägel på hela samhället. Avancerad teknik, datorisering, ny kommunikationsteknologi och automation kommer att få betydelse inte bara för produktionen, utan också för vår vardag. Utvecklingen kommer att ge oss nya problem – men också nya möjligheter.

Vår framtid hänger på hur vi lyckas ta vara på dessa och andra möjligheter – för svensk industri och för Sverige som industrination.

Min uppfattning är, herr talman, att förutsättningarna för att ta till vara dessa möjligheter är goda. I arbetet med propositionen om industriell förnyelse och utveckling har jag låtit utföra analyser av den svenska industrins läge och framtidsutsikter. De svar man lämnat mig är entydiga: Svensk industri har i dag goda förutsättningar. Efter flera års mödosamt omstruktureringsarbete är den svenska industrins struktur bättre än på länge. Sverige har mycket mer som ger vår industri styrka: vår högtstående tekniska forskning och utveckling, vår kår av skickliga och erfarna tekniker, forskare, arbetsledare, löntagare och företagare, våra stora avancerade industrier, men också mångfalden av små företag med en god grogrund för nya idéer, vår nu fördelaktiga kostnads- och lönsamhetsnivå, vår internationaliserade industri med en stark ställning på viktiga marknader, vår förmåga till utveckling när det gäller flexibilitet, produktutformning och marknadsanpassning och vår offentliga sektor, som jag vill nämna som en fördel för svensk industri – en offentlig sektor som fungerat som ett drivhus för avancerad industri. På de teknikområden som väntas bli av störst betydelse för den industriella utvecklingen bedöms Sverige – i de rapporter och det underlag som jag fått i propositionsarbetet – ha mycket goda utvecklingsmöjligheter.

Industripolitikens uppgift är att ta till vara dessa möjligheter för Sverige och svensk industri. Regeringen kommer att fullfölja den påbörjade omläggningen av industripolitiken genom att i mars för riksdagen presentera ett samlat program för industriell utveckling och förnyelse. I detta program, liksom i den forskningspolitiska proposition som samtidigt föreläggs riksdagen, ställs siktet in på morgondagens jobb.

Vi kommer att gå vidare i arbetet på att bygga upp en avancerad teknisk kompetens och stimulera etablering på högteknologiska områden med snabb expansion. Insatser för att stimulera spridning av ny teknik, utökad teknikupphandling och insatser för ett vidgat samarbete mellan högskolor och industri kommer att finnas bland de förslag som läggs fram för riksdagen i början av mars. Ett särskilt intresse kommer att ägnas de teknikbaserade små och medelstora företagens möjligheter, åt underleverantörernas ställning och åt att stärka nyföretagandet. Vi vill speciellt värna om de små företagens möjligheter att verka och utvecklas. Detta är också en socialdemokratisk hjärtefråga.

Herr talman! Regeringen kommer med dessa båda propositioner att ta ytterligare steg för att trygga Sveriges framtid som industriland och välfärdsstat. Vi vill göra det i samverkan mellan företag, löntagare och samhälle – och i politisk samverkan. De framgångar som nåtts i svensk industri är resultatet av politikernas, löntagares och företagsledares samlade ansträngningar. Den svenska viljan till samförstånd och samverkan utgör också en styrka för Sverige, jag vill tillägga en unik styrka för vår industri och vårt land.

Anf. 41 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Det var en smått lyrisk skönmålning av den socialdemokratiska politiken som Thage Peterson presterade. Jag undrade när jag satt och lyssnade om han verkligen tror på den själv.

Thage Peterson sade ingenting om det underliggande budgetunderskottet på 92 miljarder kronor, och han gled mycket hastigt förbi arbetslösheten, som nu ligger på 3-4 %. Ungdomsarbetslösheten, som i dag ligger på 7,7 %, nämnde han över huvud taget inte. Skall man räkna som Hans Hagnell vill, måste man ju lägga till alla de övriga som står utanför den reguljära arbetsmarknaden, och då blir siffran 17,6 %. Thage Peterson nämnde inte heller någonting om den höga inflationen på 9 %, som är mycket högre än inflationen i viktiga konkurrentländer. Inte heller nämndes någonting om statsskulden och räntan på denna, som är den näst största utgiftsposten.

Vad blir då notan för kommande generationer? Låt mig ta upp ett område. Exportökningen t. ex. har ett stort importinnehåll. Volvo och Saab svarar med sina produkter för ca 40 %. Betoneringen av vinsterna i en handfull storföretag skymmer den bistra verkligheten för många mindre och medelstora företag, vilka svarar för hälften av sysselsättningen i näringslivet. Bakom importstatistiken döljer sig många förlorare. Det går många sådana på varje vinnare på devalveringarna. Ökar kostnadsläget ytterligare blir följden att förlorarna förlorar ännu mer. Ett tydligt tecken på inre obalans inom näringslivet är det låga investeringsläget. Bakom detta ligger företagets brist på lönsamhet men framför allt bristen på framtidstro. Inte mindre än 43 olika skatter har höjts, påpekade Ulf Adelsohn tidigare i debatten, och kostnadsläget blir därefter. Den spektakulära vinstuppgången i vinnarföretagen får inte bädda för en avtalsrörelse som kan medföra att förlorarna förlorar ännu mer.

Jag tror att Thage Peterson skall fundera litet grand på detta och vänta med att bedöma sin politik till dess det gått ännu ett år och alla de här kostnadshöjningarna slår igenom.

Det är ingen överdrift att påstå att pessimismen är utbredd bland många företagare. Det är en följd av lönsamhetsproblemen men också ett påtagligt resultat av en rad politiska beslut sedan 1982. Löntagarfonderna är det mest konkreta exemplet på regeringens oförmåga att förstå vad som menas med ett näringslivsvänligt klimat. Jag undrar om det inte finns någon självkritik bland socialdemokraterna.

Anf. 42 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! Det var en vacker tavla som Thage Peterson här målade upp. Det var bara det att han kanske inte hade kommit fram till den del av målningen där också skuggorna framträder.

Å andra sidan är vi självfallet alla glada över om det går bättre för svensk industri. Det skall vi inte sticka under stol med. Men jag skulle faktiskt vilja fråga Thage Peterson om han inte ärligen måste erkänna – han gjorde det litet grand svepande, tyckte jag, men det vill jag ha bekräftelse på – att det nog inte hade varit så idylliskt i dag som han målar upp det, om inte Nils Åsling

som industriminister hade mycket kraftfullt medverkat till en strukturomvandling och tagit mycket obehag och fattat många svåra beslut när det gäller våra tunga industrier.

Det var ett bra arv när socialdemokraterna trädde till. Det var inga förlorade år. Jag tycker att det erkännandet skall fram här plus ett erkännande av att den internationella konjunkturen självfallet är helt annorlunda nu än den var då.

Jag skulle vilja ta upp en annan fråga. Thage Peterson sade att småföretagsamheten är socialdemokraternas hjärtefråga. För oss i centern har det alltid varit en viktig fråga. Vi gjorde stora insatser på det området när vi var i regeringsställning. Men det räcker inte. Vi vet att småföretagen och de medelstora företagen är slagfåliga. De ger sig inte i första taget, och därför är de oerhört viktiga i ett samhälle som vill satsa på full sysselsättning – ett mål som socialdemokraterna nu till dels har lämnat, eftersom de tycks vara nöjda med 3% arbetslöshet. Det är inte vi. Vi vill ha ned arbetslösheten lägre.

Vi har föreslagit att man exempelvis skall kunna bli befriad från skatt när det gäller sparande till startkapital för ett litet företag – ett sparande som inte skall belastas med skatt. Vi har föreslagit att man skall sänka sjukförsäkringsavgiften med 5 procentenheter för de 15 första anställda, därför att vi vet att sjukfrånvaron är mycket lägre i småföretagen än i de stora företagen.

Vi vill också ha utbyggd regionalpolitik, i mycket högre grad än socialdemokraterna föreslagit. Era förslag är inte tillräckliga – de kommer att leda till avfolkning om vi inte tar mer kraftfulla tag.

Sedan skulle jag vilja fråga: Har inte Thage Peterson insett att löntagarfonderna är en hämsko för framför allt vår småindustri? Det finns många berättelser om det i dag – när man börjar undersöka hur löntagarfonderna kommer att slå, finner man att effekterna blir mycket större än man från början hade trott. Varför gav ni inte upp? Men ni har chansen än. Ändra er!

Anf. 43 CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Herr talman! Inte oväntat låg tyngdpunkten i industriministerns anförande på positiva kurvor, som skulle vara ett resultat av socialdemokratisk näringspolitik. Anförandet tydde på att man nu i stor utsträckning förlitar sig på exportframgångar och på konjunkturen. Jag tror det kan vara en farlig säkerhetskänsla.

Nu nämner industriministern bl. a. tre stora satsningar av avgörande betydelse för industrins utveckling och förnyelse, nämligen forskningsanslag, JAS och Tele-X. När industriministern nu talar om de positiva faktorer som onekligen finns och som naturligtvis är glädjande finns det skäl att påminna om några fakta.

När beslutet om JAS fattades röstade socialdemokraterna emot, bortsett från två ledamöter – tror jag – från Östergötland.

Tele-X kom liksom in från sidan efter Nordsatprojektet, och

socialdemokraterna var som Thage Peterson säkert minns ganska negativa men har sedan svängt.

Forskningsanslagen ökade med något mer än inflationen, vilket var mindre än vad de gjorde under Jan-Erik Wikströms tid.

Dessa tre framtidsinriktade åtgärder är alltså alla borgerliga initiativ, som socialdemokraterna fortsatt. Det är sannernligen minst sagt tveksamt att kalla JAS ett resultat av socialdemokratisk näringspolitik.

Nu går industrin hyfsat, och vi har naturligtvis ingen anledning att blanda smolk i glädjebägaren – tvärtom. Men inte heller det är resultatet av industriministerns arbete utan en följd av devalveringen och den internationella konjunkturuppgången.

Vad regeringen därutöver gjort för industrin och näringslivet i allmänhet är tyvärr mera negativt än motsatsen. Industriproduktionen ökar då snarare *trots* regeringens åtgärder än *på grund av* dessa åtgärder. Jag upprepar några exempel från mitt anförande:

- kollektiva löntagarfonder och "övervinstskatten"
- förmögenhetsskattehöjningarna
- sloandet av FoU-avdraget
- försämrade möjligheter att få riskvilligt kapital från hushållens sparande på börsen.

Det viktigaste framöver är att behålla näringslivets konkurrenskraft och helst stärka den ytterligare. Det kräver att kostnads- och prisstegringarna i Sverige i varje fall inte överstiger dem i våra viktigaste konkurrentländer. Vad det då handlar om är mellan 3 och 5 % per år, i vissa fall ännu mindre. Dit har vi fortfarande mycket långt. I själva verket har en stor del av den fördel devalveringen gav redan ätits upp av pris- och kostnadsstegringarna i Sverige, t. ex. gentemot Västtyskland.

Helt avgörande för att få ned pris- och kostnadsökningarna i Sverige är budgetunderskottet och avtalsrörelsen. Detta kräver att regeringen lägger fram förslag om besparingar i de offentliga utgifterna – men det gör man inte.

Anf. 44 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Reaktionen på mitt tal blev den väntade. Mest bedrövad blev Sten Svensson, därefter Christer Eirefelt, och minst bedrövad blev Karin Söder, som skall ha en eloge för att hon ändå uttryckte glädje över att det har vänt för svensk industri.

Jag ville förskona Sten Svensson från att bli påmind om statskulden och utlandsupplåningen. Det är ju ett arv som den socialdemokratiska regeringen fått av de borgerliga regeringarna. Det var främst Sten Svenssons partibroder och dåvarande partiledare som skötte den våldsamma upplåning som vi nu måste betala av på genom en ökad produktion på export.

Sten Svensson kritiserade mig för att ha skönmålat. Han kan kontrollera uppgifterna i mitt tal, så får han se att han inte hade rätt när han anklagade mig för att inte ha återgivit fakta.

Jag gled inte förbi arbetslösheten. Jag t. o. m. slog fast att den höga arbetslösheten är ett av våra allra största problem i Sverige och att vi också på

industrins område måste vidta åtgärder och göra insatser för att komma till rätta med den höga arbetslösheten.

Vad jag sade i mitt anförande var att svensk industri befann sig i ett mycket utsatt läge när den socialdemokratiska regeringen tillträdde i oktober 1982. Produktionen gick tillbaka och var femte maskin stod stilla. Investeringarna rasade, sedan 1979 med en tredjedel. Under de borgerliga åren försvann 180 000 jobb i industrin. Enbart under år 1982 var antalet 40 000. Svensk industri förlorade marknadsandelar och halkade efter. Jag påminde inte om allt detta på ett brutalt sätt, men nu förstår jag att Sten Svensson ville att jag skulle göra det.

Till detta vill jag lägga att framtidstron och tron på Sveriges möjligheter var nere i noll hos svenska folket. Det är inte fråga om någon skönmålning när jag i dag lämnar uppgifter om den svenska industrins läge och utveckling. När vi nu, efter ett och ett halvt års regeringsinnehav kan se klara tecken på en omsvängning, så tycker jag att det är märkligt att man riktar kritik mot oss för att vi pekar på de förbättringar som har skett. Jag tillbakavisar den kritiken. Det är enligt min mening viktigt att återvinna vår framtidstro och tron på Sverige som ett framstående industriland och välfärdssamhälle. Likaså är det viktigt att tala om för svenska folket, inte minst ungdomen, att vi åter är på rätt väg. För att klara dagens problem och framtidens oerhört svåra uppgifter måste vi ändå hålla oss fast på den inslagna vägen.

Jag fick dessutom ett par konkreta frågor som jag skall försöka besvara. Jag antydde i mitt anförande att insatser för småföretagen kommer att göras. Förslag därom kommer att framläggas dels i förnyelsepropositionen, dels i den forskningspolitiska propositionen i början av mars.

Det är riktigt att JAS-beslutet fattades under den borgerliga perioden. Men den industriella uppföljningen av det beslutet hade inte förberetts. Det var det som jag räknade in i de beslut som den nuvarande socialdemokratiska regeringen hade fattat. Under den borgerliga perioden hade man inte på minsta sätt förberett att den upphandling som detta stora försvarsprojekt skulle medföra kom svensk industri till del. Det är vad vi nu har gjort. Vi har satt in en särskild organisation för uppföljning av JAS-beslutet så att svensk industri skall få så stor nytta som möjligt av de stora beställningarna.

Det är riktigt, Karin Söder, att jag uttalade att den svenska industrins struktur efter flera års mödosamt omstruktureringsarbete är bättre än på mycket länge. Det är också riktigt att det under de borgerliga regeringsåren skedde ett mödosamt omstruktureringsarbete.

Låt mig avslutningsvis, herr talman, säga några ord om regionalpolitiken, en fråga som Karin Söder också tog upp i sitt anförande. Jag gör det med en viss glädje. Jag känner till att ledande centerpartister med jämna mellanrum angriper regeringen för att vi skulle avrusta på regionalpolitikens område. Jag vet inte vad centern är ute efter när man angriper vår politik. Av tre skäl ställer jag den frågan. För det första höll skogslänen på att avfolkas under de sex borgerliga regeringsåren. Det var ju centerns politik som gjorde att den uppgång i skogslänen och andra utsatta områden som skedde under första delen av 1970-talet bröts. För det andra har det inte på många år ställts några

speciella centerkrav som på ett klart sätt skulle innebära regional utjämning. För det tredje ökar regeringen det regionalpolitiska stödet för nästa budgetår med 283 miljoner, över en kvarts miljard.

Jag kan inte finna några rimliga sakanledningar till centerns kritik mot regeringen för nedrustning av regionalpolitiken, och därför har jag gått och klurat länge på att fråga ledande centerpartister: Varför angriper ni socialdemokratin i regionalpolitiken, när ni inte har fog för det?

Kanske fick jag i dag ett svar i ett TT-meddelande. Är skälet möjligen det att man på allt sätt vill ta tillbaka en s. k. gammal centerfråga, även om den liksom centerns miljöfråga mest baseras på vad jag kallat mytbildning? Man måste försöka visa upp sin gamla 70-talsbild.

En påminnelse om detta fick vi alltså i dag från TT, som meddelade att en ledande centerpartist efter 20 år har lämnat centerpartiet därför att han menar att centern har glömt bort sina gamla frågor. Är det för att väcka dessa frågor till liv som centern vid många tillfällen under senare tid har angripit mig och socialdemokratin för nedrustning i regionalpolitiken? Är det skälet till att centern nu helt yrvaket på nytt börjar tala om regionalpolitik?

Anf. 45 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Jag vill inte ifrågasätta Thage Petersons siffror, utan vad jag ifrågasatte var ensidigheten i hans framställning. Genom att enbart hålla sig till en sida av saken kan man invagga många människor i falska förhoppningar.

Vad kommer att hända när alla dessa skattebeslut som nyligen har fattats faller ut och rejält påverkar kostnadsläget för näringslivet? Vad kommer att hända när de första vinstdelningsavgifterna i fondsystemet skall betalas in – det blir ju först nästa år? Det är därför det finns anledning, Thage Peterson, att varna för att överdriva optimismen.

Vidare säger Thage Peterson att det var vi som gick i spetsen när budgetunderskottet kom till. Låt mig då påminna om att vi under de sex borgerliga regeringsåren fick lyssna till en socialdemokrati här i riksdagens kammare som ständigt bjöd över. Thage Peterson var själv ledamot av näringsutskottet och borde kanske någon gång sätta sig och summera ner samtliga reservationer under dessa sex år när det gäller industristödet, för att se vilket parti som svarade för de högsta buden och vilket som svarade för de lägsta.

Den jämförelsen utfaller, det är jag övertygad om, till moderaternas fördel. Det var ju också ni som bildade majoritet här när det gällde stora utgifter på varvssidan.

Nej, det finns ingen logik i att först slå ut fasta jobb i industrin genom höga skatter och avgifter, för att sedan skyffla in alltmer skattemedel i AMS och ordna konstgjorda jobb.

Vad blir notan för nästa generation? frågade jag i min förra replik. Jag fick inget svar. Jag vill upprepa den frågan, för det är en moralisk fråga. Ulf Adelson har tidigare ställt den i debatten här i dag och inte fått något svar av vare sig Olof Palme eller Kjell-Olof Feldt.

Det handlar om de två stora fördelningspolitiska konflikterna under 1980-talet. Den ena är avvägningen mellan hur mycket den offentliga sektorn skall ta i anspråk och hur mycket medborgarna och företagen skall få behålla själva. Vårt partis uppfattning är klar: Den politiskt kontrollerade delen av ekonomin måste bli mindre och den del som styrs av människorna måste bli större. Detsamma gäller för näringslivet.

Den andra frågan gäller hur mycket vår generation skall betala själv och hur mycket vi skall överlåta på våra barn och barnbarn att betala. Även här har vi tagit ställning. Vår generation skall försörja sig själv. Vi har ingen rätt att skyffla över de räkningarna till våra barn och barnbarn.

Detta är solidaritet i ordets djupaste mening. Därför borde Thage Peterson analysera den här problematiken innan han ensidigt beskriver de ljusa bilder som ändå finns – jag skall gärna medge detta på samma sätt som Karin Söder och Christer Eirefelt, men det gäller att säga hela sanningen. En delad sanning är ingen sanning.

Anf. 46 KARIN SÖDER (c) replik:

Herr talman! Jag kan ursäkta industriministern – det är nämligen jobbigt att vara minister – att han inte har läst alla motioner och därför inte vet vad centern har föreslagit när det gäller de regionalpolitiska satsningarna. Men läser han våra förslag, skall han finna att vi bara på det arbetsmarknadspolitiska området har en satsning inom regionalpolitiken som ligger mer än 300 miljoner högre än regeringens. På trafikområdet ligger vi några hundra miljoner över, och på jordbruksområdet föreslår vi också en kraftigare regionalpolitisk satsning än regeringens.

Vi skäms alltså inte alls för vår regionalpolitik, och det gjorde vi inte heller när vi var i regeringsställning. Det gjordes faktiskt ganska mycket i regionalpolitiskt syfte under de svåra åren, men konjunkturena, oljekriserna och allt detta var emot oss i långa stycken. Jag kan peka på en sådan sak som utvecklingsfonderna, som ju betyder mycket i regionalpolitiskt hänseende och som var ett förslag som genomfördes under vår tid i regeringen.

Andra åtgärder skulle också kunna nämnas. Jag tänker då på den jordbrukspolitik som bedrevs inte minst i Norrbotten. Jag tänker på den glesbebyggelserätt som har gjort att vi i dag faktiskt har en levande landsbygd i Sverige. Nu kommer människor fram och säger spontant: Det är fantastiskt hur det ser ut på den svenska landsbygden i dag! Där finns nyproducerade, moderna bostäder i en utsträckning som icke förekom för tio år sedan. Dess värre gör socialdemokratiska kommunalmän och -kvinnor många gånger sitt yttersta för att hindra att människor får välja den boendeform som de skulle vilja.

Det skulle finnas mycket mer att peka på, men jag skall ta de sekunder jag har kvar i anspråk för att rikta en fråga till industriministern som jag faktiskt ställde tidigare i mitt anförande, när han inte var här. Vi har ju en nedgång i handeln mellan de nordiska länderna från 25 % till 20 %. Det är allvarligt, om tanken på Norden som hemmamarknad – som vi tillsammans har drivit

ganska hårt – inte skulle få något innehåll utan urholkas. Jag skulle gärna vilja höra, om industriministern är villig att medverka till lättnader i valutaregleringar och när det gäller andra tekniska hinder så att Norden som hemmamarknad blir någonting positivt för människorna och sysselsättningen i Norden.

Nr 70

Onsdagen den
1 februari 1984

---

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 47 CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Herr talman! Jo, industriministern, jag uttryckte också glädje över att det går bra för vissa delar av industrin, och det tycker jag att det finns skäl att göra.

Att upphandlingen av JAS-projektet delvis fick ske efter regeringsskiftet är inte så konstigt, eftersom beslutet låg så till i tiden. Att det är ett projekt som socialdemokraterna har varit emot kommenterade inte industriministern.

Liksom i många andra sammanhang hänvisas till den s. k. förnyelsepropositionen, som väl snart skall ligga på riksdagens bord. Jag förmodar att industriministern känner trycket, framför allt från småföretagarhåll, på att den verkligen skall innehålla konkreta förbättringar. Det är inte märkvärdigt om man möter rätt mycken skepsis ute i företagen, eftersom åtgärderna hittills sannerligen inte har underlättat för småföretagen.

Det vore alltså intressant, om Thage Peterson kunde ge litet mer ledtrådar än de vi hittills har fått. Kommer småföretagarna att få fortsätta att ta ut stora belopp för att kunna betala höjda förmögenhetsskatter? Kommer försämringarna för aktiesparandet att upphävas, så att företagens försörjning med riskvilligt kapital underlättas? Finns det några tankar på en särskild bolagsform för småföretag som är enklare än den som gäller för Volvo och ASEA?

En fråga som för folkpartiet är mycket angelägen är: Kommer regeringen att gå dem till mötes som på olika områden nu kräver etableringskontroll? Eller är man beredd att ta till vara konsumenternas intresse och slå vakt om näringsfriheten? I så fall borde nog Sven Heurgrens kommission få en vink om detta. Då kunde mycket arbete med att hitta på olika former av tillståndsvång sparas.

Anf. 48 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Jag har samma uppfattning som Sten Svensson – att det inte finns plats för någon överdriven optimism. Det sade jag också i mitt tal. Krisen är inte över för Sverige, för vår ekonomi och för vår industri. Jag hade också en kraftfull reservation om detta i mitt tal. Den vill jag gärna upprepa. Jag sade att det inte innebär att faran eller de långsiktiga problemen för svensk industri skulle vara över. Det innebär inte heller att vi bara kan sätta oss ned och vänta på bättre tider. De närmaste åren kommer att kräva hårt arbete och stora ansträngningar. Många människor och regioner kommer att utsättas för svåra påfrestningar, när förnyelsen av industristrukturen måste fortsätta. På många områden kräver läget insatser och åtgärder. Vi måste bekämpa den höga arbetslösheten, som är ett av våra stora problem i Sverige,

med insatser också inom industrin.

Jag tillade det viktiga att den industriella utvecklingen är avhängig av hur vi lyckas hålla fast vid den kurs som vi har slagit in på för den ekonomiska politiken och för industripolitiken och är beroende av hur vi lyckas behålla svensk industris konkurrenskraft och lönsamhet. Klarar vi inte detta, kommer vi ju tillbaka till en period som kan betyda stagnation och t. o. m. tillbakagång. Det finns alltså varken i denna kammare eller ute i industrin eller i fackföreningsrörelsen någon plats för en överdriven optimism.

I mitt tal ville jag peka på vad som hade uppnåtts och vad som hade skett. Jag tycker att det är bra att göra så i rent upplysningssyfte – för att upplysa svenska folket om att vi åter är på rätt väg, åtminstone i början av en rätt väg. Det är även bra för framtiden för svenska folket och för Sveriges ungdom att få veta att landet nu har en regering som försöker återställa en del av det som gick förlorat under några år.

Karin Söder ställde en konkret fråga om det industriella samarbetet i Norden. Jag vill gärna svara att det liksom mycket annat nordiskt samarbete har mötts av många motgångar. I likhet med Karin Söder beklagar jag detta. Därför var det en framgång för oss och för Sverige att avtalet om Tele-X kunde slutas. Norge och Finland är med. Förhoppningsvis kan kanske också ytterligare något nordiskt land så småningom anslutas till detta projekt. Det är ett projekt som vi har lyckats genomföra och som nu ger möjligheter för svensk, norsk och finsk industri att utvecklas.

Flera av de frågor som Karin Söder tog upp diskuterade vi på det senaste mötet med de nordiska industriministrarna. Jag hoppas att vi skall kunna nå resultat beträffande åtminstone en och annan av de frågorna. Men att det är segt och tar lång tid har Karin Söder själv erfarenhet av i det nordiska samarbetet. Det är en motgång för oss alla, när vi inhöstar en nedgång i det nordiska arbetet.

Jag vill sedan säga några ord om regionalpolitiken, eftersom vad jag i sak har anfört om industripolitiken inte har ifrågasatts eller angripits av de borgerliga företrädarna. Jag har, Karin Söder, t. o. m. läst er motion. Det var med utgångspunkt i den motionen som jag sade att era förslag inte på ett märkbart sätt kommer att betyda regional utjämning för att nå de regionalpolitiska målen.

Jag vill gärna passa på att använda den allmänpolitiska debatten till att inbjuda de borgerliga partierna – och naturligtvis även vpk, alla riksdagspartier – till en vidare diskussion om regionalpolitiken. De regionalpolitiska medel som finns i dag är trubbiga och kan icke på ett verkningsfullt sätt föra oss helt nära de regionalpolitiska målen, menar jag. En annan tanke jag har är att vi på sikt har möjlighet att åter få de regionalpolitiska målen inom räckhåll. Denna uppfattning är närmast grundad på att de tecken på en omsvängning i svensk industri och ekonomi som nu blir allt tydligare har betydelse för regionalpolitiken. Därför hoppas jag på en bred regionalpolitisk debatt i Sverige med och bland alla politiska partier, i organisationerna och med debattörer, forskare och alla som vill delta.

Herr talman! Jag vill göra gällande att en sådan debatt är nödvändig just därför att de regionalpolitiska redskap vi har i dag inte är formade för 1980-talets förhållanden.

Nu arbetar den regionalpolitiska utredningen, men låt mig ändå, utan att på något sätt föregripa denna utredning, kort peka på ett par tre utvecklingslinjer.

Den första gäller det lokala engagemanget. Min uppfattning är att morgondagens regionalpolitik på ett helt annat sätt än dagens måste ge utrymme för lokala initiativ och bygga på det lokala engagemang som finns på allt flera håll i vårt land. Regionalpolitiken kommer inte att i samma utsträckning som hittills kunna handla om omfördelning av verksamheter, utan mera om att stödja nyskapande och företagande liksom om att stödja och bygga vidare på det befintliga näringslivet i kommuner och regioner – även om vi naturligtvis skall se till att det också sker en omfördelning av arbetsuppgifter från centrala till regionala organ. Min övertygelse är att problemen bäst löses och möjligheterna bäst tas till vara ute i regionerna. Därför bör tyngdpunkten i regionalpolitiken förskjutas från centrala till regionala organ.

Den andra utvecklingslinje jag vill peka på gäller samordningen mellan industri- och regionalpolitik. Denna har jag talat för tidigare i denna kammare. Här är det viktigt att gå vidare och göra stödet mer behovsanpassat och arbeta med större bredd när det gäller att stärka förutsättningarna för industri och näringsliv. Det kan gälla utbildning, teknikspridning eller kommunikationssystem. Det gäller också hur man aktivt kan påverka företagen och myndigheterna att i sina beslut ständigt väga in regionalpolitiska hänsyn – på vilket sätt får utredningen och debatten i riksdagspartier och organisationer visa.

Den tredje linje som jag tycker att vi skall diskutera efter sammanhänger med den nya tekniken. Det viktigaste inslaget i förnyelsen av regionalpolitiken *kan* komma att bli – jag säger inte blir – den nya tekniken, främst informationsteknologin. Kommunikerande datorer, teledata, ordbehandlingsmaskiner m. m. möjliggör helt nya organisatoriska lösningar av arbetet. Fysisk närhet minskar i betydelse. Man behöver inte jobba i närheten av fabriken eller kontoret, utan man kan i stor utsträckning sitta någon annanstans. Detta ger helt nya regionalpolitiska möjligheter.

Herr talman! Dessa tre utvecklingslinjer gör enligt min uppfattning att man vågar tro på möjligheten att på nytt vända den regionalpolitiska utvecklingen rätt. Det är sådana åtgärder och sådana inslag i den regionalpolitiska debatten som krävs för att föra oss närmare de regionalpolitiska målen.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

4 § Anmäldes och bordlades

Motion

1983/84:2539 av *Sten Svensson m. fl.*

Teckning av ytterligare aktier i Post- och Kreditbanken. PK-banken, m. m.
(prop. 1983/84:98)

5 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 1 februari

1983/84:307 av *Gunnel Liljegren* (m) till statsrådet Bengt Göransson om fördelningen av skolornas s. k. förstärkningsresurs:

Fördelningen av skolornas s. k. förstärkningsresurs medför alltid avvägningsproblem för de lokala skolmyndigheterna. Det finns så många olika faktorer att ta hänsyn till, och detta kan medföra att resursen fördelas jämnt efter antal elever inom resp. skola eller rektorsområde. I många fall innebär det inte den bästa lösningen.

I Finspång har man försökt sig på en helt annan metod – en enkät till föräldrarna för att utröna bl. a. vilken studiebakgrund föräldrarna har, om man uppstår socialhjälp m. m., för att med ledning av sådana uppgifter sätta in förstärkning för barnen. Enligt min mening är det ett tillvägagångssätt som kränker människors personliga integritet. Dessutom är det mycket tveksamt om sådana generaliseringar leder till en riktig resursfördelning. Man utgår från statistik beträffande sambandet mellan föräldrars studiebakgrund och sociala situation och barnens skolsvårigheter och bortser från de många undantagen.

Med anledning av detta vill jag fråga utbildningsministern följande:

Vill statsrådet medverka till att den redovisade metoden att skaffa underlag för resursfördelningen inte kommer till användning?

Förekommer det på flera håll att skolstyrelserna gör sådana kartläggningar som underlag för resursfördelningen?

1983/84:308 av *Göthe Knutson* (m) till försvarsministern om säkerheten vid militära kustinläggningar:

Såväl försvarsstaben som en talesman för försvarsdepartementet har bekräftat tidningsuppgifter om att oidentifierade grodmän iakttagits vid en militär anläggning i Stockholms skärgård. Iakttagelserna skulle ha gjorts tidigt i fjol höstas. Tidningsuppgifter gör vidare gällande att överbefälhavaren ser mycket allvarligt på vittnesuppgifterna och att han underrättat regeringen, bl. a. i form av en rapport.

Enligt uppgift har regeringen fått ÖB:s informationer redan under hösten. Varken ÖB eller regeringen har emellertid offentliggjort vittnesuppgifterna

om grodmännen – trots att en ÖB-rapport om misstänkta fall av ubåtskränkningar blev föremål för offentlighet i slutet av året.

Jag vill fråga försvarsministern av vilket eller vilka skäl ÖB:s rapportering förblivit hemligstämplad.

Har försvarsministern för avsikt att nu låta offentliggöra vittnesuppgifterna och de bedömningar försvarsledningen gjort i fallet?

Föranleder ÖB:s rapportering nya säkerhetsåtgärder av något slag vid minstationer och andra militära kustanläggningar som hittills icke varit föremål för ständig bevakning?

1983/84:309 av *John Andersson* (vpk) till jordbruksministern om kommunernas befogenheter enligt lagen om spridning av bekämpningsmedel över skogsmark:

Efter många turer, i såväl regering som riksdag, beslöts förra året om en ny lag om spridning av bekämpningsmedel över skogsmark. Det är en generell förbudslag, där skogsvårdsstyrelsen kan medge undantag, om inte kommunerna beslutar att undantag inte får medges.

Länsstyrelsen i en del län har kallat kommunernas och skogsbrukets representanter till överläggningar om den nya lagen. En representant från naturvårdsverket medverkade, åtminstone i Västerbotten, och förklarade att kommunerna inte kan utfärda något totalförbud för lövbekämpningen. Kommunerna förbereder nu beslut i den här frågan, och de informationer som gavs vid denna konferens överensstämmer inte med riksdagsbeslutet. Enligt min mening har länsstyrelsen kallat samman kommunerna för att påverka deras ställningstaganden genom felaktiga informationer från ett statligt verk.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga till jordbruksministern:

Är kommunernas beslutanderätt oinskränkt när det gäller undantag från lagen om spridning av bekämpningsmedel, och avser jordbruksministern att vidta några åtgärder i anledning av vad som ovan anförts?

1983/84:310 av *Alexander Chrisopoulos* (vpk) till utrikesministern om Sveriges internationella åtaganden i fråga om flyktingar:

Efter ett ingripande från svenska UD-tjänstemän hindrade turkiska myndigheter för några dagar sedan iranska flyktingar att söka asyl i Sverige. Bortsett från den något förvånande åtgärden att engagera den turkiska militärjuntans myndigheter i en sådan här sak, kan jag inte förstå annat än att detta sätt att förhindra saklig prövning av flyktingars rätt strider mot Genèvekonventionens anda och mening.

Mot denna bakgrund vill jag fråga utrikesministern:

Vilka åtgärder kommer regeringen att vidta för att fullfölja de internationella åtaganden som Sverige har gjort när det gäller flyktingar?

Nr 70

Onsdagen den
1 februari 1984

---

*Meddelande om
frågor*

Onsdagen den
1 februari 1984

---

*Meddelande om
frågor*

1983/84:311 av *Bertil Måbrink* (vpk) till industriministern om åtgärder med anledning av viss planerad företagsöverlåtelse:

Den multinationella kemijätten Sandoz planerar att köpa familjeföretaget Ahlgrens i Gävle.

Sandoz är ökänt för bl. a. sin grova exploatering av u-länder. Om köpet kommer till stånd finns en uppenbar risk att de fackliga organisationernas insynsmöjligheter starkt försämras. Dessutom finns också risken att företaget – när det passar dess ledning i Basel – flyttar tillverkningen från Gävle till något annat land. Sandoz etablerar sig som bekant i länder som helt saknar fackliga fri- och rättigheter, som t. ex. Chile, Uruguay och Sydafrika.

Det bör vara möjligt att behålla Ahlgrens i Gävle i svensk ägo.

Jag vill fråga industriministern:

Är industriministern beredd att vidta de åtgärder som är möjliga för att förhindra att multijätten Sandoz köper upp Ahlgrens i Gävle?

1983/84:312 av *Margó Ingvardsson* (vpk) till utbildningsministern om handikappades rätt till högstskolestudier:

Det finns uppgifter som tyder på att vissa handikappades möjligheter att delta i universitets- och högstskolestudier håller på att begränsas. Enligt dessa uppgifter anförs skäl som att betydande delar av undervisningen sker med hjälp av video, varigenom synskadade utestängs från undervisningen. Vidare anförs att undervisningslokalerna är för dåligt handikappanpassade, varför man inte kan ta emot svårt rörelsehindrade.

Jag vill därför fråga statsrådet Hjelm-Wallén:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att fortsättningsvis garantera handikappades rätt till studier vid universitet och högskolor?

1983/84:313 av *Margó Ingvardsson* (vpk) till statsrådet Gertrud Sigurdsen om inrättande av samhällsmedicinska enheter inom sjukvården:

Enligt riksdagens beslut avvecklades länsläkarorganisationen den 1 juli 1981. Landstingen övertog då länsläkarorganisationens tidigare uppgifter inom miljömedicin, omgivningshygien, epidemiologi och smittskydd. Efter förhandlingar mellan staten och Landstingsförbundet utgick rekommendationer till sjukvårdshuvudmännen att inrätta s. k. miljösamhällsmedicinska enheter för att lösa dessa uppgifter. Då det snart gått tre år sedan länsläkarorganisationen avvecklades och vi även antagit en hälso- och sjukvårdslag som förutsätter fördjupade kunskaper när det gäller hälso- och miljöförhållanden, vill jag fråga sjukvårdsministern:

I vad mån har de ursprungliga intentionerna följts av sjukvårdshuvudmännen då det gäller inrättandet av samhällsmedicinska enheter?

1983/84:314 av *Pär Granstedt* (c) till statsrådet Gertrud Sigurdsen om lagliga möjligheter att tillverka THX:

Dr Elis Sandberg står åter åtalad för sitt arbete med THX. För tusentals människor som upplevt THX som ett verksamt botemedel, men också för många andra, upplevs behandlingen av Sandberg som djupt stötande för rättskänslan. Det borde rimligen finnas möjligheter att skapa en laglig möjlighet för Sandberg att fortsätta sitt arbete.

Är statsrådet beredd att ta initiativ till att skapa möjligheter för dr Elis Sandberg att lagligt fortsätta sitt arbete med THX?

1983/84:315 av *Birger Hagård* (m) till utbildningsministern om de s. k. ungdomsplatserna:

Många ungdomar, föräldrar och syo-konsulenter utsätts i dagarna för extra stora påfrestningar. På socialdemokratiskt initiativ genomdrevs att den tidigare yrkesintroduktionen ersattes av ett system med s. k. ungdomsplatser. Dessa är dock tidsbegränsade till sex månader och kan inte förlängas annat än i undantagsfall. Många ungdomar har fått sådana platser från augusti till februari och skall nu trots att de inte själva vill det omplaceras till skolårets slut.

Avser utbildningsministern att vidta några åtgärder i syfte att få en ändring till stånd av de nuvarande byråkratiska reglerna, som inte står i samklang med ungdomarnas egna och deras föräldrars önskemål?

6 § Kammaren åtskildes kl. 17.54.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 70

Onsdagen den
1 februari 1984

---

*Meddelande om
frågor*